خەباتی نافەرمانی مەدەنی: دیالۆگێک

بەشی دووەم و کۆتایی

Civil Olydnad:
en dialog

Per Herngren

وەرگێڕانی لە سویدییەوە:
سیاوەش گۆدەرزی (هاکوان)

پەر هەرنگرێن Per Herngren کێیە؟

پەر هەرنگرێن یەکێکە لە خەباتگێڕە گەورەکانی نافەرمانی مەدەنی لە سوید، هەم وەک خەباتگێڕ و هەم وەک نووسەر و لێکۆڵەرەوە لە ناوەو و دەرەوەی سوید ناسراوە. لە ساڵی 1984وە لە تێکۆشانەکانی بزووتنەوەی بەکارنەهێنانی توندوتیژی لە گۆڕەپانی نێونەتەوەییدا بەشداری کردووە. لە وڵاتە یەککگرتووەکانی ئامریکا ماوەی 15 مانگ لە بەر تێکۆشانی دژ بە درووستکردنی چەکی ناوکی بۆ ماوەی 15 مانگ زیندانی کراوە. کتێبی Civil Olydnad: en dialog "خەباتی نافەرمانی مەدەنی: دیالۆگێک" هەتا ئێستا وەرگێڕدراوەتە سەر دوو زمانی ئینگلیزی و پۆلێنیای. پەر هەرنگرێن بە پێی ئەزموونە پڕبایەخەکانی خۆی لەم کتێبەدا پرسگەلێکی گرینگ لە پێوەندی لە گەڵ خەباتی نافەرمانی مەدەنی دەخاتە بەر باس. هەرنگرێن لەو بڕوایە دایە کە خەباتی نافەرمانی مەدەنی دیالۆگێک پێکدێنێ کە لەودا تەنیا قایم و بەهێزکردنی دیمۆکراسییە و هیچی دیکە.

زمانی بزووتنەوە
لە سەر شێوازە جیاجیاکانی هەڵمەت
کردەوە

من زۆر درەنگ تێگەیشتم کە هەڵمەت "ئاکشن" لە زمانەکانی دیکەدا بە مانای کردەوە دێت. لە زمانی سویدیدا وشەی ئاکشن یانێ کردەوەیەکی فەرمی سیاسی کە لە لایەن هاوولاتیانەوە ئەنجام دەدرێ. یان ئەوە بە مانای "هەڵمەتێکی نهێنی"Undercover operation دێت کە سیخوڕگەلی گومانلێکراو پێی هەڵدەستن.

من ڕێزم بۆ ئەم وشەیە هەبوو. ئاکشن شتێک بوو کە کەسانی دیکە دەیانکرد. من نەمدەکرد. کاتێک ئینگلیزی فێر بووم، ئیتر وشەی ئاکشن ئەو ڕێزەی لای من نەما. ئەمە شتێکی باش بوو. "کردەوەکان" ئەو شتانەن کە مرۆڤ هەموو کاتێک ئەنجامیان دەدا.

هەتا ئەو کاتە ئینسان لە کەنداوێکی چۆڵ و هۆڵ نەژی ئەوە ناتوانێ بەشداری سیاسەت نەبێ. ئێمە کار دەکەین، مەسرەف دەکەین و بەم شێوەیە چەرخی کۆمەڵگە وەگڕدەکەوێ. ئەگەر بێتوو ئینسان بێدەنگ بێت، ئیتر ئەو بێدەنگییە فەرمانبەرانە یان پاسیڤ و بێلایەنانە بێت، جیاوازییەکی ئەوتۆیان پێکەوە نیە، ئەم بێدەنگیانەش لە خۆیاندا کردەوەن. ئەگەر لە ڕۆخی بەحرێک دانیشتووی و بە پێش چاوتەوە کەسێک دەبینێ کە خەریکە لە بەحرەکەدا بخنکێ و تۆش دەستەوەستان وەستاوی وەک ئەوە وایە دەوڵەتی سوید چەکەکانی بۆ دەرەوە دەنێرێ و ئەتۆش بێدەنگی.

کردەوە سیاسییەکان ئەو کردەوانەن کە مرۆڤ ڕۆژانە لە گەڵی بەرەوڕوویە. ئێمە چ دەکڕین، لە کوێ دەژین و بۆ کوێ سەفەر دەکەین هەموویان لە ڕاستیدا کردەوەی فرەنەتەوەیی سیاسین. ئەو کردەوانە لە سەر ئینسانەکان بە چواردەوری ئێمەدا شوێن دادەنێن. زۆر بەداخەوە زۆرجار ئاکامی سیاسی کردەوە ڕۆژانەکانی ئێمە ئەوەیە کە دەستەڵاتی دەستەڵاتداران و ناعەدالەتییەکان قایمتر دەبێ. لە بەر ئەوە هیچ سیستەمێک بە تەواوەتی ڕێکوپێک نیە و کۆمەڵگە لە ڕاستیدا بە هۆی هاوکاری و هاوئاهەنگی ڕۆژانەی هاوولاتیانەوە سوڕ دەخوا و بەرەوپێش دەچێ، هەر بۆیە دەبوا نافەرمانی مەدەنیش وەک کردەوەیەکی [ئاسایی] ڕۆژانە چاوی لێبکرابایە.

یەکێک لە ئامانجەکانی خەباتی نافەرمانی مەدەنی ئەوەیە کە ئێمە ئیتر ڕێزمان بۆ ئاکشن نەبێ. سیاسەت ئەوە نیە کە کەسانی دیکە لە کات و وەختە تایبەتییەکاندا دەیکەن. بەڵکوو سیاسەت لە کردەوە ڕۆژانەییەکانی ئێمەوە سەرچاوە دەگرێ.

بەشەکانی داهاتووی [ئەم کتێبە] لە سەر شێوازە جیاجیاکانی هەڵمەتە و باسی ئەوە دەکرێ کە چۆن هەڵمەتێک لە کردەوەدا بە ئەنجام دەگەیەندرێ. بێجگە لەوە شێوازە جۆراوجۆرەکانی هەڵمەت شی دەکرێنەوە باسی ئەوەش دەکرێ کە هەڵمەت لە لایەن چ کسانێک و لە دژی کێ و بۆچی ئەنجام دەدرێن....

[لێرەدا چەند لاپەڕەیەک لە کتێبەکە کە بۆ کێشەی پەنابەران و شاردنەوەی ئەوان لە سوید و ڕۆژئاوا لە ژێر سەردێڕی"پشتگیری کردنی ئەو پەنابەرانەی کە خۆیان شاردووەتەوە"تەرخان کراوە، لە بەر بێکەڵکی باسەکە بۆ خوێنەری کورد لابردرا.

هەڵمەتی پلاگبیلی

بزووتنەوەی پلاگبیل بەوە دەناسرێ، بزووتنەوەیەکە بۆ چەکداماڵین خەبات دەکا و خەڵکی دیکەش هاندەدا کە هەمان کار بکەن. وەک سەرچاوە بۆ هەڵمەتی پلاگبیلی باسی ژمارەیەک " پێشگۆ"ی یەهوودی کە ڕەنگە

سەد ساڵ پێش لە زایین ژیابن. دەکرێ. ئەوان کەسانێک بوون کە بە هۆی خوێندنەوەو لێکدانەوەی ڕاستییەکان پێشگوتن یان پێشتیتنی ئەوەیان دەکرد کە ڕەوتی ئاڵووگۆڕەکان بەرەو کوێ دەچوون. ئەوان بە هۆی هەڵمەت و خولقاندنی کارەسات و زۆرجار تەنانەت کارەساتی بێزراو و قیزەون هەوڵی ئەوەیان دەدا کە بڵێن بە چ شێوەیەک ڕەوتی ڕووداوەکان دەتوانرێ جارێکیتر بخرێنەوە ژێر کونترۆڵ و سەر ڕێگای ڕاست. ئەوان وەک ڕەخنەگرانی کۆمەڵگە دەناسران کە هەم لە خەڵک و هەمیش لە دەستەڵات نارازی بوون. ئەوان لایەنگریان لە ماف دەکرد و لە دژی مافخوراوی و ناعەدالەتی خەباتیان دەکرد. هەر بۆیە بە شێوەیەکی سیستماتیک لە لایەن دەستەڵاتەوە دەگیردران و لە سێدارە دەران یان ئەوە لە لایەن خەڵکەوە سزا دەدران. ئیمرۆ گرووپگەلی ئاشتی و بزووتنەوە پشتگیرەکان هەمان ئەرکیان خستۆتە سەر شانی خۆیان.

کەسێکی پێشگۆ پێویست ناکا کەسێکی مەزهەبی بێت. لە بەرئەوە بزووتنەوەی پلاگبیل شوێندانەری ترادیسیۆنی کریستیانی پێوەدیارە زۆر کەس لەو باوەڕەدان کە بزووتنەوەیەکی تایبەتی کریستیانییە. ئەمە هەڵەیە. لەو یەکەم گرووپەی Pershing Plowshares کە من لە ساڵی 1984دا تێدا ئەندام بووم کەسێکی بەباوەڕی جوولەکە و کەسێکی دیکەی بوودیستیشی تێدا بوو. لە گرووپەکانی دیکەی پلاگبیلیدا کەسی ئاتێئیست ، ئاگنۆستیک "عرفای منکر" و کەسانی هێدنینگ "بێ دین"ی تێدایە.

هەروەها بزووتنەوەی پلاگبیل لە باری سیاسیشەوە یەکجار بەربڵاوە. یەکەم سویدییەک کە لە هەڵمەتی پلاگبیلیدا لە پانتایی ئوروپادا بەشداری کردبێ کەسێک بوو کە ئەندامی گەنجانی حیزبی لیبراڵ بوو. ئان بریت ستێرنفێلد ژنە ئەندامی حیزبی ژینگەی سوید هەروەها لە هەڵمەتی پلاگبیلدا بەشداری کردووە. لە ئاڵمان و ئینگەلتەرەدا ئەندامانی شارستانی لە حیزبی سۆسیالدیمۆکراتەکان لە هەڵمەتەکانی چەکداماڵینی پلاگبیلدا بەشداریان کردووە. یەکێک لە بەشدارانی هەڵمەتی چەکداماڵینی پلاگبیل لە شاری لینشۆپینگی سوید دواتر لە لایەن حیزبی ژینگەوە بوو بە ئەندامی پارلمانی سوید. ژمارەیەک لە ئەندامانی پلاگبیل [لە باری سیاسییەوە] خۆیان وەک ئاناراشیست و سیندیکالیست دەناسێنن. ...

[بزووتنەوەی پلاگبیل] وەک بنەما بۆ ئاشتی و مافی وەکیەکخوازی پشت بە حەوت خاڵی سەرەکی دەبەستێ و لە هەڵمەتەکانیدا بە هۆی سیمبۆلە جۆراوجۆرەکانەوە هەوڵی وەدیهاتنیان دەدا:

1. چەکداماڵین

زۆربەی گرووپەکانی پلاگبیل تەنیا بەشێک یان چەند بەشێک لە بەشە جۆراوجۆرەکانی چەکەکان دادەماڵن و داماڵینی بەشەکانی دیکە لێدەگەرێن بۆ ئەوەی خەڵکی دیکە دایماڵن. [مەبەست ئەوەیە کە کاری چەکداماڵین تەنیا کاری تێکۆشەران نیە و بەڵکوو هەر کەسێک لە حاست خۆیەوە ئەو ئەرکەی دەکەوێتە سەرشان کە کاری چەکداماڵین وەئەستۆ بگرێ.] سنووردارکردنی چەکداماڵین لە خۆیدا سیمبۆلێکە کە نیشان دەدا "ئێمە بە تەنیا ناتوانین ئەرکی چەکداماڵین بە ئەنجام بگەیەنین. یارمەتی تۆش پێویستە"....

2. خولقاندن

هەڵمەتەکان نابێ ڕۆخێنەر بن بەڵکوو دەبێ سازکەرانە و هیوابەخش بن. هەربۆیە بۆ نموونە لە شکاندنی چەکوچۆڵدا لە چەکوشی ئاسایی دارتاشی کەڵک وەردەگیردرێ. ئێمە هەروەها ئەو سیمبۆلانە بە کار دەبەین کە مانا بە ژیان و مانەوە دەبەخشن نەک ئەوە مردن و ڕووخان بەدوای خۆیاندا دێنن. لە هەڵمەتی شکاندنی تۆپی بووفورش لە کریستینەهامن [سوید] تێکۆشەرانی ئێمە گوڵە گەنمیان وەک سیمبول لە گەڵ خۆ بردبوو هەروەها لە پاش هەڵمەتەکەش شیرینی سێملا [شیرینییەکی سویدییە] خواردبوو.

3. نابێ لە توند و تیژی کەڵک وەرگیرێ.

4. نابێ فێری ئەوەش بین کە لە دژی یەکتری توندو تیژی بەکار ببەین.

5. نابێ هەروەها خۆمان بۆ شەڕ ئامادە بکەین. ناتوند و تیژی دەبێ بنەما بێت لە هەموو هەڵمەتێکی پلاگبیلیدا. هیچ کامە لە ئێمە ناتوانێ بە تێرادیتوویی تەواوە بڵێ کە من لە توند و تیژی بێ بەریم. هەر بۆیە پێویستە کە ئێمە چ وەک تاک چ وەک کۆمەڵ هەوڵ بدەین کۆمەڵگە لە توند وتیژی داماڵین.

6. هەموو کەسێک پێویستە ئیمکاناتی ژیانی بۆ دابینبکرێت. ئاشتی بەومانایە کە پێویستییە سەرەتاییەکانی مرۆڤ بە ڕادەی پێویست دابینبکرێ. یەکسانی و ئاشتی بە بێ یەکتری نابن و دوو بە دوو تەواوکەری یەکترین.

7. هەموو مرۆڤێک دەبێ ڕێزی ئینسانەکانی دەورووبەری بگرێ و مرۆڤەکان خەمخۆری یەکتری بن. ...

لە بەرچاوگرتنی ئەم خاڵانە لە کاتی خەبات و تێکۆشاندا لە دژی توندوتیژیدا بێگومان هەموو ئامانجی هەڵمەتێکی بلاگبیلی یان تەواوی ئەو سیمبۆلانەی دەکار دەبرێن، ناپێکی [و پێویستە هەوڵی لەوە زیاتریش بدرێت]. هەموو هەڵمەتێک ڕەنگە کتێبێکی تایبەت بە خۆی پێویست بێت کە وێنەیەکی گشتی لە خاڵە ڕەچاوکراوەکان پیشان بدا. بزووتنەوەی پلاگبیل هێندێک جار کتێبی [تایبەت بە هەڵمەتەکان] چاپ و بڵاو دەکەنەوە لە بەر ئەوە تەنانەت کەسانی دەرەوەی بزووتنەوەش وەک قازییەکان، دادوەرەکان، کرێکارەکان، نیزامییەکان بتوانن بەشدار بن و هەڵوێست و ئامانجەکانی بزووتنەوە بخەنە بەر باس و تیشکی شیکردنەوە. تەنانەت هێندێک جاریش بزووتنەوە فیلم و شانۆ هەر بۆ ئەو مەبەستە چێ دەکا.

بەڵام گرینگترین ڕێگاکانی پەرە پێدانی دیالۆگ و گفتگۆ لە گەڵ کەسانی دەرەوەی بزووتنەوە بریتییە لە کۆبوونەوەی کەسیی، گفتووگۆ و داوەت کردن و لێگێڕانەوە لە کاتی هەڵمەتەکانی چەکداماڵیندا. ...

چەکداماڵین

یەکێک لە باسە گۆنگەڵهەڵخرێنەکانی پێوەندیدار بە بزووتنەوەی پلاگبیلەوە، باسی لەکارخستن و تێکدانی چەکوچۆڵە. زۆر هۆکار هەن کە بزووتنەوەی پلاگبیل کاری چەکداماڵین و ئاکامی ئەو کارە دەخاتە پێش هەموو ئەرکەکانی دیکەیەوەو لەو پێناوە خەبات دەکا.

تێکۆشانی پشتگیری (سۆلیداریتی)، ئاشتی و ژینگە بە دەوری ئەو کێشەگەلەدا خول دەخۆن کە پێوەندیان بە کاری باش و چۆنیەتی بە باشترین شێوە کەڵک وەرگرتن لە شیانەکان هەیە. پرینسیپێکی کاپیتالیستی لە مەڕ خاوەندارییەتی هەیە کە ئەو کێشەگەلەی لە ئالییەکی فەرمی و گشتییەوە بەرەو ئالییەکی کەسی و چوراچێوەی ماڵ ڕاگوێستووە. مافی بەشداریکردن لە هەڵوسیت و بڕیارە [سیاسییەکاندا] و دیمۆکراسی لە گەڵ کێشەی خاوەندارییەتی جێ گۆڕکێی پێکراوە.

ئەم جۆرە بیرکردنەوە لە خۆیدا دەگاتە ئەو پەڕی بیری شێتانە کاتێک قسە لە سەر خاوەندارییەتی و بەرهەمهێنانی چەکوچۆڵ بکرێ. مافی خاوەندارییەتی کەسیی _ چەک_ دەکەوێتە سەرووی مافی ئەو کەسانەی کە بە هۆی چەکەوە زەرەدمەند بوون و بەوشێوە مافی ئەوان پێشێل دەکرێ.

تەنانەت خاوەندارییەتی دەوڵەتی لە چوارچێوەی گشتی دەچێتە دەری و وەک مافی خاوەندارییەتی کەسی مامەڵەی لە گەڵ دەکرێ. بڕیارە دیمۆکراتیکەکان تەنیا پێوەندییان بە چوارچێوەیەکی دیاریکراو بۆ کاروبارێک

هەیە و ئیتر چۆنیەتی کەڵکوەرگرتن لە شیانەکان لە ئەستۆی دەوڵەت نامێنێ و وە ئەستۆی ئەنیستیتۆ و شەریکە وەشوێن قازانج کەوتووەکانەوە دەکەوێ.

ئەلیزابێت ماکلایستێر Elizabeth McAlister لە گرووپی گریفیس پلۆشار Griffiss Plowshares لە ماوەی مەحکەمەکەیدا هەوڵی دا (پێش ئەوە مەحکەمە پێشی پێبگرێ) ئەوە بسەلمێنێ کە چۆن لە کۆمەڵگای ڕۆژئاوادا دیاردەی چەک کاراکتەرێکی پیرۆز و خودای بە خۆیە گرتووە. ئەم خاوەنداریەتییە ڕۆخێنەر و لەهەمانکاتدا پیرۆزە ئەوەندە دەبردرێتە سەرێ کە لە سەرەوەی ئینسانیش دادەنرێ. ئەمە بە ڕوونی دەردەکەوێ ئەگەر بێتوو سەرنج بدرێتە ئەوە کە چۆن شەریکەکانی چەکسازی ناوی وەک پیرۆزی وەک لە Kristi Kropp و Treenigheten لە چەکەکانیان دەنێن. بێجگە لەمە، ئێمە ئیزن بە خۆمان دەدەین کە هەر ئەم کەرەستە پڕمەترسیدارانەی دروستکراوی خودی مرۆڤ ژیان و مان و نەمانمان بۆ دیاری بکەن. بایەخی خاوەنداریەتی دەکەوێتە سەرووی بایەخە ئینسانییەکان.

کاتێک ژمارەیەک ژن و پیاوی ناشارەزا بە چەکوشەکانیانەوە هەڵدەکوتنە سەر پیرۆزترین چەک و لە کاری دەخەن. ئیتر نە ئەو چەکە شایانی پەرەستنە و نە کەڵکی بەکارهێنانیشی دەمێنێ. ئەمە بەو مانایە نیە ئەگەر هاتوو چەند چەکوچۆڵێک لە کار خران ئیتر کۆمەڵگایەکی باشتر بنیاد دەنرێ. بەڵکوو لە کارخستنی چەکێک پرۆسێسێکی خولقێنەرانەو بە پلانە کە تەنیا لە کارخستنی کەرەستەیەکە کە دەبێتە هۆی کوشتن و ماڵوێرانی کەسانی دیکە. هەر لەو شوێنەدا چەکەکە لە کار دەخرێ پەیامێکی شادیهێنەری سیمبۆلیکیش دەنێردرێ کە لە باتی چەک دەکرێ شتی دیکەی سودمەند ساز بکرێ...

بەربەستکردن

بەیانیان کە لە خەو هەڵدەستم، نانی بەیانی حازر دەکەم و ڕۆژنامەی بەیانیان دەخوێنمەوە، زۆرجار چاوم بە وتارێک لە سەر خەباتی نافەرمانی مەدەنی دەکەوێ. هەموو جارێک تووشی سەرسوڕمان دەبەم کە نووسینەکە پێوەندی بە خەباتی بەربەستکردن یان "پێشگرتن" هەیە.

لە شیلی ئەندامانی سێباستیان ئاسێڤێدۆ Sebastian Acevedo ڕێگای بنکەکانی پۆلیس کە لەواندا خەڵکی تێدا ئەشکەنجە دەکرێ، بەربەست دەکەن. خاوەن بەلەمە چکۆلەکان لە ئوسترالیا ڕێگای کەشتییەکانی هەڵگری چەکی ناوکی بۆ لەنگرخستن لە بەندەرەکان بەربەست دەکەن. لە ئەڵمان گرووپێک لە دایکان و منداڵان ڕێگای هاتووچۆی Pershing II-bas بەربەست دەکەن. مەلاوانان پێش بە بارکردنی زبڵی وزەی ناوکی دەگرن. خەڵکانێک [لە سوید] لە ناوچەکانی سوندسڤاڵ و بوهویسلەن و هەروەها لە وڵاتی نێپاڵ باوەش بە دارەکاندا دەکەن و ناهێڵن شەریکەکان بیانبڕنەوەو سرووشت تێکبدەن. کەمئەندامانی سەر چەرخ، ڕێگای هاتوو چۆی ئەو قاوەخانە و چێشتخانانە بەربەست دەکەن کە هەلوومەرجی پێداچوونە ژوورەوەی کەمئەندامانیان ڕەچاو نەکردووە. خەڵکانێک ڕێگای هاتووچۆی ماشینەکان بۆ نێو ناوەندی شارەکان بەربەست دەکەن. نۆ هەزار کەس لە ئاڵمان ڕێگای قەتاری بارهەڵگری زبڵی وزەی ناوکی بەربەست دەکەن.

هەوڵێکی داهێنەرانە کە بتوانرێ ئەم جۆرە خەباتە شێوازی نوێ بە خۆ بگرێ، لە گۆڕێ دایە. بەڵام بەداخەوە خودی خەباتی بەربەستکردن لە بنەڕەتدا تەنگوچەڵەمەی گەورەی لە بەر دەم دایە. هەر کە باس هاتە سەر شێوازی خەباتی نافەرمانی مەدەنی ئەوە جۆری خەباتی بەربەستکردن دێتە ڕۆژڤەوە. لە هێندێک هەلومەرجی تایبەتیدا خەباتی بەربەستکردن دەتوانێ زۆر کاریگەر بێ. بەڵام لە وڵاتانی باکووری ئوروپادا دامودەزگاکان زۆر جار هەوڵ دەدەن دەنگدانەوەی خەباتی بەربەستکردن کەم ڕەنگ پیشان بدەن. سزای پارەدانێکی کەم کە بەربەستکەران دەبێ بیدەن دەبێتە هۆی ئەوە کە زیاتر ڕوو لەم شێوازە خەباتە بکرێ. هەر

که دامودەزگاگەلی دەوڵەتی شانەکانیان هەڵتەکێنن ئەوە خەباتی بەربەستکردن شوێندانەرییەکی ئەوتۆ نابێ. لە باتی ئەوە ئەم خەباتە بکرێتە ڕێگەی کرانەوەی دیالۆگ ئەوە ئاکامەکەی دەبێتە بێدەنگی.

چیرۆکی ئەوە کە خەباتی بەربەستکردن لە بەراورد لە گەڵ شێوازەکانی دیکەی خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا لە باری سیمبۆلیکەوە بایەخی کەمە، دەبێتە هۆی هەڵایسانی کێشەگەلی بێ برانەوە. کە دەست لە قۆڵی یەکتری بکەی یان بە زنجیرێک یەکتری ببستیەوە ئەوە تەنیا ماوەی بەربەست کردن چەند خولەکێکی تر، ڕەنگە ڕۆژێک یان دوو ڕۆژی تر درێژتر بکاتەوە ئەویش ئەگەر هاتوو بە لانیکەم هەزار کەسێک بەشداری بەربەستکردن ببن.

خوبەستنەوە بە زنجیر شیانی گۆڕانی هەڵوێست و کردەوە لە کاتی پێویستدا لە گرووپگەلی دۆستان دەگرێ. لە کاتی ڕووداوی چاوەڕونەکراودا ئەگەر واهاتە پێش کە بەربەستکردن دەبێ بە زووترین کات کۆتایی پێ بێت ئەوە ئاکامی مەترسیداری لێ دەکەوێتەوە. ڕەنگە کەسێک نەخۆش بێ کە دەبێ هەر زوو ڕێگەی بۆ چۆڵ بکرێ. بەڵام بەربەستکردن ئەم هەلە بۆ نەخۆشەکە نالوێنێ. لە هێندێک وڵاتدا کاتێک پۆلیس لە باتۆنگ، تۆپی ئاوڕشتن یان بۆمبی فرمێسک هاوێژ کەڵک وەردەگرێ، ئەگەر بێتوو ئەو کەسە کلیلی زنجیرەکەی پێیە هەڵبێ ئەوە مەترسی گەورە بۆ سەر بەربەستکەرەکانی دیکە دێتە پێشێ.

بێجگە لە مە خەباتی بەربەستکردن لە خۆیدا شێوازێکی سەخت و هێندێک جار پڕمەترسی خەباتی نافەرمانی مەدەنییە. تەنگوچەڵەمەکان دەتوانن ئەمانە بن:

پێش هەموو شتێک بەربەستکردنی فیزیکی بە هۆی مرۆڤەوە دەتوانێ ببێتە هۆی ناڕەحەتی و تووڕەی کەسانی دیکە. کە خەڵکێک ناچار بکرێ بۆ تێپەڕبوون بە سەر لاشەی کەسانی دیکەدا بە زۆر باز بدەن لە خۆیدا کێشەیەکی گەورەی ئەخلاقییە. لێرەدا بەربەست کردن دەبێتە هۆی داخران و بەربەستکردنی دیالۆگ و گفتوگۆ ڕاست لە گەڵ ئەو کەسانەی کە پێویستە دیالۆگیان لە گەڵ بکرێ.

لە ماوەی سێ کەمپەکەی چەکداماڵینی شاری لینشۆپینگ [سوید] بڕیار درا لە دژی فابریکای یاس نە شێوازی بەربەستکردن و نە پرۆتێستە و خۆپیشاندان ئەنجام نەدرێن. ئێمە ئەرکێکمان کەوتبووە سەر شان و کارێکمان دەستپێکردبوو کە دەبوا جێ بەجێمان کردبا، ئەو کەسانەش کە ئەم کارەی ئێمەیان لا پەسەند نەبوو دەیانتوانی هەم پێشمان بگرن و هەم نارازیبوونی خۆیان پیشان بدەن. لە ڕاستیدا ئێمە ڕۆڵ و نەخشەکانمان گۆڕی. [ئەوە ئێمە نەبووین کە بەربەستمان بە کار دێنا، بەڵکوو ئەو کەسانە کە لە دژمان بوون دەبوا بەکاریان بهێنابا.] بەربەستکردن و نارازی ئەنجامدان لەو بوارەدا نیگەتیڤن کە [ڕاستەوخۆ] ڕووبەڕووی خەڵکانێک دەبینەوە. ئێمە ڕووبەڕوو و دژی کەس نەبووین بەڵکوو لایەنگری چەکداماڵین بووین.

[لە ماوەی ئەنجامدانی ئەو هەڵمەتانەدا] بە شێوەیەکی سەرسوڕهێنەر بۆمان دەرکەوت کە زۆر ئاسانە لە گەڵ کارمەندانی فابریکای یاسدا گفتوگۆ بکەین. ئێمە قەد دروشمان بە دەنگی بەرز نەدا. ئێمە دروشم و پلاکارتمان لە دژی ئەوان بەرز نەکردەوە. ئێمە قەد ڕێگای کاری ئەوانمان بەربەست نەکرد. بەربەستکردن ڕەنگە ببایەتە هۆی درووستبوونی ڕق و قین لە یەکتری هەم لای ئێمە و هەم لای ئەوان.

لەو هەڵمەتە بەربەستکردنانەدا کە من بۆ خۆم تێدا بەشداریم کردووە، تووشی کێشەی زۆر بووین وەک: ئایا ئێمە دەبوا ڕێگای ئەوانەش کە دەیانەویست لەو بینا یان بنکە سەربازییە کە بەربەست کرابوو، بێنە دەرێ، بەربەست بکەین؟ ئایا ئەگەر کەسانێک لە شوێنێک ڕابگری و نەهێڵی جوڵە بکەن، لە خۆیدا ئەنجامدانی توندوتیژی نیە ئەگەر چی بەربەستکردن زیاتر لایەنی سایکۆلۆژی هەیە هەتا باری فیزیکی؟ ڕێگا بە کامانە

بدرێ وەژوور کەون، ماشینی فریاکەوتن، پاسی قوتابی هەڵگر و ئەوانەی کە بە هیچ جۆرێک پێوەندییان بە کێشەکەوە نیە؟

بەربەستکردنی ماشین یەکێک لە پێچەڵپێچترین و هەروەها پڕمەترسیدارترین شێوەی خەباتی نافەرمانی مەدەنییە. لێخوڕ لە بەرنەناسراوی لە نێو ماشینەکەیدا دەکرێ خۆی بدا بە نێو زنجیرەی ئینسانی بەربەستکردندا و خەڵک لەت و پار بکا. لە سێپتەمبری ساڵی 1987دا قەتارێکی بارهەڵگر کە چەکی بۆ ئەمریکای ناوەندی لێ بار کرابوو، خۆیدا بە سەر براین ویلسۆندا Brian Willson و بە سەریدا تێپەڕی. لێخوڕەکە قەتارەکەی هێواش نەکردبۆوە وەک جارەکانی دیکە کردبووی. بەشداربووانی دیکەی هەڵمەتەکە فریا کەوتبوون خۆیان لە سەر هێڵی ئاسنەکە فڕێ بدەن بەڵام براین ویلسۆن فریا نەکەوتبوو. ناوبرا نەمرد بەڵام هەر دوو لاقەکانی لە دەستدا. سەرەڕای ئەم کارەساتە، هەڵمەتەکە زیاتر بووە هۆی پتەوتربوونی باوەڕی براین ویلسۆن بە خەباتی ناتوندوتیژی. ئەو پێیوایە ئەم شۆڕشە هێندێک جار نرخی گەورەی دەوێ کە دەبێ بیدەین. هەربۆیە ئەو کەسانی دیکەی هان دەدا کە بە سەر ترس و دڵەخورپەکانیاندا زاڵ بن. کارەساتی وە بەر کەوتنی براین ویلسۆن بوو بە هۆی ئەوە کە خەڵکێکی زۆرتر لە هەڵمەتەکانی نونبێرگ لە ئیستگەی California Naval Weapons Station بەشداری بکەن.

کێشەی گەورەی ئەخلاقی لێرەدا ئەوەیە کە ئایا لە هەلومەرجێکی ئاوادا بەربەستن هەڵگیرێ و ڕێگەی هاتووچۆ ئاواڵە بکرێ یان نا. ئەگەر هاتوو گرووپێکی دۆستان بڕیاریان دا کە دەست لە بەربەستکردن هەڵبگرن ئەوە دەبێ پێش لە هەموو شتێک لەوە دڵنیا بن کە تێکڕای گرووپەکە لە کاتی دیاریکراودا شوێنەکە بە جێ دێڵن. ئەگەر هاتوو تاقە کەسێکیش شوێنەکە بە جێ بێڵێ ئەوە لێخوری ماشینەکە هەلوومەرجەکە بە هەڵە لێکدەداتەوەو لە لایەن خۆیەوە وابیر دەکاتەوە ئەگەر هاتوو ئەو ماشینەکەی ئاژووت ئەوە پاشماوەی بەربەستکەرانی دیکەش ڕێگاکە چۆڵ دەکەن.

دۆستێک بۆی گێڕامەوە لە هەڵمەتێکی بەربەستی ڕێگادا کاتێک ماشینەکان وەڕێ کەوتن لە نەکاو زانیم کە لە چەقی ڕڕێگاکەدا بە تاقی تەنیا ماومەتەوەو هاڤالان هەموو هەڵاتوون. لە هەلوومەرجی وادا یان ئەوەیە دەبێ هەموو پێکەوە ڕێگا چۆڵ بکەن یان کەس بە تەنیا نابێ بیکا. بەڵام کێشەکە لێرەدایە ئایا گرووپێک دەتوانێ دڵنیا بێ کە هەموو ئەندامانی گرووپ دەتوانن هاوکات ڕێگاکە چۆڵ بکەن؟ ئەگەر هاتوو لە کاتێکی وادا گرووپێک توانی بە تەواوی لە خۆی دڵنیا بێ کێ دەزانێ لە هەمانکاتدا گرووپێکی دیکە [لە هەمان هەڵمەتدا] بڕیاری نەداوە کە بە شێوەیەکی دیکە بجووڵنەوە؟

بە جێ هێشتنی لە نەکاوی هەڵمەتی بەربەستی ڕێگا هەڵبژاردنێکی باش نیە. هەڵمەتبەرانی بەربەستی ڕێگە دەبێ دژبەرەکەیان دڵنیا بکەن کە ئەوان شوێنی هەڵمەتەکەیان بە جێ ناهێڵن. ئەمە لە خۆیدا ئەوە دەخوازێ کە تەنانەت هەڵمەتبەران ئەگەر هاتوو ماشینیشیان بە سەردا پەڕاندن، هەڵنەیەن. یان ئەوەتا نابێ بەشداری هەڵمەتی ئەوتۆ بکەن. دەتوانرێ بە هۆی بەربەستکردنی فیزیکی (دانانی بەرد و بلۆک) ڕێگا یان گفتگۆی پێشوەخت لە گەڵ دژبەر لە مەترسی ماشین پەڕاندن بە سەر بەربەستکەرانی ڕێگادا پێشگیری بکرێ.

ئەگەر هاتوو بەربەستکردنێک بە شێوەیەکی فرە باش ئورگانیزە بکرێ ڕەنگە کارایی خۆی هەبێ. بەڵام جۆری هەڵمەتی بەربەستکردن لە خۆیدا ئەوەندە زەحمەتە کە نابێ لە پلەی یەکەمدا وەک شێوازێکی باشی خەباتی نافەرمانی مەدەنی هەڵبژێردرێ. [هەر وەک پێشتریش ئاماژەی پێکرا] خەباتی بەربەستکردن لە وڵاتانی باکووری ئوروپادا بێ کاریگەرە و بە هیند ناگیردرێ. خەباتی بەربەستکردن لە خۆیدا زیاتر وەک جۆرێک خۆپیشاندان دەچێ هەتا وەک شێوەیەک لە شێوازەکانی خەباتی نافەرمانی مەدەنی. ئەمە وادەکا کە

بەربەستکردن ئەو کاریگەرییەی کە لە نێو کەلتووری ئەڵمان و ئەمریکادا هەیەتی لە باکووری ئوروپا نەیبێ. شێوازێکی دیکەی هەڵمەت کە لە بەربەستکردن نزیکە شێوازی خەباتی "داگیرکردن یان دەستبەسەردا گرتنە".

دەستبەسەرداگرتن

دەستبەسەرداگرتن بەو مانایەیە کە گرووپێکی دۆستان خۆی بە شوێنێکدا دەدا و دەستی بەسەردا دەگرێ کە لەو شوێنە کاروبارێکی ڕۆخێنەر لە ڕۆژەڤدایە. یەکێک لە گەورەترین دەستبەسەرداگرتنی ئاشتیخوازانە لە سەحرای نێڤادا ئەنجام درا کە لەوێدا تاقیکردنەوەی بۆمبی ناوکی دەکرا. لە ماوەی دە ڕۆژدا لە نێوان یازدە هەتا بیستی مارسی 1988 لانیکەم 2065 کەس لە دەستبەسەرداگرەکان، دەستبەسەر کران. قسەی ئەوە هەیە کە دوو ئەوەندەی هەژماری ئاماژەپێکرا خەڵک گیراون. لە ئەمریکای لاتین و باشووری ئەفریقا بێ ماڵ و بێ زەوییەکان دەست بە سەر زەویدا دەگرن. یان خانووبەرەی دەنێودا دەکەن یان کشتووکاڵی تێدا دەکەن. لە ماوەیەکی کورتی چەند ڕۆژەدا بە هەزاران فەقیر و هەژار بارکەو بنەیان لە شوێنێک دەخەن و داگیری دەکەن. لە هەلوومەرجی وادا هەزارەکان دەستپێشخەری دەکەن و شوێنەکە بە جێ ناهێڵن هەتا دامودەزگا دەوڵەتەیەکان شوێنێکی دیکە بۆ ئەوان دەبیننەوە. بەم شێوەیە خەبات درێژەی دەبێ.

دەستبەسەرداگرتن شێوەیەکی زوو گۆڕدراوی ڕێکخستنە. ئەمە بەو مانایە کە بە پێی ئەوە کامە گرفتی وەک پێشگرتن و گیرانی دەستبەسەرداگرەکان بێتە گۆڕێ خەباتەکەش شوێن یان کاتەکەی دەگۆڕدرێ.

یەکێک لە هەڵە زۆر دووپاتکراوەکان لە خەباتی دەستبەسەرداگرتندا ئەوەیە کە لە ڕاستیدا نێوەرۆک و مانای دەستبەسەرداگرتن ڕەچاو ناکرێ. ئەگەر هاتوو دەستبەسەرداگرتن تەنیا دەستبەسەرداگرتن بێت و هیچ دیکە ئەوە لە ڕاستیدا ئەم جۆرە خەباتە زۆر بێ مانایە و تەنیا ژانە سەرەی بەدواوە دەبێ. ئەگەر هاتوو دەستبەسەرداگرتن بە جۆرێک لە گەڵ شانۆ، شێعرخوێندنەوەو کاری کەلتووری دیکە تێکەڵ بکرێ ئەوە لێرەدایە کە وەک سیمبۆلێک مانا دەداو دەتوانێ کاریگەر بێت. بۆ نموونە لە سویدا تێکۆشەرانی ئاشتی بە هۆی هاوکاری جوتێرەکانەوە دەچن ئەو پارچە زەوییەی کە تاقیکاری چەک ئاژووتنی تێدا دەکرێ، دەچێنن و دەیکەنە زەوی بایەر. یان ئەوە لە ئینگەلتەرە، ژنان بە هۆی دەواودەرمانی خۆجوانکردنەوە، سیمبۆلەکانی ژیانیان لە سەر دیواری سەربازخانەیەک نەخش کردبوو.

هەڵەیەکی دیکە لە خەباتی دەستبەسەرداگرتندا ئەوەیە کە وەختی هەڵمەتە دیاری ناکرێ. بۆ نموونە ژمارەیەک تێکۆشەر لە پەنای دەرگەی هۆڵی توربینی وزەی ناوکی رینگهاڵ مانیان گرتبوو و گوتبوویان ئێرە بە جێ ناهێڵن هەتا کاری ئەم وزەی ناوکییە ڕانەگیرێ. کارمەندانی ئەوێش وەڵامیان دابۆوە. کەوایە فەرموون هەتا کاتێک پێتان خۆشە لێرە دانیشن. لای ئێوارە تێکۆشەرەکان شوێنەکەیان بە جێ هێشتبوو و ڕۆیشتبوون.

مرۆڤ هەمیشە لەوە بە تەواوی دڵنیا نیە کە ئایا دەگیردرێ یان نا. هەڵمەتی دەستبەسەرداگرتن دەبێ بە شێوەیەک ڕێکبخرێ کە بتوانێ هەم لە کاتی گیران و هەم لە کاتی بە هیند نەگرتندا سەرکەوتن وەدەست بێنێ. شێوەیەک بۆ ئەوە بگەین بە ئامانج دەبێ لە نێوان ئامانجی هەڵمەت و ئامانجی کۆتاییدا جیاوازی دابنێن. بۆ نموونە ئامانجی هەڵمەت دەتوانێ ئەوە بێ کە لە ماوەی دوو سەعاتدا لە نێو بینای وزەی ناوکیدا، دەزگایەکی [سیمبۆلیکی] وزەی با درووست بکرێ. ئامانجی کۆتایش ئەوەیە کە لە باتی وزەی ناوکی جۆرەکانی دیکەی وزە پەرەی پێبدرێ و جێگەی وزەی ناوکی بگرێتەوە. ئەگەر لە هەڵمەتی ڕینگهاڵس وزەی با درووست بکرابایە، با پاسەوانانیش پێشیان بەم کارە بگرتبایە ئەوە کردەوەی ئەوان مانایەکی سیمبۆلیکی گرینگی دەبوو.

هەڵمەتی کەمپ

شێوازێکی جێگای سەرنج لە دەستبەسەرداگرتن کە لە دەیەکانی هەشتا و نەوەدا زۆر برەوی پەیدا کرد هەڵمەتی لێدانی کەمپی کاتی بەرهەڵستکارییە. تێکۆشەرەکان لە کاتێکی دیاریکراودا لە پەنای ئەو شوێنەی کە لە دژی بەرهەڵستکاری دەکەن، کەمپ لێدەدەن و لەوێ دژین.

یەکێک لە بەنێوبانگەکان کەمپەکان، کەمپی ژنان لە بنکەی چەکی ناوکی گرینهەم کامن Greenham Common بوو. لە پاش ئەو کەمپە دەتوانرێ سەدان کەمپی ئاشتی دیکە لە بنکە سەربازییەکان لە کات و شوێنی جیاوازدا لە ئوروپا و ئەمریکا ناوببرێن.

لە دەیەی هەشتاکاندا لایەنگرانی ئاشتی لە ئەمریکا بەڕادەیەک لە کردنەوەی کەمپەکاندا چوونە پێش کە پێانوابوو ئەرکی هەموو گرووپەکانە کە لە کردنەوەی کەمپدا بەشداری بکەن. ئەمە وایکرد کە بیرۆکەی کەمپ لێدان لە ئەمریکا زیاتر سەقامگیرتر بێ هەتا لە ئوروپا. لە نێوەڕاستی دەیەی هەشتاکاندا کردنەوەی کەمپی دژی هالاواردنی ڕەگەزی (ئاپارتاید) لە دژی هاوکاری لە گەڵ حکوومەتی سپی ئەفریقای باشوو لە هەموو لایەک لە باکووری ئەمریکادا دەستی پێکرد.

لە سویدا هەوڵی ئێمە ئەوە بوو لە ماوەی کردنەوەی سێ کەمپی چەکداماڵیندا بیرۆکەی لێدانی کەمپ لە گەڵ هەڵمەتی پلاگبیلی تێکەڵ بکەین. ئەم بیرەی ئێمە بە شوێنەکانی دیکەشدا بڵاو بۆوەو لە ئاگوستی 1998دا لە سکۆتلاند لە نزیک بنکەی تریدەن لە Faslane کەمپێکی بلاگبیل بە بەشداری تێکۆشەرانی دوازدە وڵات کرایەوە.

یەکێک لە خاڵە بەهێزەکانی لێدانی کەمپ ئەوەیە کە دیالۆگێکی بەردەوام و نەپچڕاو لە ماوەی کەمپدا لە گەڵ لایەنی دژ دستپێدەکرێ. ئەم شێوازی خەباتە وا دەکا کە بەرهەڵستکاری کاریگەری خۆی دابنێ لە کاتێکدا بیرەکان زۆر لەیەک جیاوازن و پشتگیری قووڵ بۆ تێڕوانینی لایەنی دژ هەیە. نموونەیەک لەم پێوەندییەدا کەمپی گرووپی ژنانی ئاشتیخواز Womens Peace Encampment لە بنکەی Senca Army Depot لە ئەمریکا بوو. کەمپەکە لە شوێنێکدا هەڵدرا کە زۆربەی دانیشتوانی ئەو شوێنە لە بنکە سەربازییەکە کاریان دەکرد. باروودۆخێکی ئاڵۆز بوو. تەنانەت پۆلیس زانی کە پیاوێک بە تفەنگەکەیەوە وە دووی ژنەکان کەوتووە و بەتەمایە تەقەیان لێ بکا.

بەڵام بە تێپەڕبوونی کات ژنەکان توانیان هێندێک پێوەندی ، لەوانە لە گەڵ ژمارەیەک کەس لە نێو بنکەکە ساز بکەن. کاتێک نیو ساڵ دوای ئەو ڕێکەوتە من لە هەڵمەتێکدا هەر لەو شوێنە بەشداریم کرد، بە باشی دیار بوو کە چۆن ئێمە بە بێ زەحمەت دەمانتوانی دیالۆگ لە گەڵ ئەو کەسانە بکەن کە پێشتر دژ بوون.

شێوازی لێدانی کەمپ دەتوانێ بەکار ببرێ تەنانەت ئەگەر مەزندەی ئەوە بکرێ هەموو شارێک لە دژت ڕادەوەستێ. زۆر گرینگە کە لەم خەباتەدا ڕێز و حورمەت بۆ کەسانی دەوروبەرو نیشتەجێی شوێنی کەمپ دابنرێ. گرووپی Womens Peace Encampment گرفتی لە گەڵ ژمارەیەک ژندا هەبوو کە بە زانابوون گۆنگەڵیان لە نێو خەڵکی دەوروبەردا ساز دەکرد. هەر بۆیە گرووپەکە ناچار بوون دەورەیەکی پەروەردە بۆ ژنە تازەهاتووەکان کە ڕۆژ لە گەڵ ڕۆژ ژمارەیان زیاتر دەبوو، بکەنەوە. لە پەروەردەکەدا باسی وەک خەباتی نافەرمانی مەدەنی، هۆمۆفۆبی (دژی هاوجنسگەرایی)، فیمینیسم و مێژووی ناوچە خرانە ڕۆژەڤەوە.

هەروەها کەمپەکە نامیلکەیەکی تایبەتی ڕێنمایی لە پەنجا و دوو لاپەڕەدا لە ژێر ناوی Women`s encampment for a future of Peace & Justice بڵاو کردەوە. هەر لە لایەن ئەم کەمپەوە کتێبێکی تایبەتی پەروەردە لە سەد لاپەڕەدا بڵاو کرایەوە. [...]

سەرپێچی ویژدانی

نافەرمانی مەدەنی دەبێ بە بیرکردنەوەی قووڵەوە بکرێ. هەڵمەتەکان لە لایەن ئەو هاووڵاتیانەوە بەئەنجام دەگەیەندرێن کە خوازیاری پێشخستنی دیموکراسین. هەر بۆیە نافەرمانی مەدەنی وەک گۆیپێنەدانی هاووڵاتییانە دەناسرێ. بەڵام پێویست ناکا تەنیا هاووڵاتییانی ئاسایی ئەرکی وەپێشخستنی دیموکراسی بخەنە ئەستۆی خۆیان. شێوازێک لە نافەرمانی مەدەنی کە کەمتر دێتە ڕۆژەڤەوە، شێوازی سەرپێچی ویژدانییە. ئەمە بەو مانایەیە کە کارمەندانێک لە ئەنجامدانی ئەو ئەرک و کارانە کە ڕەنگە لە گەڵ باوەڕ و ویژدانی ئەوان بکەوێتە ناتەبایی، خۆببوێرن. لە پەیماننامەی کاری هێندێک پێشەدا ئەو شیانە بە کارمەندان دراوە ئەگەر هاتوو ویژدانی ئەوان بە پڕانی لە بەر کارەکەیان ئازاری دی، ئەوە لە ئەنجامدانی ئەو کارە خۆ ببوێرن.

ئەگەر هاتوو سەرپێچی ویژدانی بە باشی پلانی بۆ دابڕێژرێ ئەوە دەتوانێ هەر وەک نافەرمانی مەدەنی کاریگەر بێت. کاتێک من چووم لارش فالکێنبەری، لێخوری قەتار ببینم، خەریکی ڕەنگکردنی باندرۆل بوو. لارش لە لایەن چەند کرێکارێکی ئێزگەی قەتارەوە ئاگادار کرابوو کە ئەو قەتارەی کە ئەو بۆ شەوێ لە ئێزگەی ئودەڤالاوە بۆ بەندەر لێیدەخوڕێ، تۆپەکانی بووفوورشی لێ بارکراوە. ئەو من و چەند هەڤاڵێکی دیکەی داوەتی سەر کارەکەی کرد. ئەو واگنەکانی هەڵگری چەکەکانی بە باشی بە قەتارەکەوە گرێ دا بەڵام لە لێخوڕینی خۆی بوارد و لە پێشەوەی قەتارەکە بۆی دانیشت.

سەرپێچی ویژدانی سەرپێچییەکی کراوە لە فەرمانێک یان یاسایەکە. لەم پێوەندییەدا خۆبواردن لە چوونە سەربازی یان نەدانی زەکات زۆر بە نێوبانگن.

بەڵام لەم ساڵانەی دوایدا سەرپێچی ویژدانی لە لای هێندێک پێشەی دیکە بووەتە شتێکی ئاسایی. لە زستانی ساڵی 1989 لە نۆرویژ بەشێکی زۆر لە کرێکارەکانی تەلەفوونخانە لە گرێدانی تەلەفوون بۆ کۆنسولگەری ئەفریقای باشوور خۆیان بوارد. ئەوان لە لایەن سەندیکای کرێکاری هەرێمەکەیان و هەروەها لە لایەن سەندیکای تەلەفوون و کەمپیۆتری شاری ئوسلۆ پشتگیریان لێکرا.

لە یۆتۆبۆری (سوید) کرێکارەکانی بەندەر لە بارگرتنی چەکووچۆڵ خۆیان بوارد. ئەوانیش بە هەمان شێوە لە لایەن سەندیکای کرێکارانی بەندەر پشتگریان لێکرا. هەر دیسان لە یۆتۆبۆری پۆلیسێکی بەرپرس، لە ناردنەوەی پەنابەرێک کە حوکمی دەرکرانی دەرچوو بوو خۆی بوارد لە بەر ئەوە ئەو پێیوابوو دەبوا پەنابەرکە مافی پەنابەری پێ بدرابایە.

ئەوەی کە لەم نێوەدا زۆر باڵکێشە ئەوەیە کە هەتا دێ و زۆرتر سەندیکاکان پشتگری لە سەرپێچی ویژدانی کرێکارەکان دەکەن. ئەگەر هاتوو سەندیاکاکان پشتگیری لە سەرپێچی ویژدان نەکەن ئەوە بەداخەوە لەو کاتەدا لایەنی کرێکارەکارەکان بەردەدەن و دەکەونە پاڵ شەریکەکان.

هێندێک لە سەندیکاکان کۆرسی تایبەت بە سەرپێچی ویژدان بۆ ئەندامانی خۆیان دەکەنەوە. زانکۆکانی تایبەت بە پەروەردەی کۆمەڵایەتی و شوێنە پەروەدە ئازادەکانیش کۆرسی لەو بابەتە دەکەنەوە.

سەرپێچی لە ویژدان نابێ لە گەڵ دەرچوونی بەدزی لە ژێر کار و ئەرکی پێ سپێردراو تێکەڵاو بکرێ. سەرپێچی هەموو کاتێک دەبێ ئاشکراو کراوە بێت. کراوەی دەبێتە هۆی ئەوە کردەوەیەک کە لە بنەڕەتدا ئەخلاقی و کەسیە ببێتە کردەوەیەکی سیاسی.

گۆڕینی کار لە لایەن کەسێکەوە لە بەر ئەوە کارەکە ویژدانی ئەو کەسە ئازار دەدا دیسان نابێ لە گەڵ سەرپێچی ویژدانی تێکەڵاو بکرێ. ڕەنگە لای هێندێک کەس گۆڕینی کار باشترین ئەڵتەرناتیف بێت. بەڵام ئامانج لە گەڵ سەرپێچی ویژدانی ئەوەیە کە لە ئەنجامدانی کارێک کە هەڵەیەو ڕاست نیە خۆ ببوێردرێ یان ئەوە پێش بە کاروبارێک بگیردرێ. ئەمە بەو مانایە کە سەرپێچی ویژدانی تەنیا لە شوێنی کاردا بەڕێوەدەچێ.

...

سەرپێچی ویژدانی ئاشکرا ئەگەر هاتوو بە شێوەیەکی پان و بەرین بەکار برا ئەوە دەتوانێ شێوازێکی زۆر کاریگەر بێت بۆ پێکەوەنانی کۆمەڵگایەکی بەرابەر و یەکسان. هەموو نابەرابەرییەکان لە شوێنە جیاجیاکانی کاردا دەگەڕێتەوە بۆ فەرمانبەری فەرمانبەران. زۆر ئاسایی نیە کە زوڵم و زۆر بە شێوەیەکی ئێدەئال بکرێت. هەر بۆیە یەکێک لە ئامانجە گەورەکان لە نافەرمانی مەدەنیدا ئەوەیە کە پەرە بە سەرپێچی ویژدانی بدرێ. بۆ ئەوە سەرپێچی ویژدانی لە شوێنی کار بەڕێوەبچێ، پێویستە پێوەندی باش لە گەڵ هاوکاراندا دابمەرزێ. دامەرزاندی ئەم پێوەندییەش پێویستە هەم پێش هەم باش هەڵمەتی سەرپێچی ویژدانی دابمەرزێ. ئەگەر هاتوو ئەم پێوەندییە پشتگوێ بخرێ ئەوە لە خراپترین حاڵەتدا دیالۆگی نافەرمانی مەدەنی لە گەڵ هاوکارندا تووشی زەحمەتی و تەنگوچەڵەمە دەبێ.

خۆبوواردن لە چوونە سەربازی

یەکێک لە شێوە ئاساییەکانی سەرپێچی ویژدانی خۆبوواردن لە چوونە سەربازییە. بەداخەوە زۆربەی خۆبوواردوان لە چوونە سەربازی ئەم سەرپێچییە لە بێدەنگیدا دەکەن. کاری سەرپێچەکەری ئەوان دەتوانێ زۆر کەسی دیکە بۆ ئەم کارە هان بدا ئەگەر هاتبا و ئەوان بەرگەی ناردن بۆ چوونە سەربازی بنێرنە مەحکەمەکان یان ئەوە کتێبی ڕێنمایی خۆبواردن لە چوونە سەربازی لە نێو سەربازەکان لە کاتی خزمەتکردندا بڵاو بکەنەوە. لە سکۆنە (سوید) کۆمەڵێک، گرووپێکی دۆستانیان دامەزراند. کاتێک یەکێک لەوان بۆ چوونە سەربازی بانگهێشتن بکرابا ئەوە تێکڕای کۆمەڵەکە دەچوونە سەربازخانە و بەم شێوەیە نیشانیان دەدەدا کە خۆبوواردن لە چوونە سەربازی ئەرکێکی بەکۆمەڵە هەم بۆ ژنان و هەم بۆ پیاوان. هەروەها تێکۆشانی ئەم گرووپە دەبووە هۆی پشتگرییەکی قایم لە نەچوونە سەربازی و چێکردنی پێوەندی لە گەڵ سەربازەکانی دیکە.

خۆبوواردن لە چوونە سەربازی دەکرێ بە زۆر شێوەی جۆراوجۆر ئەنجام بدرێ. ژمارەیەک ئەو فۆرمەی کە لە سەربازخانەوە بۆیان دێ پڕناکەنەوە. هێندێک لە ناونووسکردنی پێشوەختی خۆیان بۆ سەربازی خۆ دەبوێرن. هێندێکیش بێدەنگی دەپارێزن هەتا کاتێک لە سەربازخانەوە بەدوایاندا دەنێرن. ژمارەیەکیش پێشوەخت نامەیەک بۆ سەربازخانە دەنێرن و بەنووسراوە ڕادەگەیەنن کە ئەوان لە بەر هێندێک هۆکاری پرینسیپی ناتوانن هاوکاری لە گەڵ ئەرتەشدا بکەن و ببن بە سەرباز.

کەسێک بە ناوی ماگنوس ئێکلوند لە ژانقییەی 1992دا بانگهێشتنی سەربازی بۆ قشوونی ئەندازیارانی ئەرتەش لە بودن (سوید) کرا. کاتێک کە چەکێکی AK4 بە ناوبراو دەدرێ ئەویش کڵاوە ئاسنینە سەربازییەکی سەروژێر دادەنێ و بە هۆی چەکوشێکەوە چەکەکە لە کار دەخا. دواتر ماگنوس گیرایەوە؛ من دەمەویست وەک سەرباز خۆم چەک بکەم. یانێ خۆم لە توندوتیژی دامالم. ئەو لە سەر ئەم هەڵمەتە

پلاگبیلیەی چوار مانگ زیندانی کرا. ئەوە یەکەم جار بوو کە سەربازێک هەڵمەتی پلاگبیلی لەو چەشنە ئەنجام بدا.

مەحکەمە فورومێکی گرینگە بۆ ئەوە کێشەی نەچوونە سەربازی شی بکرێتەوە. ماگنوس ئێکلوند و ئەو گرووپە دۆستانەی کە ئەو کاری تێدا دەکرد بانگهێشتی ئەو کەسانە کە بە تەما بوون لە چوونە سەربازی خۆببوێرن بۆ دانیشتن و گوێگرتن لە مەحکەمە کرد. ئەوان لە گوێگرتن لە بەرگرینامەی ماگنوس و هەروەها شاهیدەکان دەیانتوانی زیاتر لە کێشەکە نزیک ببنەوە. دەکرێ بگوترێ کە مەحکەمەکەی ماگنوس بوو بە فورومێک بۆ زیاتر تێگەیشتن لە خۆبوواردن لە چوونە سەربازی.

ئەرێ لە پێ کردنی پێڵاوی دارین جۆرێک سابوتاژە؟

سابوتاژ لە وشەی فەرانسایی سابوت کە مانای کەوشی دارین دەدا سەرچاوەی گرتووە. سەدەیەک لەمەوبەر سابوتەکان بەو کرێکارە فەرانساییانە دەگوترا کە لە کاتی کارکردندا وا شلوشەوێق، بێ موبالات و تەمبەڵ دەکەوتنە پێش چاو کە وەک ئەوە وابوو کەوشی دارینیان لە پێ دایە. ئەو سەردەمە، وشەکە لە باتی چەمکێکی سیاسی تەنیا جنێو و وشەیەکی سووک بوو. دواتر وشەکە بە شێوەیەکی بەربڵاو لە زمانی ڕۆژانەدا بەکار برا. پاشان سابوتاژ بەوە دەگوترا کە خاوەن کارگەکان بە زانابوون شتوومەکەکانیان وەک چۆن وابوو سازنەدەکرد و مەوادی بێکەڵکیان تێدا بەکار دەبرد. یان ئەوە کرێکارەکان بە پێچەوانەی بڕیاری خاوەن فابریکاکان مەوادی باشیان لە شتوومەکەکاندا بەکار دەبرد سەرەڕای ئەوە ئەو شتوومەکانە بۆ جوتێرە هەژارەکان ساز دەکران.

دواتر وای لێهات کە سابوتاژ مانای تێکدان و خراپکردن بەخۆوە بگرێ. داستانێکی دیکە لە پێوەندی لە گەڵ وشەی سابوتاژدا ئەوەیە؛ لە ڕاستیدا وشەی سابوتاژ لەوەوە سەرچاوەی گرتووە کە کرێکارەکان ژمارەیەک کەوشی دارینەیان فڕێ داوەتە نێو مەکینەی فابریکایەک. ئیمڕۆکە سابوتاژ لە گەڵ هەڵمەتی بۆمبهاوێژی گرێ دەدرێ. لە بەر ئەوەش هەڵمەتی وا بە هیچ شێوەیەک لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا جێگەی نابێتەوە ئەوە من لەم کتێبەدا باسی مانا و لێکدانەوەی سابوتاژ لە ڕابردوودا دەکەم.

نووسەری پڕکاری سویدی ئالبێرت یەنسێن Albert Jensen لەو ماوەیەدا کە سەرنووسەری ڕۆژنامەی سیندیکالیستی ئاربێتارەن "کرێکار" بوو، زنجیرە وتارێکی لە سەر سابوتاژ نووسیووە. یەکێک لە بەنێوبانگترین وتارەکان لەو زنجیرە نووسینەدا وتارێکە کە لەودا باسی ئەوە دەکرێ کە لەساڵی 1912دا لە لایەن گەنجانی حیزبی سۆسیالیستەوە پێشنیار کرا کە لە سەر ئەوە "سابوتاژ چییە؟"، لێکۆڵینەوەیەک بکرێ. لەو وتارەدا ناوبراو دەنووسێ بۆ یەکەم جار کرێکارەکانی وەک پۆل دێلێسالێ Paul Delesalle و ئێمیل پوژێ Emil Pouget

بوون کە چەمکی سابوتاژیان هێنایە نێو یەکیەتی سەندیکاکانی نەتەوەیی فەرانسا. پووژێ پێیوابوو سابووتاژ کردەوەیەکە کە لەودا کرێکار بە زانابوونە هەوڵی زیادکردنی هەقدەست دەدا. "کاری خراپ بۆ هەقدەستی خراپ". ئەمەش لە بەرئەوەیە کە "خاوەنکار باش بزانێ کە ئاکامی کەمی هەقدەست شوێنی ڕاستەوخۆ لە سەر سەرمایەکەی دادەنێ." بیرەکە ئەوە دەبێ کە کرێکارەکان گوێڕایەڵی باشی بەرپرسەکانیان دەبن یان ئابووری کارگە دەخوێنن و لەو سۆنگەیەوە فێری ئەوە دەبن کە هێزی کار لە خۆیدا شتوومەکە. ئەمەش بە هێوری دەبێتە هۆی ڕووناکایی.

- ئەها، نرخی باش، شتوومەکی باشی دەوێ. ئەگەر پارەی کەم دەدرێ ئەوە شتوومەکی کەم وەردەگیردێ. لە بەر ئەوە من هەقدەستێکی باشم پێنادرێ دەبێ کارێک بکەم کە هێزی کاری کەم وەکار بخەم و شتوومەکی خراپ وەبەرهەم بێنم.

سابوتاژ لە نێو بزووتنەوەی کرێکاریدا بە شێوەیەکی سەرەکی دوو خوێندنەوەی لێکرا. یەکەم، شتوومەکی خراپ وەبەرهەمهێنان. دووەم کەمکردنەوەی قازانجی فابریکا لە بەرانبەر هەقدەستی کەمدا. بەرهەمهێنانی شتوومەکی خراپ زۆر جار زەرەرەکەی دەگەڕێتەوە بۆ مەسرەفکەران. هەروەها ئەو کرێکارانەی شتوومەکی خراپ وەبەرهەم دێنن، دیتنەوەیان ئاسانە. هەر بۆیە ئالبێرت یەنسێن سابوتاژ وەک شێوازێکی گونجاوی خەبات دانانای. چوونکە ئامانج لە سابوتاژ ئەوە نیە کە زەربە لە مشتەری یان مەسرەفکەر بکەوێ بەڵکوو مەبەست ئەوەیە قازانجی خاوەنکار بکەوێتە ژێر تەوژم.

بە پێچەوانە کەم کردنەوەی مەودای کار وەک شێوازێکی کاریگەر ڕەچاو کرا. قازانجی ئەم شێوازە لە بەرانبەر مانگرتندا ئەوە بوو کە لە ماوەی وتوویژ لە گەڵ خاوەنکاردا کرێکارەکان هەقدەستی خۆیان وەردەگرت. چوونکە لە کاتی مانگرتنی دوورودرێژدا کرێکارەکان و بنەماڵەکانیان تووشی گرفتی زۆر گەورە دەهاتن. وەک دەرکەوت سابوتاژ شێوازێک لە خەباتی کرێکاری بوو کە لە شوێنی کاردا بەکار دەهات. ئامانج ئەوە بوو کە قازانجی کارگە بگەیەننە لانیکەم. هەروەها دەکرا لە سابوتاژ لە کاتی مانگرتندا بۆ ئەوە ژمارەیەک کرێکار مانگرتنەکە نەشکێنن، کەڵک وەرگیرێ. بۆ ئەمەش پێویست بوو کە ئەوان لە بەشە گرینگەکانی کارگە دوور بخرێنەوە.

ئالبێرت یەنسێن زۆر بە لەخۆڕادیتووییەوە بانگەشەی ئەوەی دەکرد کە سابوتاژ کردەوەیەکی بە پەلە و خۆبەخۆ یان لە ڕووی قین و تووڕەیی و تێکەڵاو لە گەڵ هەست نیە. بەڵکوو سابوتاژ کردەوەیەکە کە بە بیرکردنەوەو پلانەوە دەکرێ. بە پێی یەنسێن هاوکات لە گەڵ سابوتاژدا دەبێ لە گەڵ خاوەنکار وتوویژ و گفتوگۆ بۆ گەیشتن بە ڕێکەوتننامە دەستپێبکرێ. ئەگەر هاتوو خاوەنکار نەچووە ژێر باری وتوویژ و گفتوگۆ ئەوە ئامانج لە سابوتاژ ئەوەیە کە لایەنی سێهەم یانێ شتوومەککڕ بخرێتە نێو کێشەکەوەو وادار بکرێ مل بۆ وتوویژ ڕابکێشێ. بە پێی بۆچوونەکانی ئالبێرت یەنسێن سابوتاژ شیانێکی زۆر دەدا بە کرێکارەکان کە قازانجی کارگە دابەزێنن.... بەڵام ئەو پێیوابوو کە سابووتاژ دەبێ بە ئینتیلیجینسیاوە ئەنجام بدرێ. خراپکاری و بەرهەمهێنانی شتوومەکی خراپ بەتەنیا دەتوانێ بیرووڕای گشتی لە دژی کرێکارە سابوتاژەکان هەڵگەڕێنێتەوە. بەتایبەت سابوتاژ کاتێک دەتوانێ باشترین ئاکامی هەبێ کە بە شێوەیەکی یاسایی بەڕێوە بچێ. هەر ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوە کە زۆر بە زەحمەت بتوانرێ کرێکارە بەرهەڵستکارەکان سزا بدرێن.

ئالبێرت یەنسێن لەو براویەدا بوو ئەوانەی کە لە دژی سابوتاژ ڕادەوەستن، هەمان پێوەری ئەخلاقی بورۆژوازی بەکار دەبەن. سابوتاژ لە جێی خۆیەتی و مافی سابوتاژکەرانە چونکە ئامانج لە سابوتاژ وەدەستهێنانی پێکهاتەیەکی بەرزی کۆمەڵایەتییە، بە بێ ئەوەی ئامانج تەنیا شێواندن و خراپکاری بێ.

ئەمەش بە پێی ترادیسیۆنی خەباتی ناتوندوتیژی هەڵەیە. چوونکە ئامانج ناتوانێ پیرۆزی ببەخشێ بە هەموو چەشنە کەرەسەیەک. هەروەها ئەخلاقی بورۆژوازی تەنیا لە بەر ئەوە بورۆژوازییە ناکەوێتە ژێر ڕەخنە. ئەمە لە خۆیدا کلیشەیەکی سۆسیالیستییە. پرەنسیپە لیبراڵییەکان کە ئیمرۆ لە لایەن ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە وەک مافی مرۆڤ پەسەند کراون هەم پێویستن و هەمیش باشن. بیری پاراستنی هەرێمی کەسییەتی لە خۆیدا پێوەندییەکی بەهێزی لە گەڵ ترادیسیۆنی بورۆژوای هەیە. ئەمەش ڕاست لەو بارەوە

گرینگە کە ئیزن بە بینینێکی ئەخلاقی نادا کە کەرەستە بگەیەنەتە حاستی پیرۆزی. ئەم پرەنسیپانەش هەروەها دەبێ لە کاتی هەڵسەنگاندنی سابوتاژدا ڕەچاو بکرێن.

من بۆ خۆم لەو بڕوایەدا نیم کە بەکار بردنی سابوتاژ لە کۆمەڵگەکانی ڕۆژئاوادا شێوازێکی پەسەند بێت. بیری بنەڕەتی لە سابوتاژدا ئەوەیە کە بتوانی لە قازانجی شوێنێک داشکێنی بە بێ ئەوە بناسرێیتەوە. ئەگەر هاتوو کارێک بە دزی کرا ئەوە تەنیا سەلماندنی ڕەنج و ئازار و هەبوونی ترس لە سزای دژبەرە. سەرپێچییەکی کراوە شیانێکی زۆر دەدا کە ڕەنج و ئازار نەسەلمێندرێ و هاوکاتیش خەڵکێکی زۆرتر هان بدا کە هەمان کار بکەن. ڕەنگە سابوتاژ لە کۆمەڵگە بە سەختی دیکتاتۆری لێدراوەکاندا کە لەواندا مەترسی فرە هەیە و ئەنجامدانی خەباتێکی مەدەنی ئورگانیزەکراو زەحمەتە، کاریگەر بێ. ...

ئێکۆتاژ

مۆنکیرەنچینگ Monkeywrenching شێوازێکە لە سابوتاژ کە لە کۆتایی حەفتاکاندا لە کەنارەکانی ڕۆژئاوای ئەمریکا بوو بە باو. شێوەی ڕێزمانی ناویی وشەکە یانێ ئاچەری فەرانسایی. گرووپە ژینگەپارێزەکانی وەک هەڵمەتی کۆمەڵایەتی_ئێکۆلۆژی Social- ekoligisk Aktion لە ستۆکۆڵم ئامراز بۆ لەکارخستنی ئەو مەکینانەی کە ژینگە تێکدەدەن بەکار دەبەن. ئێکۆ بەرگری یان ئێکۆتاژ (سابوتاژ بۆ پاراستنی ژینگە) وشەیەکە کە بە جۆرێک مانای هەمان وشەی سەرەوە دەدا.

لە ماوەیەکی دوور و درێژدا بزووتنەوەی بەرگری لە ژینگە سیخورەکانی تێ خزی. هەر ئەمەش بوو بە هۆی ئەوە کە لە کۆتایی هەشتاکاندا ژمارەیەکی زۆر لە تێکۆشەرەکانی گیران. یەکێک لە گیراوەکان دەیڤ فورمان Dave Forman بوو کە یەکێک لە نووسەرانی کتێبی Monkeywrenching بوو. ئەو پێ لە سەر ئەوە دادەگرێ کە شێوازی خەباتی ئەوان شێوازێکی دوور لە توندوتیژییە. ئەو چەمکی ناتوندوتیژی وەک چەمکێک کە مانای ناتوندوتیژی ئینسانی یان ناتوندوتیژی لە دژی ژیانی ئینسانەکانی دیکە دەدا، بەکار دەبا.

مۆنکیرەنچینگ بە بۆچوونی دەیڤ شێوازێکی شۆڕشگێرانە نیە. ئامانجی مۆنکیرەنچینگ ئەوە نیە کە سیستەمێکی سیاسی یان کۆمەڵایەتی بڕووخێنێ. مۆنکیرەنچینگ بە شێوەیەکی زۆر سادە شێوازێکی ناتووندوتیژی بەرگریکردن لە سرووشتە و هیچی دی.

شێوازەکە هەم شەرعیەتی ئەخلاقی و هەم شەرعیەتی قەزایی لە بەرگریکردن لە سرووشتدا هەیە. یەکێکی دیکە لە نووسەرانی کتێبەکە کەسێکە بە ناوی ئێدوارد ئەبی Edward Abbey کە دەنووسێ ئەگەر هاتوو کەسێک ماڵەکەتی ڕووخان ئەوە تۆ هەم مافت هەیە و هەمیش وەک ئەرک دەکەوێتە سەر شانت کە پێشگری لەو کردەوەیە بکەی. سرووشت ماڵی بەڕاستی ئێمەیە. هەربۆیە کەس بۆی نیە تێکی بدا بەڵکوو دەبێ بپارێزرێ.

تێکۆشەری بەرگری لە سرووشت بە شێوەیەکی زۆر ورد ئامانج و وەخت دیاری دەکا. بە پێی بۆچوونی فورمان شێوازی بەرگری لە سرووشت نابێ لە کاتی گفتوگۆ سیاسییە گرینگەکاندا بەکار ببرێ. هەروەها شێواندن و خراپکاری بە بێ بەرنامە کردەوەیەکە کە ئاکامی خراپ و بەپێچەوانەی لێ دەبێتەوە. فورمان پێیوایە کە خراپکاری لە خۆیدا پشتگری بیروڕای گشتی لە نێو دەبا.

بەرگری لە سرووشت دەبێ لە کاتی نافەرمانی مەدەنیدا خۆی لێبپارێزرێ. چوونکە ئەوە دەبێتە هۆی تێکدانی ئەو خەباتە ئاشکرایە کە خەریکە پەرەبگرێ. بە پێی فورمان بەرگری لە سرووشت نابێ لە گەڵ شێوازی خەباتی نافەرمانی مەدەنی تێکەڵ بکرێ. ئەم دوو خەباتە هەم لە نێوەرۆک و هەم لە کردەوەدا لە

یەک جیان. تێکۆشەرانی بەرگری لە ژینگە هەڵمەتەکانیان بە نهێنی ئەنجام دەدەن و لە باری قەزاییشەوە بەرپرسایەتی کارەکەیان وەئەستۆ ناگرن.

لێرەدا بابزانین ئەم نهێنی بوونە لە خۆیدا خاڵێکی لاوازی ئەو شێوازە خەباتەیە. هالێنباخ T O Hellenbach

لەو بڕوایە دایە کە ئەم شێوازە کارێک دەکا کە تێکدانی سرووشت لە خۆیدا بۆ سەر شەریکەکان قورس و گران بوەستێ. قازانجی شەریکەکان زۆر دادەبەزێ, کاتێک ناچار دەمێنن مەکینەکانیان چێ بکەنەوە یان ئەوە مەکینەی نوێ بکڕن. هەر ئەم دابەزینی قازانجە کارێک دەکا کە شەریکەکان لە وەگڕخستنی سەرمایەی زیاتر لە کاری سرووشتتێکدەرانەدا خۆببوێرن.

ڕەنگە ئیدارەی بیمە دەرکەوتی مەکینە چێ کراوەکان قەرەبوو بکاتەوە. بەڵام هەڵمەتی پەیتا پەیتا و تێکدانی مەکینەکان دەبێتە هۆی ئەوە کە دەرکەوتی خودی بیمەکردن بچێتە سەرێ. هەروەها دەرکەوتەی پاسەوان و ئاسایشی شەریکەکانیش بەهەمان شێوە دەچێتە سەرێ. هالێنباخ لە قسەکانی زیاد دەکا و دەڵێ هەڵمەتی مۆنکیڕەنچینگی بەرگری لە سرووشت دەبێتە هۆی ئەوە شەریکەکانی قەراخ و ئەو شەریکانەی بە جۆرێک تێکەڵ بە پرۆژەکانی تێکدانی سرووشت دەبن، لەو جۆرە پرۆژانە بکشێنەوەو نەوێرن ئالیکاری شەریکە تایبەتییەکانی سرووشت تێکدەر بکەن.

بەرگری سرووشت لە باکووری ئەمریکا هەر وەک سوید پێش لە هەموو شتێک شێوە خەباتێکی ئابوورییە. هەر ئەمەش خاڵی لاوازی ئەم شێوە خەباتەیە. ئامانج دەبێ ئەوەندە کاری هەرەوەزی بەربڵاوی بۆ بکرێ هەتا وەدی بێت. ئەگەر هەڵمەتەکان بە ئامانجی خۆیان نەگەن ئەوە ئاکامێکی خراپ و بەپێچەوانەی لێ دەکەوێتەوە. لە هەڵمەتی بەرگری لە سرووشتدا کە تێکۆشەران بە نهێنی بەشدرای دەکەن و ناچنە ژێر بار و بەرپرسایەتی کردەوەکەیان ئەوە شیانی زۆر لە کۆمەڵگا لیبراڵییەکانی ئێمەدا بۆ دەسپێکردنی دیالۆگێکی پوزەتیڤ و سازکەرانە و بەشداری و هاوکاری بەربڵاوی هاووڵاتیان نایەتە گۆڕێ.

لە ڕوانگەی دیمۆکراسیشەوە ئێکۆتاژ دیسان جێگەی گرفتە لە بەر ئەوەی هەڵمەتەکان بە نهێنی ئەنجام دەدرێن و هاووڵاتیان ناتوانن هەڵمەتبەران بخەنە بەر ڕەخنە و گازندە.

هەڵمەتی ژینگە_کۆمەڵایەتی کە لەدژی پاکەتی دینیس خەباتیان دەکرد بۆ ئەوەی ئەم گرفتە چارەسەر بکەن ئیزنیان بە چەند تێکۆشەرێک دابوو کە بە شێوەیەکی دڵخوازانە نوێنەرایەتی هەڵمەتی گرووپی نهێنی بکەن. ئەوان چوونە ماسمێدیا و وەڵامی پرسیارەکانیان دایەوە. بەڵام پرسەکە ئەوەیە ئایا ئەوان دەیانتوانی نوێنەرایەتی گرووپی هەڵمەتبەر بکەن. چوونکە هیچ چەشنە ڕێکەوتننامەیەک لەو پێوەندییەدا لە هەویڵدا نەبوو. یان ئەوە کێ ئەوانی هەڵبژاردبوو؟ ئەم چەشنە کراوەییە لە خۆیدا بە تەواوەتی جێگەی متمانە نیە.

بێجگە لەمە دەکرێ باسی دینامیکێکی وەک ئەوە لە بزووتنەوەی چەکداریدا دەبینرێ، لێرەش ببیندرێ. هەم گرووپە تێرۆریستییەکان و هەم کارە چەکدارییە ترادیسیۆنییەکان دابەشکردنێکی کاریی وایان تێدایە کە لە خۆیدا ئەخلاقی بەشداربووان لە نێو دەبا. ئەوانەی کە لە ماسمێدیادا خۆیان دەردەخەن زۆر بەکەمی بۆخۆیان لە هەڵمەتە چەکدارییەکاندا بەشداری دەکەن و هەر بۆیەش ئەوانەی کە لە ڕاستیدا ڕاستەوخۆ بەشداری شەڕەکان دەکەن بە شێوەیەکی کراوە نایەن و بەرپرسایەتی کردەوەکانیان وەئەستۆ ناگرن. ئەم بەرپرسایەتی دابەشکردنەی ئەخلاق دەبێتە هۆی ئەوە بەرپرساییەتی کەسیی ئەخلاقی لە بەرانبەر کردەوەکاندا لاواز بێ.

دەنگی بەرهەڵستکاری

لە سەر هەڵمەت

هەڵمەتەکان لە دژی کێ بەڕێوە دەچەن؟

"لە شەڕدا لە دژی دوژمن شەڕ دەکرێ، لە سیاسەتدا لە گەڵی ساچان دەکرێ." ئەم وتەیە یارمەتیمان نادا نە لە شەڕ و نە لە سیاسەت تێبگەین. بەڵام ڕەنگە کۆمەکمان بکا لە تووڕەیی پاسیفیستەکان لە چەمکی دوژمن تێبگەین. گەڵاڵەدارێژەری نیزامی پرۆسی، کارل ڤۆن کلاوسویتچ Carl von Clausewitz لە بەرهەمە کلاسیکیەکەی لە ساڵی 1831 نووسی؛ شەڕ درێژەی سیاسەتە بەڵام بە هۆی ئامرازی دیکەوە. ئەمە لە زۆر سیستەمی سیاسیدا ڕاستە. بەڵام پێویست ناکا ئەمە هەمیشە وابێ. بەداخەوە واودەچێ لە سیستەمی ئێمەشدا وەراست گەڕێ. ناتوندوتیژی هەوڵێکە کە دەیهەوێ کلاوسویتچ بسپێرێتە مێژووی بیر و لە بیری بکا. لە لایەکی دیکەوە واوێدەچێ کە ئێمەش لە جێگەی ئەوە هەمان مامەڵە لە گەڵ ناتوندوتیژی بکەین. ئاشتیخواز دەبێتە پاسیفیست. بەڵام خەباتی ناتوندوتیژی شێوەیەکە لە کردەوە. خەباتی ناتوندوتیژی لە خۆیدا هەڵمەتە.

توندوتیژی و پاسیفیستی یان بێلایەنی دوو ڕووی هەمان کێشەن. کاتێک ئێمە پاسیف یان بێلایەنین ئەوە بە شێوەیەکی هەڵسووڕاوانە لە سەرکوتدا بەشداری دەکەین. ئێمە ڕەنج و کۆڵەمەرگی دەسەلەمێنن. ئەگەر چی ئەوانەی لەو بەشە دەوڵەمەندەی جیهاندا بە شێوەیەکی هەڵسووڕاوانە لە دژی ناتوندوتیژی خەبات دەکەن، بەڵام دیسانەکە بەشداری ئەو سەکوتەن کە بە شێوەی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ لە لایەن بەشە دەوڵەمەندەی جیهاندا لە دژی بەشەکانی دیکەی جیهاندا بەڕێوە دەچێ. بۆچی ئێمە بەشدارین چوونکە ئێمە بوونەوەرگەلی سیاسین و هەم کاروکردەوەکانمان شوێنەواری خۆیان دادەنێن و شتێکە کە ناتوانین تەنیا بەلایدا تێپەڕ بین.

لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا دوژمن قەڵاچۆ ناکرێ. بەڵام بە هەر جۆرێک بووە هەڵمەتەکان لە دژی کەسانێک دەبەن. ئەوانەی لایەنی دژبەر کێن؟ لە ترادیسیۆنی خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا تێکۆشەران خۆیان لە ڕیزی دژبەردا دادەنێن. بە هیچ شێوەیەک ناکرێ سنوورێک لە نێوان "ئێمە"و "ئەوان"دا دابندرێ. خەباتی ئێمە نابێ تەنیا لەو ڕوانگەوە ببیندرێ کە خەباتێکە لە لایەن چەوساوانەوە لە دژی چەوسێنەران و نایەکسانی. هەروەها ناکرێ ئێمەش خۆمان وەک نوێنەرانی چەوساوان ببینین. خەباتی ئێمە هەمیشە خەباتێکە لە دژی خۆشمان.

بەشداری ئێمە لە سەرکوت و چەوسانەوەدا بە هیچ شێوەیەک بەو مانایە نیە کە ئێمە هەموومان وەک یەک بەشدارین. ناکرێ ئێمە وەک یەک لەو ڕووداوانەدا بەشدار بین کە دەقەومن. بەڵام ئەمە لەهەمان کاتدا بەو مانایە نیە کە ئێمە لە ژێر بەرپرسایەتییەکان دەربچین و خۆمان بە بەشدار نەزانین. ئێمە تەنانەت لە بەرانبەر جوڵان و کردەوەی ئەوانی دیکەدا بەرپرسایەتییمان دەکەوێتە ئەستۆ.

ئەو کاتەی تێبگەین خەبات تەنیا مەسەلەیەکی کەسیی نیە ئەوە ئەو دەمەیە کە خەباتەکەمان شێوەیەکی سیاسی بەخۆیە دەگرێ. بەرپرسایەتی ئێمە ئەوەیە کە پێش بە توندوتیژی و نایەکسانی بگرین. ئەمە هەڵەیە کە باوەڕەکە ئەوە بێ، تەنیا لە بەر ئەوە من لە دژی چەکی ناوکی هەڵمەتێکم ئەنجام داوەو هەر لە سەر ئەوەش کەوتوومەتە زیندان ئەوە ئیتر من ئەرکی خۆم بەجێگەیاندووەو تەواو. نا، میلیتاریزم هەروەک جاران هەیە و بەردەوامە، ئەرکی منیش ئەوەیە هەر وەک جاران لە دژی خەبات بکەم.

گرووپە جیاوازەکان، شیانی جیاوازیان هەیە. هەڵمەتەکان دەبێ بە شێوەیەک ڕێبخرێن کە شیانەکان وەدیبێن و بگەنە ئەنجام.

بەڵام پێش هەموو شتێک ئێمە دەبێ بزانین لە گەڵ کێ دیالۆگ دەکەین؟ کێن ئەوانەی هەڵمەتەکانیان لە دژ ئەنجام دەدرێ؟ ئەو کەسانە من ناویان دەنێم لایەنی گفتوگۆ یان لایەنی دژ.

_ یەکەم بەشی هەرە گەورە لە لایەنی دژ، مەسرەفکەران و هاووڵاتیانی زەکاتبدەرن. یانێ خۆمانین. فەرمانبەری ئێمە بنەمایە بۆ دەستەڵات لە کۆمەڵگاکانی ڕۆژئاوادا.

_ بە زۆری ئەو کرێکار و فەرمانبەرانە دەکەونە لایەنی دژ کە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ بەشداری کاروبارێک دەکەن کە هەڵمەتەکان بەرەوڕووی کاروبارەکەی ئەوان دەبێتەوە.

_ ئەوانەی کە فەرمان و بڕیارەکان لە سەرەوە وەردەگرن و جێبەجێی دەکەن.

_ هەروەها کەسانێک هەن کە کارکردی پاراستن و کۆنترۆڵیان هەیە. ئەو کەسانە بریتیین لە دۆستان، خزمان، هاوکار، خاوەنکار، پۆلیس، دادوەر، حاکم، پارێزەر و هەروەها خۆمان کە لە بەر خۆپاراستن و لە دژی ویستی خۆمان دەبینە هۆی کێشەو ئازار.

هەر هەڵمەتێک پێویست ناکا، هاوکات لە دژی هەر چوار گرووپی سەرەوە بێ. ڕەنگە لایەنی دیالۆگ لە هەڵمەتێکدا زەکاتدەرەکان بن و لە هەڵمەتێکی دیکەدا یاسادانەرەکان بن. لایەنی دژ بە شێوەیەکی گشتی لە دوو شێوەدا خۆ دەنوێنێ: وەکارخستنی هەموو پێداویستییەکان بۆ وەگڕخستنی کاروبارێک و هەروەها کونترۆڵکردنی ئەو کەسانە کە ڕەنگە ببنە هۆی کێشە لە ڕێگەی جێبەجێکردنی کاروبارەکاندا. ئەمە لە خۆیدا کارکردێکی یەکجار زۆر پاراستن و کونترۆڵکەرانەی هەیە.

خەباتی نافەرمانی مەدەنی لە سەر بنەمای پێکهێنانی شیانی هاوکاری بەکردەوە لە ڕاوەستاندنی سەرکوت و وەدیهاتنی یەکسانی دامەزراوە. بۆ ئەوەش هاوکاری بێتە پێشێ دەبێ دیالۆگ هەبێ. من دەمهەوێ لە بەشی داهاتوودا باسی ئەوە بکەم کە چۆن خەباتی نافەرمانی مەدەنی ڕێگایەکە بۆ پێکهێنانی دیالۆگ و هاوکاری.

کامپانیای بەرهەڵستکاری

هەر وەک پێشتر ئاماژەم پێکرد، لە ڕاستیدا هەڵمەتێک تەنیا لە ژێر پێنانی یاسا نیە و بەڵکوو زۆر لەوە زیاترە. ئامادەکارییەکان و کارگەلی پاش هەڵمەت لە کاتی مەحکەمە و هەروەها دەسپێکی هەڵمەتێکی تازە هەموو تێکڕا پێکهاتەی تەواوەتی هەڵمەتێک پێکدێنن. ئێمە هەروەها دەکرێ لە خەباتی نافەرمانی مەدەنی خوێندنەوەیەکی زۆر بەربڵاومان هەبێ و ئەم خەباتە لە تەواوەتی خۆیدا ببینین.

زۆر هەڵمەت پێکەوە دەتوانن کامپانیایەک پێکبێنن. لە کامپانیایەکی بەرهەڵستکاریدا هەم هەڵمەتی لە ژێر پێنانی یاسا و هەم هەڵمەتی یاسایی هەیە. هەر هەڵمەتێکی نوێ دەتوانێ کاریگەریی هەڵمەتەکانی پێش خۆی قایمتر بکا. دەتوانرێ بگوترێ بە هۆی بەردەوامی خەبات و ئەنجامدانی هەڵمەتی نوێ، هەڵمەتە کۆنەکان زیندوو دەبنەوەو باشتر شوێندانەر دەبن. هەڵمەتی تاک و تەریککراو کاریگەرییەکی وای نیە هەربۆیە هەڵمەتە کۆنەکان دەبنە هۆی کاریگەربوونی هەڵمەتە نوێیەکان و بە پێچەوانە. یەک لە سەر یەک دابنێی تەنیا نابێتە دوو، بەڵکوو زیاتر. بەداخەوە هەر ئەمە دەکرێ مانای پێچەوانەش بدا. یانێ هەڵمەتێکی خراپ دەتوانێ شوێندانەری هەڵمەتە پێشوو و داهاتووەکان لە بەین بەرێ.

دیارە هەمیشە ژمارەی هەڵمەتەکان نین کە کاریگەری کامپانیاییەک دیاری دەکەن. ورەبەرزی و پێبەندی ئەخلاقی لە هەر هەڵمەتێکدا نەخشی چارەنووسسازی لە سەر ئاکامی کامپانیایەک هەیە.

گاندی ئەوەمان نیشان دەدا کە چۆن کامپانیایەک پلە پلە وەسەربخرێ بۆ ئەوە کاریگەری خۆی لە دەست نەدا. من دەمهەوێ ئەوەی لێ زیاد بکەم کە بوونی یەکەم پلەکان بە جۆرێک لە درێژایی هەر کامپانیایەکدا

پێویستن. لە هەر قۆناخێکی کامپانیادا پێویستە ئەو شیانە هەبێ کە بەشداربووانی نوێ زۆرتر و گەرم و گوڕتر بەشداری بکەن. ڕەنگە هێندێک لە جۆرەکانی هەڵمەتی ئیمرۆیی هەمان کاریگەری سیاسی ڕابردوویان نەبێ. بەڵام لە کامپانیاکاندا، گرینگتر لە کاریگەری ڕاستەوخۆی سیاسی کە چاوەڕووان دەکرێ بەوزووانە وەدی بێ، ئەوەیە کە کامپانیاکان لە درێژخایەندا شوێندانەریان لە سەر فەرمانبەری هاووڵاتیان هەبێ.

هەروەها ئەمەش بەو مانایە نیە کە لەو هەڵمەتانەی کە هەڵمەتبەران لانی زۆری سزا وەردەگرن، کاریگەری زۆرتری هەبێ. ئەمە لە خۆیدا شوێنی دوولایەنەی ورەبەرزی و سەرکەوتن بە سەر ترس و دەڵەخورپەی سزا لە لایەک و هەروەها ئەو دیالۆگەی کە لە درێژایی هەڵمەتەکاندا چێ دەکرێ لە لایەکی دیکەوە ڕادەی کاریگەری هەڵمەتەکان دیاری دەکەن.

پەیامی بەرهەڵستکاری پێویستی بە فورۆمێک هەیە کە لەودا ڕەخنە و لە ژێرپرسیارخستن بکرێتە بنەما، دەنا لە نەبوونی ئەو فورۆمەدا ئاژیتاسیۆن و پرۆپاگاندا باڵ بە سەر هەڵمەتەکاندا دەگرێ. بۆ نموونە لە کاتی نانی شێوان یان جێژن و شایی پێوەندییەکی ڕاستەوخۆ لە گەڵ لایەنی دژ و هاووڵاتیان دابمەرزێ. ئەم پێوەندییانە دەبنە بنەما بۆ ئەوە وتوویژ و گفتوگۆ دەستپێبکرێ. لە دەسپێکی کاماپانیادا دەکرێ پێوەندییەکی دۆستانە لە نێوان لایەنە جیاوازەکاندا پێکبهێندرێ. هەر ئەم پێوەندییە دۆستانە دەکرێ لە داهاتوودا بکێشرێتە هاوکاری یەکتری کردن. یەکەم هەڵمەت تەنیا دەسپێکێکە بۆ کردنەوەی دیالۆگ و گفتوگۆ. ئامانجی کامپانیاییەک ئەوەیە کە دیالۆگ و گفتوگۆ دابمەزرێ و بگاتە ئاکام.

نیشانە و سیمبۆلەکان

هەر دیالۆگێک زمانی هاوبەشی خۆی دەوێ. لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا ئەم زمانە بریتییە لە کۆمەڵە نیشانەو سیمبۆلێک. وشەی سیمبۆل وشەیەکی یونانی کۆنە و مانای عەلامەت و نیشانە دەدا. پۆل ریکۆر Paul Ricoeur فەیلەسۆفی فەرنسایی پێناسەیەکی برێک جیاوازتری لە یونانییە کۆنەکان لە سیمبۆل هەیە. بە پێی بۆچوونی پۆل سیمبۆل مانایەکی دوولایەنەی هەیە، مانایەکی ڕاستەوخۆ و مانایەکی ناڕاستەوخۆ. مانای ناڕاستەوخۆ کە تەنیا لە گەڵ هاتنی مانای یەکەم یان ڕاستەوخۆدا مانا دەدا. سیمبۆل بۆ خۆی بە تەنیا نیە. بەڵکوو هەمیشە نیشانەی شتێکی دیکەیە. سەرەڕای ئەمە سیمبۆل تەنیا نیشانە نیە کە شتێکی دیکە نیشان بدا بەڵکوو بۆ خۆشی نیشانەیەکە کە خۆی نیشان دەدا.

کردەوەیەکی سیمبۆلیک پەیامێکی لە گەڵە کە لە ڕاستیدا لە سەرەوەی خودی کردەوەکەوە ڕادەوەستێ. بەڵام لە هەمانکاتدا هەڵمەتێکی ڕاستەوخۆشە. زۆر کەس بە هەڵە کردەوەگەلی سیمبۆلیکی و هەڵمەتە ڕاستەوخۆکان وەک دژی یەکتری دەبینن. هەر سیمبۆلێک بۆ ئەوەی وەک سیمبۆل بژمێردرێ دەبێ خوێندنەوەی لێ بکرێ. هەر هەڵمەتێکی ڕاستەوخۆ کە مانا و مەبەستێکی هەبێ ئەوە لە خۆیدا کردەوەیەکی سیمبۆلیکە. ئەگەر وا نەبێ ئەوە نە مانا دەدا و نە نێوەرۆکی هەیە. هەڵمەتێکی واش زۆر بە ڕوونی دیارە کە هیچ پەیامێکی لە گەڵ نیە.

دەکرێ وا بیر بکرێتەوە کە هەڵمەتێک هیچ چەشنە پەیامێکی پێ نیە. لە هەلومەرجێکی وادا خەباتیش هاوکات لە گەڵ کۆتایی هەڵمەت کۆتایی دێ. بە هەمان شێوەش هیچ هۆکارێک نابیندرێ کە کەسانی دیکە بۆ خەبات و بەرهەڵستکاری هان بدرێن. بەڵام هەڵمەتێکی لەو شێوەیە تەنیا شێوازێکی بیرکردنەوەیە و هیچی دی. ئەگەر چی هەڵمەتەکان بە ئاکامی خۆشیان بگەن بەڵام پەیامێکیان لە گەڵە کە دوورتر لە ئامانج و ئاکامی

هەڵمەت بەولاوەتر دەڕوا. ئەگەر هاتوو هەڵمەتێک لە خۆیدا کاریگەر بوو ئەوە بایەخی سیمبۆلیکی هەڵمەتەکەش بە هەمان شێوە بە هێز و قایم دەبێ.

سیمبۆلەکان لە سەر ئەو بنەمایە ڕاوەستاون کە مرۆڤەکان ڕووی تێدەکەن بۆ ئەوە لە شتێک بگەن یان سەرلەنوێ ئەو شتە بناسنەوە. کەڵک وەرگرتن لە سیمبۆلەکان لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا ئەو مانایە دەدا کە لایەنی دژ بۆ بەشداری لە خەبات و بەرهەڵستکاریدا بانگهێشتن بکرێ. لە ڕاستیدا هەڵمەتەکان لە پاش کردەوەکانەوە پێکدەهێندرێن.

هەر کردەوەیەک دەتوانێ دوو تایبەتمەندی؛ یەکی سیمبۆلیک و یەکیش ڕاستیی هەبێ. بێلایەنی (پاسیڤ بوون) لە بەرانبەر نایەکسانیدا لە خۆیدا کردەوەیەکی سیمبۆلیکە. پەیامی پێنەزانراوی ئەم کردەوە ئاوایە: پاسیڤ بە! دەسەڵات بسەلمێنە، هاوکات بێلایەنی لە خۆیدا سەلماندنی دەسەڵاتی مرۆڤەکانی دیکەیە.

تەنانەت جێگرکردنی ماف و یەکسانی _ بۆ نموونە لە وڵاتێکی جیهانی سێهەمدا کە دەیهەوێ لە چنگی دەسەڵاتێکی گەورە ڕزگاری بێ و بگا بە سەربەخۆیی _ لە خۆیدا کردەوەیەکی سیمبۆلیکە. هەر شۆڕشێک پەیامێکی بۆ ئێمە لە شوێنە دیکەکانی جیهان پێیە کە لە خۆیدا پەیامەکە لە سەرەوەی ئامانجی گرووپە شورشگێرەکانەوە دەوەستێ. بایەخ و نێوەرۆکی ئەو سیمبۆلانە تەنانەت وڵاتێک لە چنگی داگیرکەری زلهێزێک دەپارێزن. ئەو چەکە پێشکەوتووانەی کە ئیمڕۆ هەن ئەو شیانە بە زلهێزەکان دەدەن کامە وڵات لە جیهانی سێهەمدا پێیان خۆش بێ، تێکبشکێنن و بە چۆکی دابێنن. بەڵام تونەدوتیژی لە ڕادەبەدەری زلهێزێک لە هەمانکاتدا ئەو مەترسییەی بە دواوەیە کە ئەو پشتگرییەی کە لە لایەن خەڵکی وڵاتەکەی پێویستییەتی وەرنەگرێ و خەڵک خۆی لێ دوور بخەنەوە. زلهێزێک لە کاتی داگیرکەری وڵاتێکی دیکەدا پێویستی بە پشتگری خەڵکی خۆی هەیە. تیرۆر و ڕەشەکوژی بە هیچ شێوەیەک نابێ هەبێ. بۆ نموونە هەتا ڕادەیەک بایەخی سیمبۆلیک لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی نیکاراگوادا بوو کە توانی پێش بە داگیرگەری هەمە لایەنەی ئەمریکا لەو وڵاتەدا بگرێ.

وشەیەک کە دەردەبڕدرێ لە خۆیدا کردەوەیە هەروەک کردەوە کە بە وشە دەردەبڕدرێ و تێدەگەیەندرێ. درووشمێکی بەناوبانگ لە بزووتنەوەی بەرهەڵستکاریدا ئەوەیە کە دەگوترێ لە وشەوە بگە بە کردەوە، ئەمە لە خۆیدا بەو مانایە کە لە وشەوە بچۆ بۆ وشەیەکی دیکە یان لە کردەوەیەکەوە بچۆ بۆ کردەوەیەکی دیکە. خاڵی جێی سەرنج لێرەدا ئەوەیە کە کردەوەی نوێ لە خۆیدا وەدیهاتنی ئەو شتەیە کە پێشتر بە وشە دەربڕدراوە و سەلمێندراوە. ئەم وەدیهاتنە دەتوانێ هەم سیمبۆلیک و هەمیش ڕاستی بێ. نموونەیەک لەم پێوەندییەدا ئەوەیە کە بۆ نموونە ژمارەیەک هاوڵاتی لە وڵاتی سویدا ئەو پەنابەرانە کە مەترسی دەرکرانیان لە بەرە دەشارنەوەو پەنایان دەدەن لە جێگەی ئەوەی هەر تەنیا بە دەربڕین بڵێن کە ئەو پەنابەرانە دەبێ مافی پەنابەریان پێ بدرێ. ئەمە لە خۆیدا هەم کردەوەیەکی سیمبۆلیک و هەم ڕاستییە لە کۆمەڵگەیەکی میواندۆستدا.

هەڵەیەک کە زۆر جار لە نێو بزووتنەوەی بەرهەڵستکاریدا ڕوو دەدا ئەوەیە کە بایەخی ڕاستیی کردەوەیەک ڕوون و ئاشکرا نیە. لە دەسپێکی کامپانیایەکی نافەرمانیدا هەڵمەتەکان بە تەواوەتی وەک هەڵمەتگەلی سیمبۆلیک مامەڵەیان لە گەڵ دەکرێ.

بایەخ لە هەڵمەتێکدا ئەوەیە کە مەحکەمە و سزا پێکەوە هەڵگری پەیامێکن. پەیامەکە لای گرین پیس دەکرێ ڕووی بەرێوەبەران بێ. " ئەم نموونەی ئێمە بکەنە ڕێنیشان و لە ژاراوی کردنی دەریاکان خۆ ببوێرن"

له لای بزووتنەوەی پلاگبیل ڕووی پەیامەکە لە هاووڵاتیانە. "ئێمە کاری چەکداماڵیمان دەستپێکرد، تۆش درێژە بە بە کاری چەکداماڵین بدە"

کە گرین پیس بتوانێ پێش بە ژاراوی کردنی دەریاکان بگرێ یان بزووتنەوەی پلاگبیل لە ڕاستیدا بتوانێ کاری چەکداماڵین بکا ئەوە لە بایەخی سیمبۆلیکی هەڵمەتەکان کەم نابێتەوە. بە پێچەوانە بایەخی سیمبۆلیکی ئەو کردەوانە زیاتر دەبێ کاتێک کە شیانی ڕاوەستاندنی ژاراوی کردنی دەریاکان هەیە و هەروەها مرۆڤە ئاساییەکان دەتوانن کاری چەکداماڵین بکەن.

لە سات و وەختێکدا کە درووست نازاندرێ لە چ کاتێکدا دەقەومێ بەرهەڵستکارییەکی سیمبۆلیک شوێن و کاریگەرییەکی خۆی لە بەرهەڵستکاریدا دادەنێ. لە بەرهەڵستکارییەکی بە کۆمەڵدا کە ڕەنگە لەودا بە هەزاران کەس بەشداری بکەن هێزی پەیامی بەرهەڵستکاری زۆر لە هەڵمەتی تاک و تەریک بە هێزترە. ڕێپێوانی خوێی گاندی کە پێشتر ئاماژەی پێکرا یەکێک لە بە نێوبانگترین نموونەکانی خەباتی نافەرمانی مەدەنییە کە لەودا هێز و کەرەستەی دامودەزگا دەوڵەتییەکان نەیتوانی لە بەرانبەریدا خۆی بگرێ. بە سەدان هەزار هیندی خوێیان لە دەریا هەڵێنجا، لە کاتێکدا یاسای بریتانیا (لە هیندوستان) هەڵێنجانی خوێی قەدەغە کردبوو.

لە نافەرمانی بەکۆمەڵدا کە لەودا بەهەزاران کەس بە شێوەیەکی بەردەوام بەشداری دەکەن، ڕەهەندێکی دیکەی هەیە کە جیاوازە لە نافەرمانی مەدەنی. ئێمە لە ڕۆژئاوا لەم شێوە بەرهەڵستکاری بەکۆمەڵە لە سەردەمی ئاشتیدا ئەزموونێکی وامان نیە. نموونەکانی دیکەی بەرهەڵستکاری بەکۆمەڵ لە سەردەمی نوێدا بریتین لە بەرهەڵستکاری بەکۆمەڵی فیلیپینییەکان لە فێڤرییەی 1986، چین لە مای 1989 و هەروەها ڕووداوەکانی ئورووپای ڕۆژهەلات لە نێوان ساڵەکانی 1989 و 1990 کە زەحمەتە لە گەڵ ڕۆژئاوا گرێ بدرێ.

...

نموونەیەکی سەرکەوتووی کامپانیایی نافەرمانی کە هەر لە بەر بایەخی سیمبۆلیکییەکەی سەرکەوتنی وەدەسهێنا خەبات بۆ کێوی شینە Kynnefjäll بوو. لە درێژای هەموو دەیەی هەشتاکاندا خەڵک بە شەو و ڕۆژ پاسەوانیان لە کێوی شینە دا بۆ ئەوە پێش بە تاقیکاری کونکردنی کێوەکە بۆ دۆزینەوەو دەرهێنانی ئوران بگرن. کاتێک پاسەوانەکان مەکینەی کونکەریان لە شوێنێکی کێوەکە بەدیدەکرد ئەوە تەلەفۆن بۆ کۆمەڵێک خەڵک دەکرا و خەڵکەکەش دەهاتن و دەستیان بە سەر مەکینەکەدا دەگرت. زۆر ئاشکرا بوو کە دامودەزگای دەوڵەتی بەو هێز و دەسەڵاتەوە هەیانبوو دەیانتوانی دیسان کێوەکە کون بکەن ئەگەر هەموو خەڵکی دەوروبەریش بەشداریان لە دەسبەسەرداگرتنی مەکینەکان کردبا. بەڵام ئاکامی ئەوە دەبوو کە حیزبە دەسەڵاتدارەکان لەو ناوچە تووشی تێکشکانی سیاسی گەورە ببن. (هەر بۆیە ئاخرەکەی بە ناچاری لە کونکردنی کێوەکە و دەرهێنانی ئوران پەژیوان بوونەوە).

خەبات بۆ ئالتا Alta لە نورویژ نموونەیەکی دیکەیە کە لەودا بەرهەڵستکارییەکە تووشی شکان هات لە بەر ئەوە ژمارەیەکی زۆر لە بەشداربووان پێیان وابوو کە ئەوان بە شێوەیەکی فیزیکی دەتوانن پێش بە سازکردنی چۆمی ئالتا بگرن. زیاتر لە هەزار کەس بەشداریان کرد. بەشێک لەوان بە زنجیری قایم خۆیان بەستبوو بە بەردەکانەوە. ژمارەیەک زینجیریان بە باڵەکانیانەوە هاڵاندبوو و ژمارەیەکی دیکەش خۆیان پێکەوە بەستبۆوە بۆ ئەوە پۆلیس بە ئاسانی نەتوانێ زنجیرەکە ببچڕێنێ و ئەوان لە یەک داببڕێ. بەم شێوازگەلە ئەوان توانیان چەند سەعاتێک بەرگری بکەن بەڵام دواتر لە بەر کەمبوونی ژمارەیان شکان.

پرۆفسۆر توماس ماتینسێن Tho¬mas Mathiesen کە بۆ خۆی یەکێک لە بەشداربووانی خەبات بۆ ئالتا بوو لە باسێکدا بۆ پاریزەرانی دار (دار باوەشگرەکان) لە بوهویسلەن Bohuslän (سوید) گووتی کاریگەری خەبات بۆ ئالتا زۆرتر دەبوو ئەگەر هاتبا و ئەوان بیانتوانیبایە خەڵکێکی زۆرتر کۆ بکەنەوە. ئەوان بە هەڵمەتێکی لەو چەشنە بە خەڵکێکی زۆرترەوە دەیانتوانێ هێزی سەرباز و پۆلیسی حکوومەت ناچار بکەن کە شوێنەکە بە جێ بێڵن.

ئەو ڕێگایەی کە لەم پێوەندییەدا پێشنیار دەکرێ شێوازە خەباتێکە کە پێی دەگوترێ ژیوژیتسوی jiujitsu. لەم شێوە خەباتەدا هەوڵ دەدرێ هێزی لایەنی دژ لە دژی خۆی وەرگێڕدرێتەوە. لە نموونەی خەبات بۆ ئالتادا دەکرا خەڵکانی چالاکی پێشەوە لە باتی جێگربوونیان لە شوێنی هەڵمەت لەمەحکەمە و شوێنی دەسبەسەربووندا درێژەیان بە چالاکی خۆیان دابایە.

لێرەدا جێی خۆیەتی باسی ئەو سێ سیمبۆلە بکرێ کە کۆڵەکەی بنەڕەتی و هەرە گرینگی خەباتی نافەرمانی مەدەنی پێکدێنن:

_ کردەوەی نافەرمانی بنەمای دەسەڵاتی لایەنی دژ کە لە سەر فەرمانی دامەزراوە، دەسڕێتەوە.

_ لە دیالۆگێک کە لە ماوەی مەحکەمەدا دێتە گۆڕێ ئەخلاقی بەرهەڵستکاری و ئەخلاقی لایەنی دژ لە پێوەندی لە گەڵ ئەخلاقی پەسەندکراوی گشتیدا دەخرێتە تاقیکردنەوە.

_ سزای پاش مەحکەمە دەبێتە داوخوازێکی ئەخلاقی بۆ هاندانی مرۆڤەکانی دیکە لە پێناوی بەردەوامی و درێژەپێدانی بەرهەڵستکاری.

یەکێک لە نموونە ڕوونەکانی ڕەهەندی سیمبۆلیکی خەباتی ناتوندوتیژی بەربەستێکە کە خانەنشینکراوەکان لە دەرەوەی بنکەی پەرشینگی دوو Pershing II لە موتلانگێن Mutlangen لە ساڵی 1987دا بەئەنجامیان گەیاند. ڕاست لە نێوەڕاستی بەربەستەکەدا ئەرتەش مانۆڕێکی گەورەی دەسپێکرد. سەدان خانەنشینکراو وەشوێن مانۆڕەکە کەوتن. تێکۆشەری ئاشتیخوازی ئەڵمانی تینا ئوتێرمارک Tina Utermark گێڕایەوە کە شڵەژانی بە ڕوونی بە سەربازەکانەوە دیار بوو. قەتارەی خانەنشینکراوەکان کە کەوتبوونە شوێنی قشوونی نهێنی ناتۆ بوو بە هۆی دامەزراندنی باس و خواسێکی گەرم لە هەموو ئاڵماندا. کاتێک دامودەزگای دەوڵەتی ژمارەیەک خانەنشینکراویان دەسبەسەرکرد ئەوە زۆر کەسی دیکە خۆیان لە کێشەکەوە گلاند و هەتا هات بەرهەڵستکاری زیاتر پەرەی گرت.

هەر لە پەنای هەمان بنکە لە پاییزی ساڵی 1986 بەربەستێک بە هۆی بەرپاکردنی کونسێرتێکی موزیک بەرێوە چوو. ئورکێسترێکی سیمفۆنی بە هۆی لێدانی ئاهەنگی کلاسیک تایبەت بە ئاشتی لە ماوەی ڕۆژێکی تەواودا پێشی بە کاروباری بنکە نیزامییە گرت. کاتێک دامودەزگا دەوڵەتییەکان لە گرتن و دەسبەسەرکردنی موزیکارەکان خۆیان بوارد. ئەوە لێدانی موزیک لە پەنای بنکەکە درێژەی پێدرا و حەوتووەکانی پاشتر موزیکی ڕێنسانس لێدرا و بەوشێوە بەربەستکردنی بنکەکە بەردەوام بوو. لە کۆتاییدا دامودەزگای دەوڵەتی ناچار بوون موزیکارەکان بگرن و بەوشێوەیە لە ڕاستیدا دیالۆگ لە گەڵ دەوڵەت دەسپێبکرێ.

بەڵام تەنیا کردەوەی تێکۆشەران نیە کە بایەخی سیمبۆلیکی هەیە. کاتێک لایەنی دژ ئەو مرۆڤانەی کە هاودەنگی ویژدانیی لە گەڵ مرۆڤەکانی دیکە دەکەن، دەگرن، مەحکەمەیان دەکەن و سزایان دەدەن، ئەویش لە خۆیدا یارمەتییەکە لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا. لێرەدایە کە فەرمانی بەتەواوی دەکەوێتە ژێر پرسیار. پێوەندی و کاریگەریی دوولایەنەی نێوان کردەوەی گرووپگەلی هەڵمەتبەر و لایەنی دژ دەبێتە هۆی ئەوە ئینسانەکانی دیکە هان بدا بە شێوەیەکی چالاکانە هەڵوێستی خۆیان دەرببڕن.

که تۆو بچێنی هیچ چەشنە کاریگەرییەکی سیاسی نیە. گرتن و دەسبەسەرکردنیش (بێ ئامانج) لە خۆیدا هیچ چەشنە بایەخێکی سیمبۆلیکی وای نیە. بەڵام ئەو کەسەی لە بەر تۆو چاندن دەگیرێ ئەوە لە ڕاستیدا دەتوانێ بەرهەمی تۆوەکەی هەڵبگرێ.

ئەو سیمبۆلانەی لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا دەکار دەبرێن بە بێ لە بەرچاوگرتنی خودی هەڵمەتەکان، خاوەنی مەبەست و ئامانجی تایبەت بە خۆیانن. لە هەڵمەتی پلاگبیلیدا و لە کاتی چەکداماڵیندا، بۆ لەکارخستنی چەکەکان، لە چەکوش وەک سیمبۆل کەڵک وەردەگیردرێ. هەروەک چۆن چەکوش لە مەحکەمەکاندا دەکار دەکرێ (لە بارەی بایەخی سیمبۆلیکەوە).

پاول ماگنۆ Paul Magno کەسێک کە من لە هەڵمەتی فلۆریدادا لە گەڵی بەشدار بووم، وێنەی منداڵانی بنەماڵە بێ خانووبەرەکان لە شارستانەکەی خۆیدا بە چەکوشەکەیەوە چەسپاندبوو. ناوبراو ئەمەی بۆ ئەوە کردبوو کە ئەمە ببێتە بەڵگە لە لای دادوەرەکان. مەبەستی پاول ئەوە بوو کە نیشان بدا ئەو پارەیەی کە بۆ چەککڕین و پڕچەککردن بەکار دەبرێ، دەبوا بکرابایەتە خەرجی ئەو منداڵە هەژارو بێ خانووبەرانە.

مرۆڤ نابێ لە بەکارهێنانی سیمبۆلی بەزەحمەت خوێنەرەوە خۆ ببوێرێ. سیمبۆلەکان دەبێ ببنە بنەما بۆ پێکهێنانی گفتوگۆ و باسو خواس. ئەوان دەبنە هۆی ئەوە کە گفتوگۆکان زیاتر قووڵتر ببنەوە. بە پێچەوانە لە بەکارهێنانی سیمبۆلی ئاساندا، گفتوگۆکانیش سادەو سەرەپێیی دەبن.

تاد کاپلان Todd Kaplan پارەیەکی کاغەزی کە جولەکەکان لە گەڕەکی جولەکەنشینی وارشاوای پۆلاند (لەهستان) لە سەردەمی شەڕی دووەمی جیهانیدا لە چاپیان دابوو، بە چەکوشەکەیەوە چەسپاندبوو. پۆلاند داگیر کرا و جولەکەکانیش جیل جیل بەرەو کەمپی جوقران ڕادەگوێزران. سەرەڕای تیرۆر و کوشتوبڕ، دانیشتوانی گەڕەکی جونشین درێژەیان بە ژیانێکی پێشکەوتوو دەدا. تاد کە خۆی جوو بوو. لە مەحکەمەدا شایەتی ئەوەی دا کە چۆن ئەو پارە کاغەزییە بۆ ئەو نیشانەو سیمبۆلی هیواو هومێدە. ئێمە دەبێ ژیانێکی ئاساییمان هەبێ بە بێ ئەوە مەترسی قڕکردنمان وەبەر بنرێ. ئەوانەی وەختی خۆی ئەو پارەیان چاپ کردبوو، تیرۆر پەکی نەخستبوون. هەر بەو شێوەیە ئێمەش نابێ تیرۆر پەکمان پێ بخا. لێمان گەڕێن با پیشان بدەین کە چۆن چۆنی دەمانەوەی بژین.

چەکوشەکەم بۆ من نیشانەو سیمبۆلی میلیتاریزمی دوولا(پارادۆکس)ییە. ڕۆکێتێکی پەرشینگی دوو Pershing II دەتوانێ شارە بەندەرییەکەی من یۆتێبۆری وێران بکا. هیچ چەشنە چەکێک ناتوانێ پێش بە هێرشێکی وا بگرێ. بەڵام چەکوشە چکۆلەکەی من شیانی هاویشتنی ڕاست ئەم ڕۆکێتەی نەهێشتووە. ئەمە لە خۆیدا هێز نیە کە پێش بە پڕچەکی دەگرێ. ئێمە لە بێ هێزترین کەرەسە بۆ چەکداماڵین کەڵک وەردەگرین. ئەمە شتێکە کە ڕەنگە وا بێتە پێش چاو کە شیانی نیە. بەڵام کردەوەی چەکداماڵین دەبێ ئەنجام بدرێ. ئەو شتەی کە شیانی چەکداماڵین ڕێکدەخا کردەوەیەکە کە لە خۆیدا ناسک و ئاسان زەربەوێکەوتوویە. هەر ئەمەیە کە ڕاستەوخۆ لە دژی توندوتیژی، دەسەڵات و ویستی سازکردنی دیواری پاراستن ڕادەوەستێ.

لەم باسە ئەو ئاکامە وەردەگیردرێ کە چەکداری و پڕچەکی ناتوانێ بە بێ فەرمانی هاووڵاتیان درێژەی هەبێ. فەرمانی بەزۆری لە ترسی مرۆڤەکان لە نافەرمانی کردن، سەرچاوە دەگرێ. ئیمڕۆ ئامرازگەلێکی وا کە خەڵکێک لە بەر ئەوە حازرن ئاکامی نافەرمانی خۆیان وەربگرن، کونترۆڵ بکا، لە هەوێڵدا نیە. ناسکی و زەربەدیتووی لە بەرانبەر وەرگرتنی ئاکامدا دەبێتە بنەما بۆ نەچوونە ژێر باری فەرمانبەری. هیچ ڕێگایەکی دیکە نیە. هەر بۆیە ئەو شتەی کە شیان و ئیمکانی نیە لە ناچاریدا دەبێتە ئیمکان و شیان.

کاریگەرییەتی یان گەڕان بە دوای ڕاستیدا

باس و خواسێکی سەرنجڕاکێش پێوەندی بە وشەگەلی هۆکار و شوێندانەری لە نێو بزووتنەوەی پلاگبیلدا لە ئارادایە. ئایا دەکرێ باس لە هەڵمەتە کاریگەرەکانی پلاگبیل بکرێ؟

کە مرۆڤ بیهەوێ ڕادەی کاریگەی هەڵمەتێک بپێوێ ئەوە دەکرێ ڕادەی ئاڵووگۆڕەکە بگەڕێندێتەوە بۆ میکانیکی نێوان هۆکار و شوێندانەری "ئەگەر تۆ ئەم چەرخە بسووڕێنی ئەوە چەرخەکەی پەنای ئەویش دەسووڕێ". زۆر کەس لە نێو بزووتنەوەی پلاگبیلدا لەو بڕوایەدان لە بەر ئەوە کۆمەڵگە لە خۆیدا زۆر پێچەڵپێچی تێدایە ئەوە هەروا ئاسان نیە کە کاریگەریی هەڵمەتێک تەنیا بەو شێوەیە کە باس کرا، ڕوون بکرێتەوە. کردەوەکانی ئێمە ئاوا بە شوێن یەکتریدا ڕیز نەکراون کە وەک تۆپی بیلیارد لە تۆپێک بدەی کە ئەویش لە تۆپێکی دیکە بدا. لە حاڵەتێکی وادا ئەوە ئێمە تۆپەکانمان وا ڕاست لە تۆپەکەی دیکە دەدا کە ئامانجی بپێکابایە و بمانتوانیبایە بە سەر لایەنی دژدا سەرکەوتن وەدەست بێنن.

خەباتی نافەرمانی مەدەنی دەکرێ هیوایەک بێ بۆ هاندانی کەسانی دیکە. ئەوە ئیتر دەگەڕێتەوە سەر ئەو کەسانە کە چۆن لە گەڵ هاندانەکە دەجووڵنەوە. ئەو نموونەیەی کە من پێشتر (لە سەر ئەو کرێکارانەی کە دەستیان لە کارکردن هەڵگرت لە بنکەی نیزامی پەرشینگی دوو لە فلۆریدا لە پاش هەڵمەتەکەی ئێمە لە پلاگبیل)، ئاماژەم پێکرد وەبیری خۆت بێنەوە. ئێمە ناتوانین سەرکەوتنی ئەو هەڵمەتە تەنیا بۆ خۆمان بگەڕێنینەوە و لە بەر ئەوە بە خۆماندا هەڵبڵێین. کاریگەریی هەڵمەتەکەی ئێمە تەنیا نەدەگەڕایەوە بۆ ئەنجامدەرانی هەڵمەت بەڵکوو بۆ کەسانی دیکەش. ئەو کرێکارانە بڕیاریان دا کە ئیتر چەکی ناوکی وەبەرهەم نەهێنن. باوەڕ و متمانەی کەسانی دیکەش لە سەر پێویست بوونی وەبەرهەمهێنانی چەکی ناوکی ڕەنگە قایمتر بووبێ.

ئەمە لە خۆیدا بەو مانایە نیە کە هەموو کردەوەکان وەک یەک باشن یان وەک یەک بێکەڵکن. هەموو کاتێک ئامانج ئەوەیە کە کارێکی ڕاست ئەنجام بدرێ. هەر بۆیە لە کاتی گەڕانمان بە دوای ڕاستیدا پرسیار لە خۆمان دەکەین چ شتێک پێویستە بۆ ئەوە ئەو سەرکوتە هاوبەشەی هەژاران کە ئێمەشی تێیدا بەشدارین، کەم بکەینەوە. هەر ئەم ڕاستییە، کەسانی دیکە دواتر دەتوانن لە گەڕانەکانیاندا کەڵکی لێ وەرگرن. بەڵام لە گەڵ ئەوەی ڕەنگە کردەوەکانی ئێمە بووبێتە هۆی دیتنەوەی ڕاستی لە هەمان کاتدا زۆر کەسی دیکە ڕەنگە نە تەنیا ئەو ڕاستییەیان پێ گرینگ نەبێ و لە گەڵی بێتەفاوت بن بەڵکوو بە شێوەیەکی چالاکانەش لە دژی ئەو شتەی کە ئێمە وەک ڕاستی تێیگەیشتووین، ڕاوەستن و بەربەرەکانی بکەن.

هەربۆیە زەحمەتە ئێمە پێشگۆیی کاریگەریی بکەین. لەوە بە زەحمەتریش دەبێ کە ئەگەر بێتوو ئێمە بمانەوێ تەنیا کاریگەریی هەڵمەتەکان دەربخەین. دیتنی ئاڵووگۆڕەکان ئاسانترە ئەگەر بێتوو گرووپێک هەر لە دەسپێکەوە ئامانج و مەبەستی هەڵمەتەکەی دیاری کردبێ. ئەمە هەروەها مودێلێکی هۆکار_شوێندانەرییە. بەڵام مودێلێکە زۆرتر لە گەمەی شەترەنج دەچێ هەتا بیلیارد. هۆکارەکە لە پاش شوێندانەری لە داهاتوودا هەڵکەوتووە یانێ لە وەدیهاتنی ئامانجدا. بە پێچەوانە کە بتهەوێ هۆکاری پشتەوەی مەبەست ببینییەوە ئەوە زۆر زەحمەتە. هەروەها زەحمەتە حسێبی ئەوە بکرێ کە چ ڕوودەدا ئەگەر هاتوو کەسانی دیکە پێش بە گرووپێک بگرن کە لە کردەوەدا دەیانهەوێ گەڵاڵەو پلانەکەیان وەدیبێنن. بە یارمەتی تیۆری گەمەو دەسەڵات ڕەنگە بکرێ حسێبی پێوەندی نێوان هێزەکان و هەروەها پێشگۆیی بەردەوامی گەمەی دەسەڵات بکرێ. بەڵام

ڕەنگە بەشێک لە گرووپەکە پلانەکەی بگۆڕێ. لەنەکاو ئەوان دەبینن کە ئامانجەکەیان وەدی نایە. لە هەلوومەرجێکی وادا ئیتر ڕووداوەکان بە یارمەری ڕێسای گەمەوە ناتوانرێن ڕوون بکرێنەوە.

ئاڵووگۆڕەکان دەکرێ هێندێک جار لە سۆنگەی ستروکتورەکانی کۆمەڵگەدا پێشگۆیی بکرێن. یاسا ئابوورییەکان لە سیستەمی بازاڕی ئێمەدا دەبنە هۆی ئەوە کە هەموو شەریکە کەسییەکان وەدووی لانی زۆری قازانج و پێشخستن بکەون. ئەگەر وانەبێ ئەوە دەوڵەمەندێک پارەکەی لەو شەریکەیە ناخاتە گڕ. ئەوە بنەما ئابوورییەکانی ئێمەیە کە لەم پێوەندییەدا بڕیاردەر دەبن. سەرەڕای ئەوە مەسرەفکەرەکان دەتوانن شەریکەیەک ناچار بکەن کە ڕێی وشوێنی ژینگە ڕەچاو بکەن بەڵام دیسان قازانجە کە شەریکەیەک هەڵدەسووڕێنێ.

ئەدی چ ڕوو دەدا کاتێک کە شەریکە تەعاونییەکان یان وەدووی قازانج نەکەوتووەکان لە کۆمەڵگەدا گرینگی بەرچاویان هەیە؟ ڕەنگە ژمارەیەک لەو شەریکانە بەجۆرێک خۆیان لە وەدووکەوتنی قازانجدا ڕێکبخەن. بەڵام دواتر یاسا ئابوورییەکانی دیکە دەکەونە پێشەوە. ئیتر لەوە زیاتر ناکرێ هەڵسوکەوتی ئەو شەریکانە وەک شەریکەی وەدواکەوتنی لانی زۆری قازانج و پێشخستن ڕوون بکرێتەوە. کەوابوو سیستەمێکی نوێی ئابووری دێتە ڕۆژەڤەوە کە ئیتر ناکرێ ناوی لێ بنرێ کاپیتالیزم.

ئەگەر مرۆڤ باوەڕی بەوە نەبێ کە کۆمەڵگە وەک تەختەی گەمەی بیلیارد یان شەترەنجە ئەوە زەحمەت دەبێ کە باس لە تاکتیک و ستراتیژی بکرێ. تاکتیککارێک بە بێ ڕیزی جێی متمانەی پێکانی تۆپ لە گەمەی بیلیاردا ئەوە دەستەووەستان دەمێنێتەوە. چ یارمەتییەک بە ڕاستی و بەرحەق بوون دەکرێ کە دوایین تۆپ بەرەو کونی تەختەی بیلیارد خلۆر بکرێتەوە. تۆپەکانی دیکە ڕێگەیان بەربەست کردووە. تاکتیککارێک پێویستی بە متمانە لە ڕێسای گەمەدا هەیە. ئەگەر شا کرا بە قوربانی سەربازێک لە گەمەکەدا ئەمە بێجگە لە سەرلێشێوان شتێکی دیکە نیە. تاکتیککارێک دەبێ دانە دانە سەربازەکانی لایەنی دژ لە ڕێگە لادا و لە نێویان بەرێ. بۆ تاکتیککارێک دەبێ ئامانج خودی ئامرازەکان بە پیرۆزی ڕابگرێ. بەپێچەوانەی ئەمە ئەوە دەبێ تاکتیککار مەیدانی گەمە بە شکاوی و دۆڕاوی بە جێبێڵێ.

_ تاکتیککار دەڵێ؛ ئەگەر ئێمە ئێستا لە هەلوومەرجێکی باشدا نین ئەوە ڕەنگە لە وەختێکی لەباری دیکەدا قەرەبووی ئێستا بکەینەوە.

ئەی ڕاستگۆیی چی بەسەرهات؟ دەبێ لە گفتوگۆدا ڕاستگۆیی بکرێتە بنەما. ئەگەر مرۆڤ لە گوتنی ئەو شتەی کە ئەو پێیوایە ڕاستە، خۆببوێرێ ئەوە ناڕاستگۆییەو ئەمەش تەنگوچەڵەمە دەخاتە پێش دیالۆگ.

_ ئێستا لە کاتێکدا دامودەزگاکان کۆمەڵێک گرفت و کێشەی دیکەیان لە پێشە و ناتوانن هەموو کەرەستەکانیان لە دژمان بەکار بێنن، ئەوە کاتێکی لە بارە بۆ ئەوە ئێمەش هەڵمەتەکانمان توندتر بکەین. ئەوە ئیتر بە دڵنیاییەوە سەردەکەوین. ئەمە قسەی هەمان تاکتیککارە بەڵام لە کاتێکی دیکەدا.

بەڵام ڕێگاچارەکە چییە، "مات" بوون یان سەرکەوتن؟ هەر گەمەیەک لە خۆیدا پێبەندی ژمارەیەک ڕێسایە کە بە شێوەی تاکتیکی بۆ ئەوە لایەنی دژ ژێر بخرێ ،کەڵکیان لێوەردەگیردرێ.

خەباتی نافەرمانی مەدەنی گەمەی دەسەڵات نیە. بەڵکوو دیالۆگێکە کە دەگا بە ڕێکەوتن و پێکەوەساچان. ئەگەر هاتوو ڕێگایەکی دوور لە بەر دەم ڕێگاچارەی هاوبەش هەبوو ئەوە دەبێ لە کەڵکی خراپ وەرگرتن لە هێز و دەسەڵات خۆ ببوێرێ. ئەگەر بە شێوەی تاکتیکی دەسەڵاتێک بێ هێز بکەی ئەوە لە خۆیدا کردەوەکە دەبێتە هۆی پرچەکی، ترس و شک و گومان.

ستراتیژیکار بە نۆرەی خۆی ترس و دڵەخورپە ڕۆژانەییەکان لە بیر دەکا. بەڵکوو دەیهەوێ ڕێگاچارەکان لە داهاتووی دووردا لە ڕێگای خەباتی پارلمانتاریسمی، شۆڕش، مانگرتنی گشتی، هەڵبژاردنی شێوە ژیانی ئێکۆلۆژییانە، بوونی ژمارەی زۆرتری ژنان لە سیاسەت یان هەر ئامانجێکی درێژخایەنی دیکە وەدی بێنێ.

ئەی ستراتیژیکار لە سەر زەبرو سەرکوتە هەنووکەییەکان چ دەڵێ؟ ڕەنگە "چارەسەری گەورە"، چارەسەری ڕاستیینانە نەبێ. ئەدی ئەوە نیە، ئەمەی ئێستایی و نزیک و ئەوەی دوور پێکەوە پێوەندییان هەیە؟ کەوایە ئەو چارەسەرییە نزیک و هەنووکەییانە دەبێ هەر وەک چارەسەرییە درێژخایەنەکان باش بن. بەرهەڵستکاری دەبێ مێژووی ئێمە لە گەڵ ئێستا و داهاتوو گرێ بدا. بە هۆی خەباتی بەکردەوە ئەوە هەم مێژوو و هەم داهاتوومان بۆ خۆمان درووست کردووە. کار و بار و هەڵسووکەوتی ڕۆژانەی من لە گەڵ سیاسەتی جیهانی پێوەندی هەیە.

خەتە گشتییەکان لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا

هەلیکۆپتەرەکە بە هێوری بۆ سەر پردەکە دابەزی. لە نەکاو بە توندی بەرز بۆوە. چەند دەورێک خولایەوە و پاشان لە چاوترووکاندنێکدا ون بوو. هەر زوو بە دوای ئەمەدا، یەکەم ماشێنی پۆلیس گەیشت، تەنیا پێڕاگەیشتم هەشت ماشێن و باسێک بژمێرم. دواتر سەرنجم بۆ لای سەگەکانی پۆلیس ڕاکێشرا. سەگەکان بە هێوری چاویان تێ بڕیوین و هەمووومان وەک یەک لێمان دەڕوانن. لە پشتەوەی سەگەکان سی پۆلیسێک ڕاوەستاون. زۆربەیان کڵاوی سپی تایبەت بە کاتی تێکهەڵچوونیان لە سەرە. ژمارەیەکی زۆریشیآن باتۆنگەکانیان هەڵکێشاوە.

ئەمە دیمەنێکە لە پردی یوردفالسبرون Jordfallsbron لە ساڵی 1983. خەڵک لە سەر پردەکە کۆبووبنەوە بۆ ئەوە نەتوانرێ پردەکە بەرز بکرێتەوە، چونکە قەرار بوو بەلەمێکی دانمارکی کۆ گۆیا هەڵگری چەکوچۆڵ بوو بە ژێر پردەکەدا تێپەڕ ببێ.

ئەو پۆلیسانەی هاتبوون، پێشتر قەد لە گەڵ خەباتگێڕانی نافەرمانی مەدەنی تووشی تێکهەڵچوون نەبووبوون. دواتر هەر لە پاش ئەم هەڵمەتە لە دەیەی هەشتاکاندا بوو کە پۆلیس وردە وردە ئەزموونێکی فرەتری وەرگرت. هەموو ئەوانەی کە بە هەمان شێوە تووشی پۆلیسی ترساو دەبەن، دەزانن یەکەم پێوەندی لە گەڵ ئەوان ئەوە دەبێ کە هێور بکرێنەوەو بکەونە ئاسایشەوە. ئەوان نازانن خەریکە چ ڕووبدا و هەربۆیە ڕەنگە لە تێکۆشەرەکان زیاتر تووشی دڵەخورپە و شڵەژان ببن.

بەڵام ئەوانەش کە لە هەڵمەتێکدا بەشداری دەکەن پێویستیان بە هێندێک ئاسایش نە تەنیا لە لایەن پۆلیسەکانەوە بەڵکوو لە لایەن خودی تێکۆشەرەکانی دیکەوە هەیە. بەشداربووان ڕەنگە لە مندال، بەساڵداچووان، تێکۆشەرگەلی کۆن و بەئەزموون یان ئەوانەی بۆ یەکەمجار بەشداری خەباتی نافەرمانی مەدەنی دەکەن، پێکهاتبن. من بۆ خۆم لە هەڵمەتێکدا کە نەزانم تێکۆشەرەکانی دیکە چۆن دژکردەوە لە خۆ نیشان دەدەن، دەترسم. من دەمهەوێ هەست بەوە بکەم کە ئێمە متمانەمان بە یەکتری هەیە.

هەم بزووتنەوەی مافی هاووڵاتییەتی لە باکووری ئەمریکا و هەم جوڵانەوەی سەربەخۆیی خوازی هیندوستان بۆ پێکهێنانی ئاسایش و هێمنی لە خەتە گشتییەکانی ناتودوتیژی کەڵکیان وەرگرتووە. خەتە گشتییەکان فەرمی بوون و بۆ ئەوەش پێکهاتن کە لەیەکتری تێگەیشتنێک لە نێوان پۆلیسەکان و تێکۆشەرەکاندا دابمەزرێ. ئێستاشی لە گەڵ بێ زۆربەی ئەو خەتە گشتییانە بەکار دەبرێن و ژمارەیەکی نوێشیان لێ زیاد کراوە.

هەر خەتی گشتییەک لە خۆیدا ڕێکەوتننامەیەکە لە لە سەر چوارچێوەی هەڵمەتەکان لە نێوان ژمارەیەکی زۆر لە گرووپگەلی دۆستاندا. ئەگەر بە نێو کتێبگەلێک کە لە سەر هەڵمەت لە باکووری ئەمریکا نووسراوە، چاوێک بخشێندرێ ئەوە ئەم خەتەگشتییە ناتوندوتیژییانەی خوارەوە هەتا ڕۆژی ئیمڕۆشی لەگەڵ بێ، ئاساییین:

1- هەموو کەسێک بەچاوی ئەو ڕێز و ئەدەبەوە ببینە کە هەر کەسێک لە دۆستێکی نوێ چاوەڕێیەتیی.

2- لە توندوتیژی فیزیکی و ڕۆحی کەڵک وەرمەگرە.

3- لە چەکی گەرم یان هەر جۆرە چەکێکی دیکە یان ئامرازی خۆپاراستن لە دژی توندوتیژی کەڵک وەرمەگرە.

4- ڕامەکە.

5- لە نارکۆتیکا کەڵک وەرمەگرە.

6- هەموو، تەنانەت کەسانی پشتگریش، دەبێ ئەندامی گرووپگەلی دۆستان بن.

7- هەموو ئەندامان دەبێ پەروەردەی خەباتی دژی ناتوندوتیژی ببینین.

وا دێتە پێش چاو کە زۆربەی ئەو خاڵانەی سەرەوە ڕوون و ئاشکران. بەداخەوە هەمیشە وانیە. زۆرجار لە نێوەرۆکی ئەو خاڵانەی پێشتر گرووپگەلی دۆستان لە سەری ڕێکەوتوون، خوێندنەوەی جیاواز دەکرێ. بۆ نموونە باسێکی وا لە نێو بزووتنەوەی دژی توندوتیژی لە ئارا دایە کە ئایا درووشمدان و قیڕاندن دەکرێ وەک توندوتیژی ڕۆحی بژمێردرێ. چونکە هەر چۆنێک بێت درووشم و قیڕاندن دەتوانێ هاندان و شڵەژان هەم لە لای لایەنی دژ و هەم لە لای خودی تێکۆشەرانی بەشداربوو پێکبێنێ. ئێستا لە قیڕاندنی بە کۆمەڵ خۆ دەبوێردرێ. لە باتی ئەوە لە گفتوگۆ و گۆرانی کەڵک وەردەگیردرێ.

هەروەها ڕاکردن دەکرێ ببێتە هۆی هەڵچوونی ناپێویست و لە خراپترین هەلومەرجیشدا پانیک و شڵەژان. بە هەمان شێوەش کەسانێک کە شوێنەواری ئەلکۆلیان هێشتا لە سەر ماوە ڕەنگە بە شێوەیەکی نابەجێ بجووڵنەوەو ببنە هۆی تێکدانی bاروودۆخ.

کێشەیەک کە ڕەنگە بە هۆی کەمتەرخەمی سەرەڕای ڕێکەوتننەکان بێتە گۆڕێ لە بیر کردنی بە جێهێشتنی چەقۆی باخەڵی لە ماڵەوەیە. هەر ئەمە دەکرێ ببێتە هۆی بڵاوکردنەوەی دەنگۆیەکی ناپێویستەوە لە لایەن پۆلیس و ماسمیدیاوە. بۆ نموونە دەگوترێ:

- ئەوان بە چەقۆ خۆیان چەکدار کردبوو.

شتێک کە دەتوانێ تەگەرە لە بەر دەم هەموو تێکۆشانەکە دابنێ ئەوەیە کە لایەنی دژ بۆ نموونە کەرەستەیەک یان شووشەیەک بکاتە بیانوو و وەک چەک چاو لەو شتانە بکا. لە هەڵمەتە پلاگبیلییەکاندا ئێمە لە چەکوش کەڵک وەردەگرین. کاتێک هەڵمەتی چەکداماڵین کۆتایی پێ دێ ئەوە ئێمە چەکوشەکان لە سەر عەرز دادەنێین بۆ ئەوە لە لایەن پۆلیس و پاساوانەکانەوە گۆنگەڵمان بۆ نەنێردرێتەوە.

لە خۆپیشاندانە ئاساییەکان لە سوید یان شوێنەکانی دیکەی جیهاندا، ژمارەیەک خۆپیشاندەر خۆیان بە کەرەستەی پاراستنی وەک کڵاوی ئاسنین و دەسەسرێ لوتسرین تەیار دەکەن. بەڵام خەباتی دژی توندوتیژی لە خۆیدا پشت بە هێزێک دەبەستێ کە سەرچاوەکەی دەگەڕێتەوە بۆ ئەو زەربەدیتوویەوە کە لە ئاکامی کردەوەکاندا وەدی دێ. هەر بۆیە ئەو خۆتەیارکردنە بە ئامرازی پێشکەوتوو جێگەیەکی ئەوتۆیان لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا نیە. لە هەمانکاتدا نکۆڵی ناکرێ، بۆ نموونە ڕەنگە لەو وڵاتەنەدا کە دیکتاتۆری تێیاندا حوکم دەکا، مرۆڤ نەتوانێ ئاکامی کردەوەکانی هەرچی بێ، وە ئەستۆ بگرێ. ئیتر لەو کاتانەدا شێوازی هەڵمەتەکان لە چوارچێوەی خەباتی نافەرمانی مەدەنی دەچنە دەرێ. لە جێگەی ئەوە لە ترسی کوشتن و ڕاونان، هەڵاتن

هەڵدەبژێردرێ. لە بەر ئەوە خەباتی ناتوندوتیژی گرینگی بە قارەمان چێکەری و شەهیدپەروەری نادا ئەوە هەڵاتن دەبێتە ئەلترناتیڤێکی پێویست لە کاتی نافەرمانی ئاشکرادا.

لە گەڵ ئەوەی لە کۆمەڵگە فرەتر ئازاد و لیبراڵەکاندا، (لە بەراورد لە گەڵ لەو وڵاتەنەدا کە دیکتاتۆری تێیاندا حوکم دەکا) ئاکامی خەبات ئەوەندە مەترسیدار نەبێ بەڵام دیسان گرینگە کە تێکۆشەران ئامادەیی تەواویان لەو پێوەندییەدا هەبێ. بزووتنەوەی سەربەخۆیی خوازی هیندوستان، لە پاش ژمارەیەک هەڵە و تێکشکان، ئاخرەکەی فێری ئەوە بوون کە ئەوان پێویستیان بە پەروەردەی خەباتی ناتوندوتیژی یان جۆرێک خۆئامادەکردن بەر لە هەڵمەتەکان هەیە. مەرجی پەروەردە ئێستاشی لە گەڵ بێ لە جێی خۆیەتی. هەموو جارێک و پاش هەر هەڵمەتێکی تێکشکاوو بە ئامانج نەگەیشتوو، مەرجی پەروەردە زیاتر بەرز دەکرێتەوە.

لە پاش سەرکەوتنی گەورەی خەباتی بەکۆمەڵی گرووپگەلی دۆستان لە دژی بنکەی وزەی ناوکی سیبرۆک Seabrook لە ساڵی 1976، ئەوە کە هەموو بەشداربوانی خەباتی نافەرمانی مەدەنی دەبێ گرووپگەلی دۆستان دابمەرزێنن، ئێمڕۆ وەک مەرجێکی پێویست دانراوە. ئەمە دەبێتە هۆی خاترجەمی و ئاسایش بۆ هەموو لایەنەکان. ئەگەر هاتوو گرووپێک هەڵخلەسکی ئەوە هەمیشە گرووپگەلی دیکە دەتوانن یارمەتی و کۆمەکی خۆیان لەو بوارەدا پێشکەش بکەن.

هۆکارێک کە لە سویددا لە بەردەم پێشوەچوونی سازبوونی گرووپگەلی دۆستان بەو شێوەیە لە وڵاتانی دیکەی ڕۆژئاوادا هەیە، ڕێگر بووە، ئەوەیە کە بە بڕاوی من، ئێمە لێرە ئەو مەرجەمان بە هیند نەگرتووە. هێندێک جاریش تێندێنسێکی دژکردەوەیی بەرەودوایی وا هەیە کە گرینگی بەو جۆرە هەڵمەتانە دەدرێ کە لەواندا ڕێبەری بەهێز ڕۆڵی هەرە مەزن دەگێڕن.

بێجگە لە حەوت خەتە گشتییەکان، ژمارەیەک خەتی دیکە هەن کە بە پێی شێوازی جیاوازی هەڵمەت بەکاربردنی ئەوانیش زۆر جار ئاساییە. یەکێک لەو خەتە گشتییانە ئەوەیە کە دەگوترێ: ماڵ و مڵک تێکمەدە.

کاتێک مرۆڤ لە تێکۆشانێکدا بەشداری دەکا دەبێ ئەوەشی لە بەرچاو بێ کە ئەو تێکۆشانەی ئەو نهێنی نیە و ئاشکرایە. هەموو ئەوانەی بەتەمان لە تێکۆشانێکدا بەشداری بکەن دەبێ ئەو شانسەیان پێ بدرێ کە بەر لەوەی بڕیار بدەن کە کامە کردەوە ئەنجام بدەن، بزانن کە گرووپگەلی دۆستانی دیکە لە هەمان تێکۆشاندا، بە تەمای چین و چ دەکەن. ئەمە لە خۆیدا مەرجێکە بۆ جێبەجێکردنی دیمۆکراسی و دەبێ وەک خەتێکی گشتی بەتایبەت لە هەڵمەتە بەرفراوانەکاندا هەبێ و هەموو لایەک پەسەندی بکەن.

هێندێک کەس لەو باوەڕەدان کە بەرپرسایەتی کردەوەکانی ئەوان تەنیا دەکەوێتە ئەستۆی خۆیان. هەر بۆیە کەسی دیکە پێویست ناکا هیچ جۆرە بەرپرسایەتییەک بکەوێتە سەر شانی. بەڵام ئەمە هەڵەیە. زۆر بە کەمی هەڵدەکەوێت کە من بە تەنیا بەرپرسی هەموو کردەوەکانی خۆم بم. لە هەڵمەتێکی بەربەستکردن لە فڕۆکەخانەیەکی نیزامی لە نۆروێژ، پۆلیس هەموو تێکۆشەرانی بەشداربووی هەڵمەتەکەی شەوێکی تەواو دەسبەسەر کرد. تێکۆشەران نەیاندەزانی بۆ، بۆچی ئەوان ئەو هەموو ماوەیە دەبێ دەسبەسەر بکرێن. بەڵام لە کاتی پرس و جۆی مەحکەمەدا ئەوان هۆکاری دەسبەسەرییەکەیان بۆ دەرکەوت. شەوی پێش هەڵمەتەکە تاقە سویدی بەشداربوو لە هەڵمەتەکەدا بە تەنیا دەچێتە نێو فڕۆکەخانەکە و کەرەستەیەکی نیزامی کە وەک سیمبۆل بۆ هەڵمەتی دیکەی ئاشتیخوازانە پێویستی پێ بووە، هەڵدەگرێ. پۆلیس تێکۆشەری سویدی دەگرن و دوو حەوتوو لە ژووری تاکەکەسیدا دەسبەسەری دەکەن. تێکۆشەرە نۆروێژییەکانی دیکە لە بەر ئەوە لە هەڵمەتی بەتاقی تەنیای تێکۆشەری سویدیدا بەشداریان نەکردووە، ئازاد دەکەن. هەڵوێست و کردەوەی تێکۆشەری سویدی بووە هۆی نانەوەی کێشە و ناهومێدی لە نێو گرووپەکە.

ئەم ڕووداوە نموونەیەکە کە نیشان دەدا چۆن بزووتنەوەی بەرهەڵستکاری تووشی گرفت دەبێ. لە ڕووداوێکدا کە کەسانی دیکە بێجگە لەوانەی کارەکەیان ڕاپەڕاندووە، زەرەرمەند دەبن. زۆرجار بەرپرسایەتی کردەوەی ژمارەیەک دەکەوێتە ئەستۆی ئینسانەکانی دیکە. بێجگە لەمە ئێمە بەرپرسایەتییەکی ئەخلاقیشمان لە پێوەندی لە گەڵ ئاکارو کردەوەی کەسانی دیکەدا دەکەوێتە سەر شان. هەر بۆیە لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا دەبێ هەموو چەشنە زانیارییەک لە پێوەندی لە گەڵ هەر هەڵمەتێکدا بگا بە هەموو بەشداربوانی هەڵمەت، لایەنی دژ و هەروەها ئەو گرووپگەلەی کە تێکەڵاویان هەیە لە گەڵ هەمان کێشە. ئەمە لە خۆیدا دەبێتە هۆی ئەوە کە هەموو لە کاتی پێویستدا دژکردەوە نیشان بدەن و لە سەر ڕووداوەکان شوێن دانەربن و لە دووپاتبوونەی هەڵە و چەوتی لە کاتی هەڵمەتەکاندا خۆ بپارێزرێ.

دەسبەسەرکردن و گرتن

_ بەداخەوە ناچارم لێرە دوورت بخەمەوە. دەکرێ دەس لە باڵتۆکەت گیر بکەم؟

ئەمە یەکێک لە یەکەم ئەزموونەکانی بەشداری من لە خەباتی نافەرمانی مەدەنی لەساڵی 1983دا بوو. پۆلیسی لیدینگئۆ Lidingö (سوید) بە ئەدەبەوە لەگەڵم جوڵایەوە. ڕێزگرتن لە یەکتری بەردی بناخەیە بۆ ئەوە بەرهەڵستکاری بگاتە ئامانجی خۆی.

گرتن و دەسبەسەرکردن لە خۆیدا دەبێتە دیدار و چاوپێکەوتنی نێوان دوو کەس کە پێشتر یەکتریان نەناسیوە. کاتێک نەناسراوەکان یەکتری دەبینن ئەوە ئیتر ناکرێ وەک دەسپێک بە باسی ئەخلاق و ڕوونکردنەوە دەسپێبکرێ. تەنیا ئەوەیە کە ئەوان پێش هەموو شتێک یەکتری بناسن. پاشتر دەکرێ لە نێو ماشینی پۆلیس لە ڕێگای گرتووخانە یان لە کاتی پرس و جۆدا باسی پەیام و مەبەستی هەڵمەت بکرێ.

لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا دوژمن بوونی نیە. پۆلیس لە گەڵ لایەنەکەی دیکەیە. بۆ ئەوە بە سانایی ڕەهەندی خەباتی نافەرمانی مەدەنی دەرکەوێ دەبێ لە نێوان کارکردی پۆلیس وەک مافی پاراستنی کاروبارێک یان دامودەزگایەک و هەروەها نەخشی ئینسان لە پشتەوەی ئەو کاروبارە، جیاوازی دابنرێ. لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا داوا لە پۆلیس وەک ئینسان دەکرێ کە لە جێبەجێکردنی فەرمانەکان خۆ ببوێرێ و لە باتی فەرمانی پشتگری هەڵمەتەکە بکا. لە بەر ئەوەی بنەمای نافەرمانی دەبێتە بەرخورد و دیتنی نێوان مرۆڤە پێشکەوتووەکان، تێکۆشەرانی خەباتی نافەرمانی مەدەنی هەوڵ دەدەن لە کاتی دەسبەسەرکردندا بەم شێوازانەی خوارەوە (بە پێێ جۆری هەڵمەتەکان) دژکردەوە نیشان بدەن:

1- دەستوور و فەرمانەکانی پۆلیس جێبەجێ بکە.

2_ لە کاتی گرتن و دەسبەسەرکردندا فەرمانەکانی پۆلیس جێبەجێ بکە.

3- بەرهەڵستکاری پاسیڤ یان هاوکاری نەکردن.

4- بەرهەڵستکاری چالاکانە.

کاتێک پێوەندییەکی باش لە گەڵ پۆلیس دێتە گۆڕێ کە بە شێوەیەکی دڵخوازانە فەرمانەکانی پۆلیس ڕاستەوخۆ یان لە کاتی گرتن و دەسبەسەرکردندا جێبەجێ بکرێن. هاوکاری نەکردن دەبێ لە کاتێکدا کەڵکی لێوەربگیردرێ کە هێز و قوەتی هەڵمەتەکە ڕواڵەتێکی سیمبۆلیکی هەیە. وەک ئەوە بۆ نموونە لە کاتێکدا هەڵمەتی بەربەستکردن لە ئارا دایە یان هەڵمەتێک بە نیوچڵی ماوەتەوە نەگەیشتووەتە کۆتای.

بەرهەڵستکاری چالاکانە لە کاتێکدایە کە تێکۆشەران قۆڵ لە قۆڵی یەکتری ڕاوەستاون یان خۆیان بە شتێکەوە دەبەستەوە. ئەمە لە خۆیدا دەبێتە هۆی دنەدانی پۆلیس بۆ دژکردەوە نیشاندان. ئەم شێوازە لە

دەیەکانی شەست و حەفتادا کە زۆربە لە بڕوایەدا بوون خەباتی ناتوندوتیژی دەکرێ وەک هێزێکی فیزیکی کاردانەوەی هەبێ، بەکار دەبرا.

کە بە زنجیرەوە خۆت بە شتێکەوە ببەستیووە، من وەک بەرهەڵستکاری چالاکانە نایبینم. چونکە لێرەدا هێزی فیزیکی لەش بەکار نابردرێ. زنجیر لە خۆیدا هەڵسوکەوت نیە بەڵکوو سیمبۆل یان ئامرازێکە.

بەرهەڵستکاری پاسیڤ دەکرێ کاردانەوەیەکی بەهێزی سیمبۆلیکی هەبێ ئەگەر بێتوو پۆلیس نەیهەوێ لە گەڵ تێکۆشەران گفتوگۆ بکا یان ئەوە توندوتیژی بەکار بەرێ. هێندێک جار هاوکاری نەکردن بە شێوەیەکی خۆبەخۆ و بە بێ بیرکردنەوە بەکار دەبرێ. وەک هەموو جۆرێکی دیکەی بەرهەڵستکاری، پێویستە ئەو پرسیارە بکرێ کە مەبەست لە هاوکاری نەکردن چیەو لە چ کات و وەختێکدا دەبێ بە کار ببرێ. هێندێک کاتێک لە گەڵ پۆلیس هاوکاری دەکەن کە ببرێنە شوێنێکی پەناو شاراوە یان کاتێک نزیکی ماشینەکانی پۆلیس بکرێنەوە. باشە بۆ ڕاست لەو کاتانەدا؟ باشە بۆچی ئەوان لە بەرهەڵستکاری پاسیڤ هەتا ئەو کاتەی لە پۆلیسخانە بەردەدرێن یان پۆلیس حازرە گفتوگۆیان لە گەڵ بکا، بەکار نابەن؟ ئەگەر هاتوو لە گەڵ شێوازی هاوکاری نەکردن مەبەستێکی ڕاست و ڕەوان نەبوو، حەوجێ نیە هەر لە بنەڕەتدا کەڵکی لێ وەرگیردرێ.

ئەگەر هاتوو لە کاتی پێویستدا پێوەندی لە گەڵ هێندێک پۆلیسدا درووست بکرێ ئەوە مەترسی گرتنی زۆرەملی و تێکەڵ بە لێدان کەم دەبێتەوە. بۆ ئەوە لەوە زیاتر مەترسی گرتنی لەو چەشنە کەمتر بکرێتەوە ئەوە دەکرێ کەسی پشتگری کە لە دەرەوەی هەڵمەتەکەیە بە نووسین یان بە فیلم هەڵگرتن گرتنی یەکە یەکەی تێکۆشەران لە گرووپەی بەو سپێردراوە، تۆمار بکا. ئەمە هەر وەها ئەو شیانە دێنێتە ئاراوە کە بتوانرێ ئەو پۆلیسانە کە ڕەنگە لە مەحکەمەدا وەک شایەت کەڵکیان لێ وەربگیردرێ، ببیندرێنەوە. کەسی گیراو ئەگەر هاتوو ناوی ئەو پۆلیسانەی کە ئەویان گرتووە نەزانی ئەوە لە بنکەی پۆلیس داوای ناوەکانیان بکا.

پێش لە گرتن نابێ تێکۆشەران لە بیر بکەن کە گیرفانەکانیان لەو کاغەزانەی ناونیشانی بۆ پۆلیس گرینگیان تێدایە، بەتاڵ بکەن. دۆستێک ئەمەی لەبیر چووبوو. کاتێک گیرابوو، پۆلیس لە نێو گیرفانیدا ناونیشانی ژمارەیەکی بەرچاوی بەرهەڵستکاری لە وڵاتانی ئاڵمان، هولەند، ئینگلتەرە، نۆرویژ و سوید دیتبۆوە. پاش ئەم ڕووداوە، کۆنە لێکۆڵەرەوەیەکی ئاشتی لە ئاڵمان شکی کرد کە لە جاران زیاتر کەوتۆتە ژێر چاوەدێری پۆلیس. بۆ نموونە کاتێک من و ئەو پێکەوە بە دەوری بنکەی پەرشینگی دوو لە موتلانگێن سوڕاینەوە بۆ ئەوە لێکۆڵینەوە لە شیانی هەڵمەتێکی چەکتێکشکاندن بکەین، دوو ماشینی پاسەوانەکان کەوتنە شوێنمان. من بۆ خۆم ئەوە کە بە چڕی لە لایەن پۆلیسەوە چاوەدێری دەکراین وەک شتێکی سەیرم نەدەهاتە پێش چاو. هەردوو، هەم من و هەم ئەو پێشتر پێکەوە لە هەڵمەتی چەکداماڵینمان بەشداریمان کردبوو. ئەوە کە پۆلیس ناونیشانی ئێمەی پێ بوو، پێموانەبوو شتێک لە مەسەلەکەی گۆڕابا. لە هێندێک هەلومەرجدا بۆ نموونە کاتێک کە پەنابەر دەشاردرێتەوە، ئەوە نابێ ناونیشانی تێکۆشەران بکەوێتە دەستی پۆلیس.

پرس و جۆ

لێکۆڵەرەوەکە ئاماژەی بۆ کورسییەک دا. منیش بەڕێزەوە سەرم بۆ لەقاند و دانیشتم. تیشکهاوێژەکە خەریک بوو کوێرم بکا. بە چاوی نێوە نووقاوەوە هەوڵم دەدا دەوروبەرەکەم ببینم. لە لای چەپمەوە بەرپرسێکی ناسراوی ئاسایشم دی کە وەختی خۆی دوو پەنجەی ژنێکی لە کەمپی ئاشتیدا شکاندبوو. هەمان کەس هەر تۆزێک لەمەوبەر باڵەکانمی لە دواوە بە پەتکی باریک و درێژی دەسکەی باتۆنگکەی جەڕاندبوو. ئێستا وادەهاتە پێش چاو کە هێور بۆوەتەوە. ڕاست لە پێشەوەی من و لە پشتەوەی بەرپرسی پرس و جۆ سیخوڕێکی ئێف بێ

ئای وەستا بوو. لە لای ڕاستیشمەوە دوو کەسی نەناسراو وەستابوون. ئەوان دواتر خۆیان وەک پۆلیسی بەشی پەنابەر ناساند.

لێرەدا تەنیا کەسێک کە دەتوانێ دانیشێ، ئەو کەسەش تەنیا هەر منم.

ـ ئێستا خۆت لە شێتی مەدە. ناوی خۆت بڵێ و باسی ئەوەش بکە کە ئەوانی دیکە کێ بوون.

ـ چ بە سەر ئەو ژنە هات کە گرتان و دوورتان خستەوە؟

ـ ئەوە ئێمەین کە بۆمان هەیە پرسیار بکەین ....

ـ کەوایە منیش ئێستا هیچم پێ نیە بۆتانی باس بکەم.

یەکێک لە پۆلیسەکانی بەشی پەنابەر بە پەلە داچەمییەوەو چاوی بڕیە نێو چاوگەلم. ئەو بە دەنگی بەرز گوتی وەک تێبگەی ئێمەش هێندێک مافمان هەیە. ئەگەر بێتوو قسە نەکەی، لێرە دەتوانین چواردەساڵت ڕابگرین.

سەرڕشتەی پرس و جۆ لێکهەڵبچڕاو بە جارێک تێکچوو. هیچ زانیارییەکم نەدرکاند. ئەوانی دیکە بەهەمان شێوە قسەیان نەکرد. ...

دواتر هەموومانیان لە بنکەی فڕۆکەخانە وەدەرنا. دادوەر حوکمی دانی 40 دولار غەرامەی بۆ من دەرکرد.

لە سویدا سروشتییە کە گرفتی بەپێچەوانە دێتە پێشێ. لێرەدا زەحمەتە لە کاتی پرس و جۆدا زانیاری بدەی یان وەربگری. ئەمە لە کاتێکدایە کە پرس و جۆ لە خۆیدا بەشێکی گرینگە لە هەڵمەت. پرس و جۆ شیانێکە بۆ دەسپێکردنی دیالۆگ و هەروەها خستنە بەردەستی بەڵگە و بۆچوونەکان. بەرپرسی پرس و جۆ تەنیا واڕاهاتووە کە زانیارییە دەمییەکان بە کورتی و نیوەوناتەواوی یاداشت بکا. مرۆڤ دەتوانێ ڕاگەیەندراو و بەڵگەی دیکە کۆ بکاتەوەو داوا بکا وەک پەیوەست لە پرۆتۆکۆڵی پرس و جۆکەدا دابنرێ.

هێندێک جار واهەڵدەکەوێ کە پێویست نیە هەموو زانیارییەکان بخرێنە بەردەس. پێش لە هەموو شتێک لە پێوەندی لە گەڵ ئەوەدا کامە زانیاری بدرکێندرێ و کامە نەدرکێندرێ، دوو فاکتەری گرینگ ڕۆڵ دەگێڕن:

- لە کاتی بەرزکردنەوەی داوکاریی تایبەتی، وەک داوای پێوەندی گرتن بە تێکۆشەرەکانی دیکەوە، لە کاتێکی وادا دەکرێ سەرپێچی لە بەشداربوون لە پرس و جۆدا بکرێ هەتا داواکارییەکە جێبەجێ دەکرێ.

- لە کاتێکدا مەترسی ئەوە هەیە کەسانی دیکە لە بەردانی زانیارییەکان تووشی زەرەر و زیان بن، ئەوە دەبێ لە دانی ئەو زانیاریانە خۆببوێردرێ.

لە بەر ئەم فاکتەرانەی سەرەوەو هەروەها ئەو ئامانجەی مرۆڤ دەیهەوێ پێی بگا، ئەوە ڕادە و پلەی هاوکاری هەڵدەبژێردرێ:

1- هاوکاری تەواو. دانی هەموو زانیارییەک یانێ گوتنی هەموو ئەو شتەی کەسی پرس و جۆکەر دەیهەوێ بیزانێ.

2- هاوکاری بەرتەسک. مەرجی بنەڕەتی لێرەدا ئەوەیە کە مرۆڤ هیچ شتێک لە سەر کەسانی دیکە نەدرکێنێ و دانی زانیاری لە سەر کەسانی دیکە لێگەڕێ بۆ خودی کەسەکان. ژمارەیەک کەس وەک پرەنسیپ "ژمارەی ناسین" (بۆ نموونە ژمارەی ناسین لە سویدا بریتییە لە ڕێکەوتی لە دایکبوون و چوارژمارەی دیکە) نادرکێنن.

3- هاوکاری نەکردن. ژنە تێکۆشەرەکان لە کەمپی جۆراوجۆری ئاشتی پاش گرتن حازر نەبوون بە هیچ شێوەیەک هاوکاری پۆلیس بکەن. ئەمە لە خۆیدا دەکرێ وەک شێوەیەک لە بەرهەڵستکاری پاسیف چاوی لێبکرێ.

هەر چەشنە زانیارییەک کە دەدرێ دەبێ درووست بن. قسەی نیوەڕاست و درۆ شیانی پێکەوەنانی متمانە لە بەین دەبا. گرفتەکە تەنیا لەوەدایە کە خەڵک واڕاهاتوون زانیاری هەڵە بدەن هەتا ئەوە لە دانی زانیاری خۆببوێرن. فەرمانیکردن بەشێوەیەک لە لای ئێمە ڕیشەی داکوتاوە کە خەڵک لانیکەمی دەیهەوێ خۆی وابناسێنێ کە فەرمانی دەکا. ئەوان پێیان خۆشە درۆ بکەن هەتا ئەوە بە شێوەیەکی ئاشکرا لە وەڵامدانەوە خۆببوێرن.

تەنانەت لە کاتی پەروەردەی پرس و جۆدا بەشداربووانی دەرس بۆیان زەحمەتە ڕاستییەکان بدرکێنن. ئەمەی خوارەوە نموونەیەکە لە دیالۆگێک لە کاتی پەروەردەی پرس و جۆدا. ئەمە ئەگەر بەتەواوەتی لە کاتی دیکەدا وەڕاست نەگەڕێ ئەوە لە کلاسەکانی دەرسدا ئاساییە:

- ئایا تۆ ئەو کەسانەی بڵاوکراوەکانیان بڵاودەکردەوە، دەناسی؟
- نە!
- نە؟
- بەڵێ، وایە، مەبەستم ئەوەیە کە من نامهەوێ وەڵامی ئەو پرسیارە بدەمەوە...
- تەنیا دەمەویست بزانم تۆ ئەوانت دەناسی؟
- بەڵێ، من باشیان دەناسم...

ڕاستگۆیی باشترین شتە بۆ نەکەوتنە نێو هەلومەرجێکی شەرمێونی وەک ئەوەی سەرەوە. کاتێک تێکۆشەرێک لە بەرانبەر وەڵامدانەوەی پرسیارێکدا وەشک دەکەوێ و نازانێ چۆن وەڵام بداتەوە، باشترە کات بۆ بیرکردنەوەی فرەتر بۆ خۆی دابنێ یان ئەوە داوا بکا کە لە گەڵ یەکێک لە ئەندامانی گرووپگەلی دۆستان قسە بکا. مرۆڤ دەتوانێ هەمیشە داوا بکا کە پرس و جۆ بۆ ڕۆژێکی دیکە درێژ بکرێتەوە. بۆچی داوا نەکرێ کە تێکۆشەرە گیراوەکان پێکەوە پرس و جۆیان لە گەڵ بکرێ؟ خۆ ئەگەر هاتوو ئەم داوایە پەسەند نەکرا ئەوە شیانی ئەوە هەیە پرس و جۆ ڕابگیردرێ و بۆ وەختێکی دیکە درێژ بکرێتەوە.

بەهاری ساڵی 1988 لە ئوروگوایی چاوم بە قەشە خۆرخە ئوسوریۆ Jorge Osorio کە ئەندامی بزووتنەوەی ناتوندوتیژی سەرپاژ بوو Serpaj کەوت. ئەو لە سەردەمی دەسەڵاتداریەتی دیکتاتۆریدا بەشداری خەباتی نافەرمانی مەدەنی کردبوو. ناوبراو کۆمەڵێک ئەزموونی بەنرخی بۆ باسکردن لا هەبوو. بۆ نموونە ئەوان بەر لە هەڵمەتەکان، چوارچێوەی باسەکانی کاتی پرس و جۆیان لە نێو خۆیاندا دابەش کردبوو. یەکێک دەبوا باسی سەرپاژ بکا، یەکێکی دیکە بەڵگە لە سەر زەبروسەرکوت نیشان بدا، کەسێک دیاری کرابوو باسی ماف و دادوری بکات و خۆرخەش بۆ خۆی وەڵامی پرسە سیاسییەکانی خستبۆوە ئەستۆ. بەو شێوەیە ئەوان خۆیان زۆر بەباشی بۆ کاتی پرس و جۆ ئامادە دەکرد. کاتێک پرسەکان پێوەندییان بە کێشەی دیکەوە هەبا، ئەوە خۆرخە ئاماژەی بە کەسانی شارەزا و پێوەندییدار بەو کێشە تایبەتییانەوە دەکرد.

کاتێک کەسانی دیکە بە هۆی پرس و جۆوە دەکەونە بەر مەترسی و شیانی ئەوە هەیە زەربەی قورسییان وێکەوێ ئەوە دەبێ لە ئامادەبوون لە پرس و جۆ خۆبپارێزرێ یان وەڵامدانەوەی پرسەکان بەرتەسک بکرێ وەک دانی ناو و ناونیشان. سەرجەم سویدییەکانی بەشداربوو لە سەفەرێکی لێکۆڵینەوە بۆ ئیسرایل لە لایەن پۆلیسی ئیسرایلییەوە ڕادەگیردرێن. کاتێک لە پرس و جۆدا پرسیاری ناوی ئەو فەلستینییانەیان لێدەکرێ کە دیتوویانن، ئەوان بە بێ بیرکردنەوە و ڕامان هەموو ناوەکان دەدرکێنن. کاتێک دەبیسین کە ئەو کەسانە بۆ خۆیان کۆنە سیاسەتوانانی نێو بزووتنەوەی پشتگیری بوون ئەوە لەڕاستیدا هیچ تێگەیشتنێک بۆ فەرمانی کردنییان نیە. کاتێک باس دێتە سەر باسی فەرمانیکردن وادێتە پێش چاو کە بە بێ لەبەرچاوگرتنی

بەستراوەیی سیاسی و هەڵسووڕان ئەوە هەموومان لە ئوروپا وەک یەکین. ڕستەیەکی ستاندارد هەیە کە شوێندانەرەو وامان لێدەکا کە وەڵام بدەینەوە، (ئەویش ئەمەی خوارەوەیە):

- تۆ دەبێ وەڵامی ئەم پرسیارە بدەیەوە.

پیتر ڕایت Peter Wright کە لە ماوەی بیست ساڵدا لە دەزگای ئاسایشی پۆلیسی ئینگەلتەرە کاری کردووە. ناوبراو لە پێوەندی لە گەڵ شێوازی پرس و جۆدا لە بیرەوەرییەکانیدا دەنووسێ:

نهێنییەکە لەوەدایە کە دەبێ پرس و جۆکەر بتوانێ بە سەر وەڵامدەردا زاڵ ببێ. ئەم زاڵبوونە لەوەوە وەدەس دێ کە پرس و جۆکەر بەڵگە دەخاتە بەردەم و بەو شێوەیە نیشان دەدا کە ئاگای لە هەموو شتێک هەیە بەڵام لە ڕاستیدا ئەمە بێجگە لە فۆرمالیتە شتێکی دیکە نیە.

- من تەنیا دەمهەوێ ڕوانگەی تۆش بزانم، دەنا هاوڕێکەت هەر تۆزێک لەمەوبەر باسی هەموو شتێکی کردووە...

بۆ ئەوە کەسی وەڵامدەر سەری لێبشێوێ و وەڵامی ناتەبا بداتەوە ئەوە ئاساییە کە پرسیاری جۆراوجۆر لە سەر هەمان مەسەلە دەکرێ. بە هۆی ئەوەوە کەسی وەڵامدەر لە بەرانبەر درۆکانیدا دادەنرێ و لەو بارەوە پرسیاری لێدەکرێ، ئەوە توانای بەرگری وەڵامدەر تێکدەشکێ. ئەم شێوازە کاتێک کاریگەری زۆرتر دادەنێ کە هەمان پرس و جۆ چەندپات بکرێتەوە.

ئەم شێوازە وەک شێوەیەکی سەرکەوتووی پرس و جۆ لە لایەن پۆلیسی سویدییەوە لە کاتی لێکۆڵینەوە لە سەر پەنابەراندا کەڵکی لێوەردەگیردرێ. بەکاربردنی ئەم شێوازە لە لایەن وەرگێڕێکەوە لەقاو درا کاتێک من بە مەبەستی لێکۆڵینەوە، چاوپێکەوتنم لە گەڵ کرد. ئەو کەسە وەرگێڕی تایبەتی پۆلیسە لە کاتی پرس و جۆکردن لە گەڵ کەسانی پێشکەشکەری داخوازی پەنابەری. ئەگەر هاتوو پرس و جۆکەر بە شێوەیەکی ڕێکوپێک و ورد پرسیارەکانی ئاراستە بکا ئەوە دیتنەوەی درۆ و قسەدژبەیەکەکان ئاسانترە.

هەر چیرۆک و بەسەرهاتێک دەکرێ لە ڕووانین لە چوارچێوەی بەسەرهاتەکە هەڵسەنگێندرێ. کاتێک کەسی وەڵامدەر بەسەرهاتێک زۆر بە وردی دەگێڕێتەوە ئەوە ڕاستی و باوەڕپێکراوی بەسەرهاتەکە قایمتر دەبێ، بە پێچەوانەش لە درۆکردندا، هیچ هۆکارێک نیە کە بەسەرهاتە درۆینەکە بە وردی باس بکرێ. هەر ئەمەشە وادەکا کە کەسی درۆزن لە پرس و جۆی داهاتوودا ئەو شتانەی لە بیر نامێنێ کە پێشتر باسی کردووە.

تەنانەت دوودڵی و وەشککەوتن لە سەر وردگێڕانەوەی بەسەرهاتێک دەتوانێ نیشانەی ڕاستبوونی شایەتی بێ. شێوەیەکی دیکە بۆ هەڵسانگاندنی شایەتی ئەوەیە تێندێنسەکانی نێو وەڵامێک لێکبدرێنەوە. چۆن و لەبەرچی کەسی وەڵامدەر بەلای لایەنێکدا دەیشکێنێتەوە؟

تێکۆشەرانی خەباتی ناتوندوتیژی دەتوانن بە هۆی ئەوەوە لە ڕوانگەی تێڕوانینی جۆراوجۆرەوە باسەکەنیان لە پرس و جۆدا گەڵاڵە بکەن، ئەوە لەم تێندێنسی یەکلایەنە خۆیان دوور بخەنەوە. دوو کەس لە تێکۆشەرە هەرە ناسراوەکانی خەباتی ناتوندوتیژی بە ناوەکانی هیلدەگار گۆسمایر Hildegard Goss¬Mayr و ژان گۆس Jean Goss پێ لە سەرە دادەگرن کە دەبێ لە کاتی پرس و جۆدا تەنانەت لە ڕوانگەی تێڕوانینی لایەنی دژبەرەیش کەڵک وەربگیردرێ.

خودی پرس وجۆکەر دەتوانێ زانیاریەکی زۆر بدرکێنێ کە کەسی وەڵامدەر دەتوانێ کەڵکی لێوەربگرێ. تێکۆشەرێکی ئاشتیخوازی سویدی، ساڵی 1987 لە قەراخ ئوسلۆ بە نەخشەیەکەوە کە لە سەر بنکەیەکی

فڕۆکەوانی سەربازی (کە ئێمە پێمانوابوو فڕۆکەی هەڵگری چەکی ناوکی لێبوو) ئامادە کرابوو، گیرا. من و کەسێکی دیکە حەوتوویەک پێشتر لە ماوەی سێ ڕۆژدا نەخشەکەمان باشتر و ڕوونتر کردبوو.

پۆلیس بە هۆی بوونی دوو دەسخەتی جیاواز لە سەر نەخشەکە شکی بۆ دوو شت چووبوو. ئەوەتا دوو کەس نەخشەکەیان لە بەر نەخشەیەکی دیکە کێشاوەتەوە یان ئەوە هەر دوو کەسە لە نزیکی فڕۆکەخانەکە بوون و نەخشەکەیان هەر لەوێ کێشاوەتەوە. هەربۆیە پۆلیس پرسیاری لە تێکۆشەرە ئاشتیخوازە کردبوو ئایا کەسانی دیکە بەر لەو هاتوونەتە نزیکی فڕۆکەخانەکە. ئەو گوتبووی وایە و پرسیارەکەی بۆ سەلماندبوون بەڵام لە ناوهێنانی کەس خۆی بواردبوو. بەڵام پۆلیس لە هەمانکادا تۆمارێک ناوی کە لە نێو گرووپێکی دۆستاندا دەس بەدەسی پێدەکرا، وەدەس کەوتبوو. پۆلیس لە سەر دەسخەتەکەی ئێمە و سەلماندی ئەوە کە پێشتر دوو کەس هاتوونەتە نزیک فڕۆکەخانەکە بەڵگەیان وەدەس کەوت کە ئەو دوو کەسە ئێمە بووین.

ئەو بەهەڵکەوت باسی ئەوەشی کردبوو کە لە چێشتخانەی Rygge Kro نانی خواردووە. ئەمە زۆر سەرنجی پۆلیسی ڕاکێشابوو. ئەو هۆکاری ئەمەی لە پرس وجۆکەر پرسیار کردبوو، ئەویش گوتبووی لە بەرئەوە ئێمە دەچین و پرسیاری ئێوە لە پێرسونلەکانی نێو چێشتخانەکە دەکەین. لە بەر ئەوە بەشێکی زۆر لە ئێمە لەو چێشتخانە یەکتریمان دەدی ئەوە پۆلیس دەیتوانی زانیاری لە سەر ئێمە لەوێ کۆ بکاتەوە. پۆلیس لیستەیەک لە ناونیشانی ئێمەی لە لابوو و دەیتوانی بەپیشاندانی وێنەی ئێمە، بە هۆی هاوکاری پێرسونلەکانی چێشتخانەکەوە، ئێمە بناسێتەوە.

ئەڵبەت هیچکام لەو زانیاریانەی لە لای پۆلیس هەبوون، لە خۆیاندا ڕاستەوخۆ نهێنی نەبوون و پێشتر هەر بۆ خۆمان ئەو زانیاریانەمان بۆ پۆلیس گێڕابۆوە. بەڵام لەهەمانکاتدا زۆر بەتەنگەوە بووین کە ڕەنگە پۆلیس زانیاری لە سەر ئەو کەسانە وەدەسخستووە کە بۆخۆیان نایەنهەوێ و حازر نین لە مەحکەمەدا ئامادە بن و بەرگری لە خۆیان بکەن.

لە بڵاوکراوەی هەڵمەتی پلاگبیلی ژمارە 8 من باسی دوو جۆر تەڵەکە لە پرس و جۆدا دەکەم:

ئەم تەڵەکانە سیخوڕێکی پۆلیس لە Floridas Metropolitan Bureau of Investigation لە پاش هەڵمەتی Pershing Plowshares لە سەر ئێمەی تاقی کردەوە. لە بەر ئەوە من لە کتێبەکەمدا باسی ئەو تەڵەکانە دەکەم،   ئەوە ئیتر ئەوش نادرکێنم داخۆ بەکاربردنیان لە سەر ئێمە سەرکەوتنیان وەدەس هێناوە یان نە....

یەکەم تەڵەکەی پرس و جۆ ئەوە بوو کە پرس و جۆکەر هەوڵی ئەوەی دا شێمانەی شتێکی کە ئەو پێیوابوو ڕەنگە وا بێ، لە لا ڕوون بێت. ئەو پرسیاری ئەوەی کرد کە ئایا ئێمە پێشتر ناوی ئەومان بیستووە. لە بەر ئەوە ئەو بۆ خۆی پێشتر وەک سیخوڕ لە گرووپێکی ئاشتیخوازی ناوچەیی کاری کردبوو، ئەگەر هاتبا بمانگوتبایە بەڵێ و ئەومان ناسیبا، ئەوە ئەمە لەخۆیدا دەیسەلماند کە ئێمە لە گەڵ ئەو گرووپەدا هاوکاریمان کردووە. پرس و جۆکەر لە سۆنگەی هێندێک زانیاریی تایبەتییەوە دەیهەوێ بزانێ کە کامانە هاوکاری ئێمەیان کردووە یان کامانە زانیاریان لە هەوێڵ خستووین.

دووەم تەڵەکەی پرس و جۆکەر ئەوە بوو کە ئێمە بخاتە تەڵەوەو فریومان بدا. ئەو پرسیاری ئەوەی لە ئێمە دەکرد کە ئایا ئێمە بە بێ هیچ چەشنە مەرجێک لە گەڵ دەستەو گرووپی دیکە هاوکاریمان کردووە، هەوڵی ئەو، ئەوە بوو وەڵام لە ئێمە وەربگرێ. کاتێکیش ئەو لە ناکاو دەگەیشتە وەڵامی ئەو پرسانەی کە ئەو دەیەوسیت بیزانێ، تەنانەت ئەگەر هاتبا ئێمەش لە ناکاو لە وەڵامدانەوە خۆمان ببواردایە، ئەوە ئەو بۆ خۆی شێمانەی بازە شتێکی دەکرد....

پشتگیری زیندانیی

سەد هەزار دولار! ئەمە ڕادەی ئەو زەمانەت پارەیە بوو کە هەر کامە لە ئێمە، پاش ئەوە لە هەڵمەتی پلاگبیلی لە فلۆریدا دەسبەسەرکرابووین، دەبووا بیدەین بۆ ئەوە ئازاد بکرابایین. لەنەکاو باسی پارە هەر لە گۆڕێدا نەما. هەوڵی پۆلیس هەر لە سەرەتاوە ئەوە بوو کە ئێمە بترسێنن. کاتێک دەنگی پشتگیری نێونەتەوەیی بۆ ئێمە بەرز کرایەوە، ئەوە ئیتر ئەوان لە پاتی وەرگرتنی پارەی زەمانەت دەیانەویست بە هەر جۆرێک بووە لە زووترین کاتدا هەموومان ئازاد بکەن. بێجگە لە پاتریک ئونیل Patrick O’Neill نەبێ.

لە بەر ئەوە پێشتر پاتریک لە ژێر بەڵێنی پۆلیسی دابوو و هەم دیسان لە هەڵمەتێکی دیکەدا بەشداری کردبوو، ئەوە ئەوان دەیانەویست ناوبرا هەتا دانی دەهەزار دولاری زەمانەتی لە گرتووخانەدا ڕابگرن.

هەر کە ڕادەی پارەی زەمانەتی بۆ سەر سیفر دابەزێندرا، نوێنەرانی مەحکەمە هاتنە سەردانی من لە گرتووخانە. ئەوان دەیانەویست کە من بنی کاغەزێکیان بۆ واژوو بکەم. لە کاغەزەکەشدا هاتبوو کە من ئیتر کۆتایی بە کێشەکەی خۆم لە مەحکەمەدا بێنم. من لە واژووکردنی خۆم بوارد. هۆیەکەش ئەوە بوو کە پاتریک هێشتا ئازاد نەکرابوو. بەشێک پێیانبوو کە هەڵوێستی من و مانەوەی دڵخوازانەی من لە گرتووخانە کارێکی بێ بایەخ بوو. بەڵام هەڵوێستی پشتگیری (لە زیندان) من بۆ پاتریک ئاخرەکەی تەوژمی ئەخلاقی خستە سەر بەڕێوەبەرانی زیندان و پاش مانگێک پارەی زەمانەت لە سەر پاتریکیش هەڵگیرا و دواتر هەردووکمان پێکەوە گرتووخانەمان بە جێهێشت.

ئامانج لە پشتگیری زیندانی ئەوەیە کە هەموو گیراوەکان هاوکات و پێکەوە ئازاد بکرێن. زۆر جار پشتگیری زیندانی هەر پاش گرتنی کۆمەڵێک بەکار دەبرێ لە بەر ئەوە شیانی مەترسی ئەوە هەیە کە چەند کەسێک لە گیراوەکان ڕابگیردرێن و لە گەڵ ئەوانی دیکە هاوکات ئازاد نەکرێن. بۆ پشتگیری لەو کەسە یان کەسانە کە جارێک وا زوو ئازاد ناکرێن، هەموو گیراوەکانی دیکە لە هاوکاریکردن خۆیان دەبوێرن هەتا ئەوە ئەوانی دیکەش هەمان مامەڵەیان لە گەڵ بکرێ و تێکڕا ئازاد بکرێن.

لە ڕۆژێکی بارانی ئەکتۆبری ساڵی 1983دا چوارسەد کەس کە لە هەڵمەتێک لە دژی مەقەڕێکی نیزامی ئەمریکا بەشداریان کردبوو، لە شوێنێکی سەرئاوەڵادا دەورەیان درا و ڕێگای بەجێهێشتنی شوێنەکەیان لێ بەربەستکرا. بەشێکی زۆر لە بەشداربووان لە بەر ئەوە جلی تەنکیان لە بەردابوو یان هەر لە هەوەڵەوە نەخۆش بوون، خەرێک بوو لە سەرما ڕەق هەڵێن. هەلومەرجەکە گەیشتە جێگایەکی پڕمەترسی. هێندێک کەس دەستیانکردبوو بە ناردنی پەیام لەم قەوەز بۆ ئەو قەوەز. ئێمە پێویست بوو بڕیاری ئەوە بدەین کە چ بکەین. هەر زوو بڕیارماندا کە سەد کەس لە ئێمە هەتا کێشەی ئەو کەسانەی پێویستیان بە چوونە جێگای گەرم و سەرداپۆشراو هەبوو، چارەسەر نەکرابا یان ئازاد نەکرابایەن، ، ئەوە لە شوێنی خۆمان دەمیناینەوەو نەدەجولاین. بەم شێوەیە ئەوان ناچار کران ڕێگەی چوونە ژوورەوە بۆ زۆربەمان ئاواڵە بکەن. بەڵام هەر زوو فەرماندەی پۆلیسەکان هەڵچوو و توڕە بوو. ئەو بڕیاری دا کە پاشماوەی ئێمە کە لە دەرەوە مابووینەوە بە زۆر بمانبەنە ژوورەوە. لە ژوورەوە هەڵمەتی پشتگیری لە یەکتری دەستپێکردبوو و ژمارەیەک مەرجی ئەوەیان دانابوو هەتا هەموو ئازاد نەکرێن ئەوە بەشداری لە پرس و جۆی پۆلیسدا ناکەن.

هەروەها بە شێوەیەکی پرەنسیپی دەکرێ لە هەڵمەتی پشتگیری زیندانیی لە هێندێک هەلومەرجی تایبەتیدا کەڵک وەربگیردرێ. لە کاتی بەکاربردنی زۆر و لێدان لە لایەن پۆلیسەوە زۆر خەباتگێڕ لە جێبەجێکردنی بڕیارەکانی پۆلیس و هەروەها بەشداریکردن لە پرسوجۆدا خۆ دەبوێرن.

دۆستێک لە ئارژانتین بە ناوی ئاماندا پێرالتا Amanda Peralta هەتا ئەو کاتەی نوێنەرانی ئەرتەش لە پرس و جۆکەدا حازر بوون ملی بە بەشداریکردن لە پرس وجۆدا نەدا. لە بەر ئەوە پێشتر ئەرتەشییەکان ئەویان ئەشکەنجە دابوو. بەم جۆرە پۆلیس تورە ببوو و ئەرتەشییەکانی لە هۆڵی پرس و جۆ وەدەر نابوو.

پێوەندی

ستێلان Stellan بەرێزەوە سپاسی پۆلیسە ئاڵمانییەکان دەکا کە لە ماوەی ڕاگیران لە گرتووخانەدا لە گەڵیان ناسیاوی پەیدا کردبوو. بە هەستێکی تێکەڵاوەوە گرتووخانە بە جێ دێڵێ. بیر لەوە دەکاتە بۆچی گرووپی پشتگیری زەمانەتی پارەیان بە پۆلیس داوە؟ دەبێ چ لە دەرەوە ڕووی دابێ؟ شتێکی گرینگ دەبێ ڕووی دابێ.

لە دەرگەی چوونە دەرەوەدا چاوی بە ئیلڤا Ylva و یوهانا Johanna دەکەوێ. ئەوان بە توندی لە ئامێزی دەگرن. چ لە گرتووخانەدا ڕووی داوە؟ بۆچی داوات کردبوو کە ئازاد بکرێی؟

چیرۆکەکە ئاوا دەست پێدەکا، دادوەرێک پێوەندی ڕاستەوخۆ بە گرووپی پشتگیرییەوە دەگرێ و داوا دەکا کە ئەوان پارەی زەمانەتی ستێلان ڤینتهاگێن بدەن. کردەوەیەکی زۆر لە خۆڕاو بێ بایەخ کە مرۆڤ بیری بۆ بچێ. بەڵام لە بەر ئەوە تەوژمی ئەخلاقی بۆ سەر پۆلیس و مەحکەمە زۆرتر بکرێ، ستێلان بڕیاری دا کە پاش هەڵمەتی پلاگبیلی لە موتلانگێن Mutlangen گرتووخانە بە جێ نەهێڵێ.

کاتێک دادوەر نەیتوانیبوو گرووپی پشتگیری ڕازی بەدانی زەمانەتی پارە بکا، پۆلیس بۆ خۆی پێوەندی بە گرووپی پشتگیرییەوە کردبوو و گوتبوویان:

- ستێلان هەمیشە لە ژوورەکەی خۆی لە گرتووخانەدا دەگری. ئەو داوا دەکا و لێتان دەپاڕێتەوە کە کارێک بکەن، ئازاد بکرێ. بە کورتی ئەم کابرایە خۆڕاگرتووی مانەوەی لە گرتووخانەدا نیە.

هەر زوو گرووپی دۆستان وەخۆ دەکەون و دوو هەزار دیمارک لە نێو خۆیاندا کۆدەکەنەوە و دەیدەن بە پۆلیس.

ئەمە یەکمجار بوو کە ئیلڤا و یوهانا، ئەویش لە کاتی بردنەوەی ستێلان لە گرتووخانە تێدەگەن کە پۆلیس چۆن فریوی داون و کڵاوی لە سەر ناون.

هەڵەی گرووپەکە لەوەدا بوو کە ئەوان پێشتر و بەر لەوە تووشی گرتووخانە بن، بڕیاری ئەوەیان نەدابوو کە جۆری پێوەندی گرتنیان دەبێ بە چ شێوەیەک بێت. هەڵەی لەم چەشنە لە زۆربەی هەڵمەتەکاندا دووپات دەبێتەوە. گرووپی دۆستان ئەوە لە بیر دەکەن کە چۆن خۆیان بۆ پێوەندی گرتنی پاش گرتن و لە گرتووخانە مانەوە، ئامادە بکەن، کێشەیەکی پێوەندی کە نزیک بە زۆربەی جارەکان لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا چەندپات دەبێتەوە.

پێش لە هەڵمەت دەبێ پێوەندی بەو کەسانەوە هەڵمەتەکەیان لە دژ دەکرێ، بکرێ. بۆ ئەوە پێشگیری لە قووڵبوونەوەی بەرهەڵستکارییەکان بگیردرێ دەکرێ پێش لە هەڵمەت پێوەندی بۆ نموونە بە شەریکەیەکی سرووشت ژاراویکەر بگیردرێ کە ڕەنگە کێشەکە بە شێوەیەک چارەسەر بکرێ و لە بنەڕەتدا پێویست بە ئەنجامدانی هەڵمەتی نافەرمانی مەدەنی نەبێ. دیارە پێش لە هەموو شتێک پێوەندی بە پۆلیسەوە دەگیردرێ بۆ ئەوە پۆلیس خۆی بۆ پاراستی ڕێکوپێک ئامادە بکا. وەک پێشتر ئاماژەم پێکرد ئەمە مەترسی تێکهەڵپرژان و لێکتێنەگەیشتن کەم دەکاتەوە. تەنانەت گرووپی دۆستان دەتوانن لە گەڵ پۆلیسدا ڕێبکەون کە چۆن هەڵمەتەکان لە بواری پراکتیکییەوە بەرێوە بچێ.

گرووپێک کە زۆرجار ئەو پێشبینییانە لە هەڵمەتەکاندا ڕەچاو نەکاو لە بیریان بکا ئەوە تێکڕای هەڵمەتەکە لە خۆیدا تووشی کێشە دەبێ. ئەمە لە خۆیدا کێشەیەکە کە گرووپگەلی دۆستان دەبێ بە بیرکرنەوەوە لێی بڕوانن. چوونکە کەمتەرخەمی وا کێشەی لە خۆڕایی دێنێتە گۆڕێ. ...

تێکۆشەرانی ئاشتی دەتوانن پێوەندی لە گەڵ پۆلیس و کارگێڕانی دیکەی پێوەندیداردا لە نێوان خۆیاندا دابەش بکەن. گرتن و دەسبەسەرکردن کردەوەیەکە کە هەمیشە لە پۆلیس چاوەڕێ دەکرێ. هەربۆیە ئامانجی تێکۆشەرانی ئاشتی دەبێ ئەوە بێ لەو ماوەیەدا و بەر لە گرتن پێوەندی لە گەڵ پۆلیسدا ساز بکەن.

لە کاتێکدا گرووپگەلی دۆستان لە شوێنی هەڵمەتدا دەچەقن. کەسانی پێوەندی چێکەر شیانی پێوەندی گرتن پێکدێنن کە ڕەنگە هەمان پێوەندی ببێتە هۆی دەرکردنی بڕیاری نوێ لە لایەن گرووپگەلی دۆستانەوە.

زۆر زەحمەتە لە پاش گرتن و دەسبەسەرکردن پێوەندی درووست بکرێ. یان ئەوەیە کە گرووپی دۆستان لە دەرکردنی بڕیاری نوێ هەتا ئەوە پێوەندی لە گەڵ هەموو ئەندامانداا چێ دەکرێ، خۆ دەبوێرن یان ئەوەتا بڕیاردان دەدرێتە دەستی ژمارەیەکی دیاریکراو لە نیو گرووپگەلی دۆستاندا.

لە هەڵمەتێکی پلاگبیلی لە 1984 بەشداریم کرد. ئێمە گیران و لە Orlando’s County Jail دەسبەسەر کراین. ئێمەیان لە ژووری جیاجیادا لە گرتووخانەدا بڵاوە پێکرد. هیچکامە لە ئەندامانی گرووپی پشتگیریی مافی ئەوەی نەبوو، بمانبینێ. لە پێشدا وەکیلێک پێوەندی نێوان ئێمەی خرایە ئەستۆ پاشان قەشەیەکی کاتولیک.

لە پاش هەڵمەت تێکۆشەران پێویستیان بە پێوەندی گرتن لە گەڵ یەکتری، لایەنی دژ و هاولاتیانی دیکە هەیە. کاتێک گونیلا ئۆکێربەری Gunil¬la Åkerberg و ئاندێرش گریپ Anders Grip هەڵمەتی پلاگبیلیان لە کریستینهامن Kristinehamn لە فێڤرییەی 1989دا ئەنجامدا لە هەموو جیهاندا دەنگی دایەوە. ئەمە بوو بە هۆی ئەوە کە تەنانەت گرووپێکی ئاشتیخوازی تایلەندی و بزووتنەوەی ناتوندوتیژی سێرپاژ Serpaj داخۆیانی پشتگیری بڵاو بکەنەوە. سێرپاژ لە سەدان گرووپی ناوچەیی و نەتەوەیی لە پانتایی ئەمریکای لاتیندا پێکهاتووە.

مێدیا

ئەم کتێبە لە خۆیدا مێدیاکە. ئەو هێندێک ڕامان و تێفکرین و هەروەها بەشێک ئەزموون لە سەر خەباتی نافەرمانی مەدەنی دەخاتە بەر سەرنج. بەر لەوەی کێشە کردەوەییەکان لە پێوەندی لە گەڵ ماسمێدیا بخەمە بەر سەرنج دەمهەوێ باسێکی سەرنجڕاکێش سەبارەت بە نەخش و ڕۆڵی مێدیا فەرمییەکان لە کۆمەڵگادا بێنمە گۆڕێ. هیچ نەبێ ئەم باسە لە خۆیدا هێندێک جار پرسیارەکانی منی سەروخوار پێکردووە.

ئامانجی دیمۆکراتیک لە خەباتی نافەرمانی مەدەنی ئەوەیە کە ژمارەیەکی بەرچاو لە هاووڵاتیان بەشداری پرۆسەی بڕیاردان بکەن یان باس و مناقشە و هاوکاری لە کۆمەڵگادا وەرێ بخەن. دیمۆکراسی ئەوەیە کە کۆمەڵێک پاش باس و ڕاوێژ دەگەنە بڕیارێکی باش کە بە قازانجی هەموو لایەکە، یانێ لە ڕاستیدا ڕێکەوتنێک دەکرێ. ئەگەر هاتوو مافی ژمارەیەک لە بەر چاو نەگیرا ئەوە ئەوان بە هۆی خەباتی نافەرمانی مەدەنییەوە سەر لە نوێ پرۆسێسکی دیمۆکراتیک بۆ دابینکردنی مافەکانیان وەرێ دەخەن.

دەکرێ لە ڕوانگەی دیکەوە چاو لە نافەرمانی مەدەنی بکرێ. ئامانجی هەڵمەتەکان دەکرێ ئەوە بێ کە ڕاستەوخۆ کاریگەری لە سەر کاربەدەستان دابنێ. ئەگەر لەو پێوەندییەدا پێویست نەبوو دیالۆگێک چێ بکرێ، لە خۆیدا دەکرێ کاریگەری هەبێ. بەڵام هەڵمەتی بە بێ دیالۆگ لە درێژخایەندا شوێنەواری ڕۆخێنەر لە سەر

دیموکراسی دادەنێ. هەمان کێشە لە پێوەندی لە گەڵ لە چاڵکردنی دیموکراسی دیتە گۆڕێ ئەگەر هاتوو لایەنی دیکە (کاربەدەستان) بە بێ گرتنە پێشی دیالۆگ و گفتوگۆ ڕێگاکانی دیکە ڕەچاو بکەن.

هەموو تێوەگلاوەکان پێویست ناکا لە دیالۆگدا بەشداری بکەن. بەڵام دەکرێ هەموو لایەک شانسی بەشداریکردنی پێ بدرێ. کاتێک من باسی دیالۆگ دەکەم مەبەستم گفتوگۆی نێوان مرۆڤەکانە. لەو باس و مناقشانەدا کە لە مێدیاکاندا بڵاو دەکرێتەوە تەنیا ژمارەیەکی کەم و دیاری کراو لە هاووڵاتیان بەشداری دەکەن. مرۆڤ لە مناقشەیەکدا بەشداری ناکا تەنیا لە بەر ئەوە تێکستێک بخوێنێتەوە. لە تێکستێکدا هەموو شت ناگوترێ و وەڵامی پرسگەلێکی زۆر نادرێتەوە. تەنانەت کاتێک مناقشەیەک لە بەشی کەلتووری ڕۆژنامەی سەرلەبەیانییاندا بڵاو دەکرێتە، دیسان وەڵامێکی ئەوتۆ لە تێکستی مناقشەکەدا نابیندرێ، بابەتێکی نوێ و جێگەی تێرامان لە تێکستەکەدا وەبەرچاو ناکەوێ. تێکستەکە داخراوەو هەر لەو کاتەوە دەچێتە ژێر چاپ ئیتر نەگۆڕ و وەک خۆی دەمێنێتەوە.

بەڵام لێتێگەیشتن و وەخۆێندنەوەی (ماناکردنەوە) نەگۆڕ و داخراو نیە. تێکستەکە دەکرێ پاش خوێندنەوە باس و مناقشەی لە سەر بکرێ و نێوەرۆکەکەی هەڵسەنگێندرێ. لە بنەڕەتدا هەر تێکستێک پاش بڵاوبوونەوە دەبێتە موڵکی گشتی و ئیتر نووسەری تێکست پاوانی وەخوێندنەوەی ئەوەی بۆ خۆی نووسیویەتی لە لا نامێنێ. ئەگەر هەمان نووسەر حەوتوویەکی دیکە بێ و تێکستێکی دیکە بە بۆچوونی نوێوە بنووسێ، ئەم تێکستە نوێیەوە تەنیا دەبێتە تێکستێکی نوێ و هیچ شتێکی دیکە ناگۆڕدرێ. تێکستە کۆنەکە هەر وەک خۆی و بە هەمان نێوەرۆک و پەیامەوە ماوەتەوەو چرکەی نەکردووە.

ئیمرۆ چەمکی گفتوگۆی فەرمی زۆر جار بە گفتوگۆیەک دەگوترێ کە لە ماسمێدیادا دەکرێ. ئەمە هەڵەیە. بە تایبەتی لە بەر ئەوە وەک دەگوترێ دیموکراسی لە سەر بنەمای گفتوگۆی فەرمی دانراوە، ماناکردنەوەی گفتوگۆی فەرمی بەم شێوەیە جێگای مەترسییە. ئەمە لە خۆیدا شێواندنی دیموکراسییە. کاتێک پێشنیار، بیروبۆچوون و دانی زانیاریی لە ماسمێدیادا شێوەیەکی فەرمی پێدەدرێ، بۆ دیموکراسی هەم باش و هەم پێویستە. بەڵام بڵاوکردنەوە لە خۆیدا تەنیا لایەنی پشتەوەی گفتوگۆی فەرمی نێوان مرۆڤەکانە. فەرمیبوونی بە بێ گفتوگۆ وەک نان و ئاکتەریی بۆ خەڵک وایە. ئەمە لە خۆیدا جێگەی دیموکراسی دەگرێتەوە و دەبێتە ئامرازی چاوەدێریکردن بە سەر هاووڵاتیاندا. مرۆڤ ئیتر لەودا گوێگری گفتوگۆی فەرمی نیە بەڵکوو بۆخۆی لە گفتوگۆکەدا بەشدارە.

هەر لە بەر ئەوەشە بە چەواشە و هەڵە دەردەچێ کە ڕەخنە لە ماسمێدیا بگری کە بۆ گرینگی بە گفتوگۆی فەرمی نادا یان ئەوە بە شێوەیەکی ڕێکوپێک و کاریگەر ئاور لە گفتوگۆی فەرمی ناداتەوە. ڕەخنەیەکی بەوشێوە واوێدەچێ دیموکراسی بەلاوە گرینگ بێت بەڵام لە جێگەی ئەوە هاووڵاتیان بە پێنەگەیشتوو دادەنێ. ئەوان ئەو کارکردەی دیموکراسی کە لە سەر گفتوگۆی فەرمی دانراوە لە دیموکراسی دەگرن.

بڵاوکردنەوەی بێ گفتوگۆی فەرمی دەکێشرێتە ئەوە کە مرۆڤ لە هەڵبژاردنی سیاسی خۆیدا شتوومەکی تایبەتی، کەس یان حیزبی تایبەتی خۆی هەڵدەبژێرێ. پێش لە هەموو شتێک ئەمە ڕەنگە ببێتە هۆی پاسیڤ بوونمان. کاتێک لە مێدیا خەباتی نافەرمانی مەدەنی ڕەنگدەداتەوە، دەبێ هەناسەیەکی سپاسکەرانە هەڵکێشین و بڵێین: " بەس نیە هیچ نەبێ کەسێک هەیە و شتێک دەکا."

بەڵام میدیا فەرمییەکان هەمیشە کارکردی پاسیڤکەرانەیان نیە. پێشتر لە سەر دەمی شۆڕشی بورژوازیدا ئەوان ئامرازی گفتوگۆی دیمۆکراتیک بوون. سۆسیالفیلۆسۆف یورگین هابرماس Jürgen Habermas لە یەکێک لە کارە سەرەتاییەکانی لە ساڵی 1962دا نیشانی دا کە چۆن فەرمیبوون لە خۆیدا دەسەڵاتی |تەواوەتی| دەوڵەتی تێکدا. بەڵام لە هەمانکاتدا ئەوەش دەڵێ کە چۆن فەرمیبوون هەر لە سەدەی نۆزدە بەدواوە وردە وەردە بەرەو ڕووخان دەچێ. کە چۆن گفتوگۆی سیاسی کە لە خۆیدا لە نێو ماسکەلتووریکی ناسیاسیدا وەبەرهەم هێنراو، تێدەپەڕێ.

لە سەدەکانی هەژدەو نۆزدەدا لە قاوەخانە و شوێنی کۆبوونەوەکاندا گفتوگۆیەکی سیاسی هەمیشەیی بوو بە باو و وەپێشکەوت. کتێب و ڕۆژنامەکان لە ماڵەوە (هەرێمی کەسیی) دەخوێندرانەوە، بەڵام لە شوێنە فەرمییەکانی وەک قاوەخانەکاندا دەکەوتنە بەر باس. ڕووی ڕەخنەکان بە زۆری بەرەوڕووی پاوانی وەخوێندنەوەی کلێسە و دامودەزگا دەسەڵات لە پاوانبووە دەوڵەتییەکان دەکرایەوە. هەر لە نێو ئەم باس و گفتوگۆیانەدا بوو کە چەکەرەی بیروڕایەکی گشتی گەشەی ئەستاند و وەپێشکەوت. ئەمە وەک مەکۆی ڕاستی و ڕاستویژی نرخێندرا. بزووتنەوەی سەرەتایی بورژوازی ناسراو بە فیزیۆکراتەکان، یاسایان لە و عەقڵیەتەوە کە ئاکامی گفتوگۆ فەرمییەکان بوو، هەڵێنجا. بنەمایەک بۆ عەقڵییەت، وەکیەکی و سەربەخۆی بەشداربووانی گفتوگۆی فەرمی بوو. ئەوان بێجگە لە گووتنی ڕاستی و هەڵسەنگاندنی ڕاستییانە مەبەستێکی دیکەیان ڕەچاو نەدەکرد.

سەرەڕای ئەوە، ئەم ترادیسیۆنە سەرەتاییە دەرگەی لە سەر گرووپگەلێکی گەورەی وەک ژنان داخستبوو، بەڵام ئەو پرۆژە بورژوازییە لە خۆیدا لایەنی بە هێزی دیمۆکراتیکی پێوە دیار بوو. بۆ نموونە لە قاوەخانە فەرانساییەکاندا لە بەر ئەوە ژنە هەژارەکان هەر کامەیان بۆ خۆیان توانای کڕینی ڕۆژنامەیان نەبوو، بە دەنگی بەرز ڕۆژنامەیان بۆ یەکتری دەخوێندەوە و بەو شێوەیە فەرمیبوون لە نێو ژنانیشدا برەوی پەیدا کرد و وەپێشکەوت.

ڕووناکگەری یانێ بۆخۆ بیرکردنەوە. لە سەدەی هەژدەدا ئێمانوێل کانت Emanuel Kant دەیگووت؛ پێنەگەیشتووی یانێ " بێتوانا بوون لەوە کە تێگەیشتووی خۆت بەکار بەری و بچیتە ژێر کاریگەری کەسی دیکە" (1). بەڵام ڕووناکگەری بە پێی قسەی کانت هەروەها یانێ بەرز بیر کردنەوە: ئایا چەندە و چەندە ڕاست ئێمە دەتوانین بیر بکەینەوە ئەگەر ئێمە وا بیر نەکەینەوە کە پێکەوە لە گەڵ کەسانی دیکە هەمان بیرکردنەوەمان هەبێ؟ (2)

بەڵام کاتێک ئەوانەی لە سەدەی نۆزدەدا بێجگە لە هێزی کاری باسکیان سەرمایەکی دیکەیان نەبوو، بە زۆر خۆیان خزاندە نێو فەرمیبوونەوە، لیبراڵەکان پشتیان لە بەر هەمان بیرکردنەوەی خۆیان ڕاست کردەوە. جۆن ستارت میل و کەسانی دیکە بیروڕای گشتییان وەک دەسەڵات لە نێو خەڵکی دیکە بینی. گەڕان بەدوای ڕاستیدا و بڕیاری ڕاستییانە جێگەی خۆی لە گەڵ دابەشکردنی دەسەڵات گۆڕییەوە. دواتر بڕیارەکان بە نێو ساچان و سازانی نێوان ڕێکخراوەکاندا تێدەپەڕی هەتا ئەوە لە نێو گفتوگۆی هاووڵاتیانەوە سەرچاوە بگرێ. دیمۆکراسی جێگەی خۆی لە گەڵ دەسەڵات دابەشکردن گۆڕییەوە. فەرمیبوون تایبەتمەندی سیاسی خۆی لە دەستدا و بوو بە کارکردێکی مەسرەوفی هەتا کارکردێکی هەڵقوڵاو لە نێو باس و گفتوگۆدا.

نموونەیەکی بەرچاو لەم پێوەندییەدا پانێلی باسە لە نێو بزووتنەوە جەماوەرییەکاندا. باسەکان زیاتر لە بەرنامەی سەرگەرمکردنی خەڵکی دەچن. تێکۆشەرێکی بەشداربوو لە پانێلدا ڕۆڵی سەرگەرمکردن وەردەگرێ. ئاکامەکە پاسیڤ بوونە هەتا ئەوە کە گفتوگۆ و دیالۆگەکە بکێشرێتە بڕیارێکی بەکردەوە.

شێوازی جۆراوجۆری مێدیای وەک کۆڕبەستن، بەشداریکردن لە پانێل، فیلم، وێنە و کتێب ئەگەر بێتوو هاوکات گفتوگۆ و باسیان لە سەر نەکرێ، کاریگەرییان نابێ. یانێ دەبێ ئەوان ببنە ئامرازی گفتوگۆ. ئەگەر ئەوە نەکرێ ئەوە مێدیا وەک کەرەسەیەکی دیمۆکراتیکی سیاسی کاریگەری نابێ.

بۆ ئەوە خەباتی نافەرمانی مەدەنی بە شێوەیەکی دیمۆکراتیک کاریگەری هەبێ پێویستە شوێنی فیزیکی لەبار کە لەودا گفتوگۆی فەرمی لە سەر ڕاستی و بڕیاری ڕاستیانە دەکرێ، ئامادە بکرێ. باوەشبەدارکەرەکانی بۆلنێس Bohus¬län (سوید) لە ماوەیەکی دوورودرێژدا ڕۆژانی یەکشەمە لە گەڵ خەڵکیدا کۆدەبوونەوە. کۆبوونەوەی جەماوەریان دەگرت. لەنێوچوونی لێرەوار پیشانی خەڵکی دەدرا، لە لایەن کەسێکەوە قسە دەکرا، باس و گفتوگۆ دادەمەزرا و زۆر تێکۆشانی دیکەی کەلتووری ڕێکدەخرا. هەر لە سۆنگەی ئەو کۆبوونەوە جەماوەریانەوە زۆر لەو یەکشەمانە بڕیاری نوێ لە سەر هەڵمەتی نوێ بۆ سەر پرۆژەی جێبەجێکردنی ئۆتوبان دەدرا.

باس لە گەڵ دۆستان و خزمان ڕەنگە یەکێک لە کاریگەرترین مێدیاکان لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا بێت. مێدیای دیکە لەو پێوەندییەدا کە بەشداربوون لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا بەرین دەکا، پێوەندی ڕاستەوخۆ و باس لە گەڵ بەرەی دژ لە درێژایی هەڵمەتەکاندایە.

بزووتنەوەی بەرهەڵستکاری بەداخەوە زۆر جار لە باتی بڵاوکردنەوە وەدوای بڵاوکراوە دەکەوێ. یانێ لە باتی پیشاندان و بەرزکردنەوەی کێشەکان لە مێدیادا زیاتر باسی بڕیارەکان دەکەن. بەم شێوەیە گرفتی ئەوان ئەوە دەبێ کە چۆن دەستیان بە ماسمێدیا ڕابگا و لەوێدا پریستیژی خۆیان قایم بکەن. لە باتی ئەوە سیاسەتی خۆیان لە گفتوگۆی فەرمیدا بۆ خەڵک شی بکەنەوە دەکەونە بەرەگرتن و کوتانی لایەنی دژ بە شێوەیەکی فەرمی.ئەوانەی کە لە سەرتاوە بەڕاست لە پێناوی دیمۆکراسیدا تێدەکۆشان ئێستا خەریکی چەواشەکردنی بیروڕای گشتین.

پێوەندی گرتن لە گەڵ ماسمێدیا

- ئێمە زانیارییمان لە ئێوە ناوێ! جارێکی تر تەلەفوون بۆ ئێرە مەکە! (ڕۆژنامەی داگێنسنیهێتر، گەورەترین ڕۆژنامەی لیبراڵی بەیانیانی سوید Da¬gens Nyheter)

- هەر دەمێک پێش ئێستا، دەستەی سەرنووسەری ڕۆژنامەکەمان بڕیاریدا کە هیچ چەشنە پشتگرییەک لە هەڵمەتە تێرۆریستییەکان نەکەین. (ڕۆژنامەی یۆتۆبۆری، Göteborgs Tidningen)

- ئەمە بەڕاستی جێگەی خۆشحاڵییە کە کەسێک هەیە و دەتوانێ شتێک بکا. وێنەتان لا هەیە؟ ئێمە تاکسییەک دەنێرین. هەرزوو تەلەفوونت بۆ دەکەمەوە. (ڕۆژنامەی یۆتۆبۆری پۆستێن Göteborgs Posten)

- لەبەر ئەوە ئێوە نەتانهێشت، ئێمە لە کاتی هەڵمەتەکەدا لەگەڵ بین و فیلم هەڵبگرین، ئەوە بڕیارمان داوە هیچ شتێکتان لێ بڵاو نەکەینەوە. (تەلەفزیۆنی کاناڵ Kanalen)

ئەمە ئەو دژکردەوانە بوون کە بەرەوڕووی ستێلان ڤینتهاگێن Stellan Vinthagens بوو لە کاتی زانیاری دان بە مێدیا لە پێوەندی لە گەڵ هەڵمەتی پلاگبیلی لە ئاڵمانی ڕۆژئاوا لە ساڵی 1986دا. ئەزموونەکان لە هەڵمەتەکانی دیکە نیشان دەدەن کە هەمان مێدیا کە بایکۆتی خەباتی نافەرمانی مەدەنی دەکا دواتر دەتوانێ خەباتی نافەرمانیی بۆ سەرنجڕاکێش بێ و وێنەیەکی ڕاستی لێ پیشان بدا. ئەگەر هاتوو

بایکۆتەکە هەڵوێستێکی بەزانابوون لە لایەن ڕۆژنامەیەکەوە نەبوو، ئەوە شیانی هەیە بایکۆتەکە بە شێوەیەکی کاتی پێوەندی بەو کەسانەوە هەبێ کە لە بەشی هەواڵ و دەنگوباسی ڕۆژنامەکەدا کار دەکەن.

هەڵکەوتووە کە ڕێداکسیۆنی مێدیایەک هەواڵێکی ڕاگرتووەو بڵاو نەکردۆتەوە هەر لە بەر ئەوە گرووپگەلی دۆستان بە پێی ئەو نەزمە هیرارشییەی هەیە لەو مێدیایەدا هەیە، پێوەندی چێ نەکردووە. یانێ لە باتی پێوەندیگرتن بە ڕێداکسیۆنی هەواڵ پێوەندی بە تاقە ڕۆژنامەڤانێکەوە گیراوەو ئەمەش لە لایەن ڕێداکسیۆنەوە وەک فریودان و بەلاڕێدابردن چاوی لێکراوە.

بێجگە لە هۆکارە سیاسییەکان، ڕۆژنامەڤانەکان هەر کە بۆیان دەرکەوت کە تێکۆشەران تەنیا لە بەر لە ماسمێدیا وەدەرکەوتن، هەڵمەتی خەباتی نافەرمانی مەدەنی ئەنجام دەدەن، ئەوە ڕووی خۆش نیشان نادەن و لە خەباتی نافەرمانی مەدەنی دەڕەوێنەوە.

هەر بۆیە زۆر گرینگە کە نابێ قەد ڕێگە بدرێ خەباتی نافەرمانی مەدەنی بکرێتە هەڵمەتی ماسمێدیایی. نافەرمانی دەبێ بتوانێ بەدوور لە چاوەدێری ماسمێدیاش بەڕێوە بچێ و درێژەی هەبێ.

بەڵام هێندێک جار ڕۆژنامەڤانەکان دەتوانن هەڵمەتەکان بکەنە هەڵمەتی ماسمێدیایی یان هەواڵی سەیر و جێگای سەرنج. ئەمەش تەنیا ڕووکەشێکی ڕواڵەتی بە هەواڵەکە دەدا...

ماسمێدیا هەم دەتوانێ هەڵمەتێک ئەوەندە زل بکاتەوە کە ڕاستیی خۆی پێ لەدەست بدا یان ئەوە هەڵمەتەکە وەک هەواڵێکی سەیر و سەرنجڕاکێش باس بکا و هەڵمەتەکە لە نێورۆکەکەی بەتاڵ بکا. لە باتی ئەمە ئاوات ئەوەیە کە لە سەر هەڵمەتەکان بە شێوەیەکی بێلایەنانە و دوور لە زلکردنەوە بنووسرێ و بڵاو بکرێتەوە. هەر لە بەر ئەوە نەکەوینە داوی ماسمێدیاوە، لەو گرووپگەلە دۆستانەی کە من تێیدا بەشداریم کردووە پێش لە هەموو شتێک بەر لە هەڵمەتەکان دەستەیەک بەرپرسایەتی پێوەندیگرتنی بە مێدیاوە خراوەتە ئەستۆ. ئەوان پێوەندییان لە گەڵ مێدیا چێ کردووە، داخۆیانیی چاپەمەنییان بڵاو کردۆتەوە، وتاریان نووسیووە و لە چاوپێکەوتنی مێدیاییدا بەشداریان کردووە.

لە قەراخ دەستەی پەرپرسایەتی مێدیایی دەکرێ چەند کەسێکیش دیاری بکرێن بۆ ئەوە بەڵگە لە سەر هەڵمەتەکە کۆ بکەنەوە، فیلم و وێنە لە هەڵمەتەکە هەڵبگرن. ...

داخۆیانی چاپەمەنی

داخۆیانی چاپەمەنی بۆ تەواوی ئەوە ڕێداکسیۆنە جۆراوجۆرانە دەنێردرێ کە وا چاوەڕوان دەکرێ، نێوەرۆکی داخۆیانی بۆ ئەوان جێگەی سەرنج بێ. زۆرجار داخۆیانییەکان بۆ ڕێداکسیۆنی هەواڵ و دەنگوباس دەنێردرێ و ئێتر ڕێداکسیۆنەکانی بەشی گفتوگۆ و ڕووبەڕووبوون، کەلتوو، دین و هەروەها ژیان لە بیر دەکرێ. هەروەها دەکرێ، داخۆیانییەکان ڕاستەوخۆ بۆ ڕۆژنامەڤانێک بنێردرێ. لە بەر ئەوە داخۆیانییەکە لە نێو سەدان هەواڵی دیکەدا ون نەبێ و لە بیر نەکرێ دەبێ بە هۆی پێوەندی تەلەفوونیشەوە، ناردنی داخۆیانی زوو زوو وەبیری ڕێداکسیۆنەکان بخرێتەوە.

پێشنیاری وا دەکرێ کە حەوتوویەک پێش لە هەڵمەت یەکەم داخۆیانی بنێردرێ، دووەم داخۆیانی ڕاست بەر لە دەسپێکردنی هەڵمەت بنێردرێ و سێهەمینیش پاش کۆتایی پێهاتنی هەڵمەت. لە سەرەوەی داخۆیانییەکە کورتەی هەواڵەکە لە نێو لاپەڕەدا بنووسرێ بۆ ئەوە ڕێداکسیۆنەکان هەر زوو لە نێوەرۆکی هەواڵەکە ئاگادار بن و لە بەر درێژیی نەخرێنە کونجی بیرخستن.

نێوەڕۆکی داخۆیانییەک پێویستە لە قەوارەیەکی سێگۆشەدا دابڕێژرێ. شتە گرینگەکان لە پێشەوە بنووسرێن و وردەکاری و ڕوونکردنەوەکانیش لە پاشەوە. بۆ نموونە وردەکارییەکی گرینگ، نووسینی ژمارەی تەلەفوونی یەکێک لە تێکۆشەرە پێوەندیگرەکانە. واهەڵکەوتووە کە لەو گرووپەی من تێکۆشانم تێدا بووە، بازە جارێک ئەمەمان لە بیر کردووە. ئەگەر هاتوو ژمارە تەلەفوونی تێکۆشەری پێوەندیگر لە داخۆیانی چاپەمەنیدا لە بیر کرا، ئەوە داخۆیانییەکە هیچ مانایەکی نابێ و دەبێ سەر لە نوێ داخۆیانی دیکە بنێردرێ.

باشترە داخۆیانی چاپەمەنی لە شێوەیەکی کەسییدا بنووسرێ. بەڵام لە هەمان کاتدا پێویستە بێلایەنانە بێ و بیروبۆچوونە کەسییەکان بخرێنە نێو دووکەوانەوە. من بۆ خۆم هەمیشە لە تێکهەڵکێشکردنی ئەم دوو شتە پێکەوە تووشی زەحمەت دەبم.

وێنەی وێرای تێکست، ناو و تەنانەت ناوی وێنەگریش لە گەڵ داخۆیانیدا بنێردرێ. وێنەگرەکان زۆر جار هەوڵیان داوە بە منی بسەلمێنن کە وێنە لە لای ڕۆژنامەکان لە تێکست گرینگترە.

ڕاگەیاندراو، بڵاوکراوە و زانیاری لە لایەن گرووپگەلی دۆستانەوە دەکرێ بە شێوەیەکی جیاواز وێرای داخۆیانییەکان بۆ مێدیاکان بنێردرێ. ئەو ڕۆژنامەڤانەی کە دەیهەوێ دواتر شتێک لە سەر پێشینەی هەڵمەتەکە بنووسێ، ئەوە دەتوانێ لە زانیارییەکی فرەتر لەوە لە داخۆیانییەکەدا هاتووە، کەڵک وەربگرێ.

چاوپێکەوتن

- چ شتێک ئەو مافە بە تۆ دەدا کە هەڵمەتێکی تێکەڵ بە توندوتیژی ئەنجام بدەی؟ ئەمە پرسیاری هەواڵنێری ڕاپۆرت Rapport بوو، لە کاتێکدا کامێرا وێنەی تاد کاپلانی Todd Kaplan نزیک دەکردەوە، هەواڵنێر، کاپلانی بە هەڵمەتبەری توندوتیژی تاوانبار دەکرد.

تاد پێیوابوو کە ئەو کەوتووەتە نێو دیالۆگێکەوە. ئەو دەستیکرد بە شیکردنەوەی سیمبۆلەکان. ئەو ئامرازە ئاسانانەی کە ئێمە لەم هەڵمەتەدا بەکاری دەبەین، نیشان دەدا کە هەڵمەتەکەمان کردەوەیەکی خوڵقێنەرانەیە یانێ نا توندوتیژییە. هەر بۆیە بە پێچەوانە، هەڵمەتەکەی ئێمە لە سەر بنەمایەکی دژی توندوتیژی داندراوە.

بەڵام ڕادیۆ و تەلەفزیۆن زۆر جار بەشی دوایی قسەکان دەبڕن و بڵاوی ناکەنەوە. هەر بۆیە زۆر گرینە بەر لەوە وەڵامی پرسیاری ڕۆژنامەڤانێک بدرێتەوە بە باشی بیر لە دەربڕینەکانی نێو پرسیار بکرێتەوە.

هەربۆیە بینەرانی تەلەفزیۆن پێیانوابوو کە تاد بەرگری لە توندوتیژی دەکا، بەوەدا کە گووتی سیمبولەکان خوڵقێنەرانەن.

بەڵام تەنانەت لە ڕۆژنامەکانیشدا، تێکۆشەران تووشی پرسیاری بە لاڕێدا بردنی ڕۆژنامەڤانەکان دەبن. وەک:

- ئایا ئێوە نارەحەت و هیوابڕاون کە ژمارەیەکی فرەتر بەشداری هەڵمەتەکەی نەکردووە؟
- ئەیا تۆ دژی ئەوانەی کە لە شێوازە دیمۆکراتیکەکان کەڵک وەردەگرن؟
- وەڵامی ئێوە بەو هەموو ڕەخنەیە چیە کە لە لایەن خەڵکییەوە، بەرەوڕووتان دەکرێ؟
- ئایا شێوازی تێکۆشەرانە "میلیتانتی" لە کاری سیاسی کاریگەرترە؟

دیارە هەموو چاوپێکەوتنێک بەو شێوە بەلاڕێبردنانەدا بەڕێوە ناچێ. زۆربەی ئەو ڕۆژنامەڤانانەی من دیتومن و چاوپێکەوتنیان لە گەڵ کردووم، کارێکی باش بەڕێوە دەبەن. کاتێک من هەموو جارێک پاش چاوپێکەوتنەکان، هەڵەم وەبەر چاو دەکەوێ لە ڕاستیدا زۆرتر دەگەڕێتەوە بۆ پەلەکردن و کەمی وەخت هەتا نیەتی خراپ و بەئەنقەست چەواشەکاری ڕۆژنامەڤانەکان.

بەڵام بۆ ئەوە چەواشەکاری و هەڵە لە پێوەندی و چاوپێکەوتنەکان لە گەڵ ماسمێدیادا کەم بکرێتەوە، لێرەدا ژمارەیەک پێشنیار دەخەمە بەر سەرنج:
- هەوڵ بدە، پێشینەی ڕۆژنامەڤانی چاوپێکەوتنکەر بزانی.
- هەوڵ بدە، لە ڕوانگەیەکی ژێندەرانەوە لە کێشەکان بڕوانی. بۆ نموونە کێشەی وەک خۆبواردن لە چوونە سەربازی تەنیا کێشەی پیاوان نیە و هەروەها بەهەمان شێوەش کێشەی توندوتیژی لە پورنۆگرافی تەنیا کێشەی ژنان نیە، بەڵکوو بە هەمان ڕادە کێشەی پیاوانیشە.
- وەڵامی ئەو پرسیارانە کە هەڵاواردنی ژنان، پرسیاری بێ جێ لە سەر کاری گرووپگەلی دۆستان و کێشەی کەسیی تێدایە و دێننە بەر باس، وەڵام مەدەوە.
- خۆببوێرە لەوە کە لە باتی و جێگەی خەڵکی دیکە کە پێشتر لە سەری ڕێنەکەوتوون، وەڵام بدەیتەوە. با هەر کەسێک بۆ خۆی وەڵامی خۆی بداتەوە. تەنانەت ئەم مافە دەبێ بۆ ئەوانەش کە لە کاتی چاوپێکەوتنەکەدا حازر نین، بپارێزرێ. ...
- هەوڵ بدە بزانی ئایا دەکرێ بەر لەوە چاوپێکەوتنەکە بڵاو بکرێتەوە، جارێکی دیکە پێیدا بچییەوە.
- بۆ خۆت ئەو چاوپێکەوتنەی کردووەتە، هەڵسەنگێنە و بە نووسراوە بینێرە بۆ دەستەی پێوەندیگر بە مێدیاوە لە نێو گرووپی دۆستاندا.
- بایکۆتی ئەو مێدیا یان ڕۆژنامەڤانانە بکە پێشتر زانیاری هەڵە و چەواشەیان بڵاو کردۆتەوە. ئەمەش بە ئاگاداری گرووپگەلی دیکەی دۆستان و ڕێکخراوەکانی دیکە بگەیەنە، بۆ ئەوە ئەوانیش خۆیانی لێ ببوێرن و هەمان هەڵە دووپات نەکەنەوە.

کۆرسێکی خەباتی نافەرمانی مەدەنی کە بۆ گرووپێکی ژنان کە هەڵمەتی دژی فرۆشتنی پورنۆگرافییان ئەنجام دەدەا، دانرابوو. لە کۆرسەکەدا یەکێک لە ژنانی بەشداربوو بەسەرهاتێکی سەرنجڕاکێشی لە سەر بایکۆت گێڕایەوە. ئەو ژنە ئەندامی یەکێک لە حیزبە چەپەکان بوو. لە کاتی هەڵمەتەکانی دژی دوکانی فرۆشتنی پورنۆگرافی پێوەندی بە ڕۆژنامەی حیزبەکەیان کردبوو. ڕێداکسیۆنی ڕۆژنامەی حیزبەکە پێیان وانەبوو کەو هەڵمەتانە بە ڕادەی پێویست سۆسیالیستییانە بوون و هەر بۆیە هیچ شتێکیان لە سەر هەڵمەتەکان بڵاو نەکردبۆوە. دواتر ئەو ژنە تێکۆشەرە لە کاتی هەڵمەتێکی گەورەی دژی پورنۆگرافی ئیتر پێوەندی بە ڕۆژنامەی حیزبەکەیەوە نەگرتبوو. ڕۆژنامە گەورەکان لە سەر هەمان هەڵمەت ڕیپورتاژیان باشیان بڵاو کردبۆوە. لە نەکاو یەکێک لە ڕێداکتۆرەکانی ڕۆژنامە حیزبییەکە تەلەفوونی بۆ دەکا و پرسیاری ئەوە دەکا بۆچی ئەوان لەو هەڵمەتە ئاگادار نەکراونەتەوە. ژنە تێکۆشەرەکەش هۆی باس نەکردنەکەی بۆ باس دەکا. پاش ئەمە ئیتر بایکۆتەکە هەڵدەگیردرێ. ...

دیالۆگی بەرهەڵستکاری:
لە سەر مەحکەمە
دیدار

کاتێک دەمەویست لە بۆینس ئاریسەوە بۆ مۆنتەڤیدۆ بچم هەڵەکەم لەوەدا بوو کە بە بەلەم چووم. لە کاتێکدا لە لایەک تووشی نەخۆشی دەریا (سەروگێژە و ڕشانەوە) هاتبووم و لە لایەکی دیکەشەوە ناچار مابووم لە تەبەقەی گەڕۆکەکان لە نێو ئاپورای خەڵکدا جێگەیەک بۆ خۆم وەبینم، بە ڕێکەوت لە تەنیشتی تێکۆشەرێکی خەڵکی ئەمریکای باکوور لە ڕۆخی ڕۆژئاوا، دانیشتم. ئەو تێکۆشەرە هیندێک بەسەرهاتی پڕبایەخی

بۆ گیرامەوە. ئەو بە زۆری باسی ئەو هەڵمەتانەی دەکرد کە ئەوان لە دژی قەتاری چەکهەڵگر ئەنجامیان دابوو. کاتێک هەلم بۆ هەڵکەت کە لە نێوەڕاستی قسەکانیدا، پرسیاری ئەوەی لێبکەم ئەی باشە ئەو گشتە هەڵمەتانەتان بۆ ئەنجام دا؟ وەڵامەکەی زۆر سەرنجڕاکێش بوو. ئەو گووتی بۆ ئەوە بدرێینە مەحکەمە!

کە بەردەوام بکەویتە مەحکەمە، ئەوە شیانی دیالۆگ لە گەڵ دەسەڵاتداران پێک دێ. لە ئەمریکا و ئاڵمانی ڕۆژئاوای پێشوو، بەردەوام چوونە مەحکەمە وای کردبوو کە قازییەکان بێجگە لە ئازادکردنی تێکۆشەرانی خەباتی نافەرمانی مەدەنی چارەیەکی دیکەیان بۆ نەمێنێتەوە.

قازی مایرۆن برایت Myron Bright کە بەرپرسایەتی پێداچوونەوەی بە سەر حوکمی دوو هەڵمەتی پلاگبیلی لە دژی چەکی ناوکی Plowshares nr 12 لە Missou¬ri و چەکی ناوکی Pruning Hooks لە Silo پێسپێردرابوو، ئەم تێبینییەی نووسی: "پێویستە ئێمە تێبگەین کە خەباتی نافەرمانی مەدەنی لە شێوازە جیاوازەکانیدا لە دژی کەسانی دیکەدا بە بێ توند و تیژی بەکار دەبرێ و ئەمەش لە خۆیدا بووەتە بەشێک لە کۆمەڵگا. هەروەها ئەخلاقی ماف لە ڕووانگەی بەرهەڵستکاری سیاسیی جیاوازەوە گۆڕدراوەو ئەمەش کۆمەڵگای ئێمەی بەرەو باشی بردووە."

تەنانەت وارێکەوتووە کە حاکمەکانیش هێندێک جار بە قازانجی تێکۆشەرانی بە مەحکەمە سپێردراو دایانشکاندووە. لە مەحکەمەیەکدا کە بۆ تێکۆشەرانی پلاگبیلی لە هاوینی ساڵی 1985 ڕێکخرابوو قازییەک لە بەر ئەوە گۆیا دادوەرێک پشتیوانی لە تێکۆشەران دەکرد، ئەوەندە تووڕە بوو کە لە هەمانکاتدا بۆ خۆی قازی بوو، ڕۆڵی دادوەریشی دەگێڕا.

لە درێژخایەندا بێجگە لە پشتگیری ڕەنگە هاوکاریش لە نێوان تێکۆشەران و مەحکەمەدا بێتە گۆڕێ. بۆ نموونە لە ئەڵمان زۆر دادوەر بۆ خۆیان بوونەتە تێکۆشەری نێو کۆمەڵە ئاشتیخوازەکان. زستانی 1987 چواردە کەس قازی و دادوەر لە بەر ئەوە لە هەڵمەتی خەباتی نافەرمانی مەدەنی لە دژی چەکی ناوکی بەشداریان کرد، لە لایەن پۆلیسەوە گیران و دەسبەسەر کران. کاتێک دواتر هاوکاری نێوان تێکۆشەرانی خەباتی نافەرمانی مەدەنی و دادوەر و قازییەکان چڕ و پڕ بوو، ئەوە لە خۆیدا ئەم هاوکارییە بووە هۆی گۆڕینی ژمارەیەک یاسا و هەڵسووکەوتی دامودەزگا دەوڵەتییەکان.

وەک پێشتر ئاماژەم پێکرد مەحکەمە دیالۆگێکە لە گەڵ دەوڵەت کە لە لایەن قازی و دادوەرەوە نوێنەرایەتی دەکرێ. زۆر جاریش دیالۆگێکە لە گەڵ ئەو کەسانە کە بە جۆرێک نوێنەرایەتی ئەو شتە دەکەن کە خەباتی نافەرمانی مەدەنی لە دژ دەکرێ. هەروەها مەحکەمە دەبێتە گفتوگۆیەکیش لە گەڵ کرێکار و کارمەندی ئەو دامودەزگایانە کە ئەوان کاری تێدا دەکەن و دواتر وەک شایەت لە مەحکەمەدا حازر دەبن.

لە مەحکەمەدا هەموو بەڵگە و ئیستیدلالە دژبەیەکەکان تاوتوێ دەکرێن. ئەوانە پاشتر دەکرێ بکرێنە بنەمای باس و گفتوگۆکان لە نێوان گوێگرانی مەحکەمە و هاووڵاتیانی دیکە و هەڵوێست لە سەر هەڵسووکەوتی تێوەگلانی مەحکەمە وەربگیردرێ. بەم شێوەیە مەحکەمە دەتوانێ هەم بایەخێکی سیمبولیک و هەم بایەخێکی کارکردکەرانەی وەک ماسمێدیایەک هەبێت.

تێکۆشەرێکی ئاشتیخوازی ئەڵمانی بە ناوی ئوڤە پاینکە Uwe Painke لە ماوەی چەند ساڵێک لە نێوەڕاستی دەیەی هەشتاکاندا، تەواو وەخت لە ڕیزی تێکۆشەرانی Kampanj för Civil Olyd¬nad och Avrustning "کامپانیایی خەباتی نافەرمانی مەدەنی و چەکداماڵین"دا کاری دەکرد. ناوبراو لەو بڕوایەدا بوو کە مەحکەمەکان باشترین شێوازی خەباتن بۆ ئەوە خەڵکگەلی نوێ بە ڕیزی تێکۆشەرانی خەباتی نافەرمانی مدەنی پەیوەست بن.

ئەو تێکۆشەرانەی دەدرانە مەحکەمە بە هۆی نامەوە خزم و دۆستانیان بۆ بەشداریکردن لە مەحکەمەدا بانگدێر دەکرد. قەشەیەک هەموو ئەندامانی کلێسەکەی خۆی بۆ مەحکەمە بانگهێشتن کرد.

بەشداربووان بە شێوەیەک دەکەوتنە ژێر کاریگەری مەحکەمەوە کە هەر لەوێ بەڵێنی نووسراوەییان بۆ "کامپانیایی خەباتی نافەرمانی مەدەنی و چەکداماڵین" دەنووسی کە بەشداری خەباتی نافەرمانی مەدەنی لە دژی ڕۆکێتەکانی پەرشینگی دوو Pershing II raketerna بکەن.

هۆڵی مەحکەمە ژوورێکە کە لەودا ئەو زانیارییانەی کە لە لایەن هەر دوو پارێزەر و دادوەرەوە لە گفتوگۆی فەرمیدا دەشاردرێتەوە، دەخرێنە ڕوو و ئاشکرا دەبن. لە ماوەی مەحکەمەی تێکۆشەرگەلی پلاگبیلیدا، ئێمە داوا لەو کرێکارانە دەکەین کە دادوەرەکان وەک شایەت بۆ مەحکەمە بانگێشتنیان دەکەن، باسی ئەوە بکەن کە ئەوان چی چێ دەکەن.

لە ڕاستیدا مەحکەمە زۆر شیان دەخولقێنێ. بە پێی ئەوە بە چ مەبەستێکەوە لە مەحکەمە بڕواندرێ، دەکرێ لە چوار ڕێگای جیاوازەوە مەحکەمە بەکار ببرێ.

1- بۆ ئەوە سزای کەم وەربگری، کردەوەکەت نزم هەڵسەنگێنە.

2- بە پاڵپشتی یاساکانی دیکە بەرگری لە خۆت بکە. باسی ئەوە بکە کە کردەوەیەکی یاسایت ئەنجام داوە چوونکە بە پێی یاسا نێونەتەوەیی و نەتەوەییەکان بەرگریت لە خۆت کردووە. هەروەها دەکرێ بانگەشەی ئەوە بکەی کە بە هۆی هەڵمەتەکانەوە پاریزگاریت لە مافە ئینسانییەکان کردووە. مافە سرووشتییەکان، مافی گەلان و مافە ئەخلاقییەکانی دیکە کە لە ترادیسیۆنی کەلتووری ئێمەدا هەن، دەتوانن لە مافە ئینسانییەکاندا جێ بگرن. نموونەیەک کە لەوێدا دەکرێ باسی بکرێ، دەستووری پێنجەمە کە لەودا هاتووە: "تۆ نابێ کەس بکوژی."

3- بەرگری ئەخلاقییانە بکە. ئەو هۆکارانەی باسی دەکەی با لەوەوە کە کامە شت ڕاست و کامە شت ئینسانییە، سەرچاوەیان گرتبێ. لێرەدایە کە دەکرێ باسی ئەوە بکرێ کە زۆرجار پێویستە ڕاستی وە پێش یاسا بخرێ، یان ئەوە ژیانی ئینسان لە یاسا گرینگترە.

4- مەحکەمەکە سەرەوژێر بکە. لە باتی ئەوە بەرگری لە خۆت بکەی لایەنی دژبەر بخە ژێر پرسیار و تاوانباری بکە.

لە زۆربەی مەحکەمەگەلی تێکۆشەرانی پلاگبیلی لەو سێ شێوازەی کە لە خاڵەکانی یەک، دوو و سێدا ئاماژەی پێکرا، کەڵک وەردەگیرێ. خەتی بنەڕەتی ئەوەیە کە هەمیشە دیالۆگێک لە سەر ئەوە کامە شت ڕاستە لە مەحکەمەدا بێتە گۆڕێ. ئێمە باسی یاسا لە زمانی مەحکەمەوە دەکەین و هەوڵ دەدەین مەبەستەکانی خۆمان بە پاڵپشتی هەر ئەو زمانە شی بکەینەوە. بەم شێوەیە دەتوانین باسی بایەخە گشتییە ئەخلاقییەکان بکەین. دیالۆگ لە مەحکەمەدا کەمتر پێوەندی بە بەرگری کەسییەوە هەیە. بەڵکوو ئێمە لایەنی دژ بە بکەری کردەوەی نا شیاو و ناڕاست تاوانبار دەکەین.

هاوکات لە گەڵ کەڵک وەرگرتن لە شێوازە ئاماژەپێکراوەکانی سەرەوە دەکرێ شێوازی "مل نەدان بە هاوکاری"ش بەکار ببرێ. دیمۆکراسی ئەو شیانە دەخولقێنێ کە دیالۆگێکی فەرمی دابمەرزێ. پاشان زۆر سرووشتییە کە ڕێگە نەدرێ کە دیالۆگەکە لە سەر بنەما و شەرت و مەرجەکانی لایەنی دژ بەڕێوە بچێ. ئەگەر هاتوو لایەنی دژ بەشێک لە دیالۆگەکەی بە دڵ نەبوو و ویستی ڕایگرێ ئەوە لەو کاتەدا پێویستە شێوازی بێدەنگی هەڵبژێردرێ. بێدەنگی لە خۆیدا نیشانەی ئەوەیە جارێکی دیکە دیالۆگ دەستپێبکرێتەوە.

لەهەمانکاتدا نیشانەی ئەوەیە کە لایەنی دژ دەیهەوێ دیالۆگی دیمۆکراتییانە ڕابگرێ. هەر بۆیە بێدەنگی لە خۆیدا دەبێتە بەشێکی گرینگ لە دیالۆگ.

کاتێک لە مەحکەمەی ئۆرلاندۆ هەوڵمدا باسی ئەوە بکەم کە ئوروپا و ئوروپاییەکان دەبنە یەکەم قوربانییەکانی چەکی ڕۆکێتی پەرشینگی دوو Pershing II ، دادوەر قسەکانمی بڕی. منیش لە باتی قسەکردن خولەکێک بێدەنگیم بۆ قوربانیەکانی ڕێگەی چەکداماڵین و هەزارەکان ڕاگەیاند و دواتر پاشماوەی مەحکەمەکەش بێدەنگیم هەڵبژارد.

کاتێک ئێلمێر ماس Elmer Maas کە لە یەکەم هەڵمەتی پلاگبیلی لە پینسیلڤانا Pennsylvania لە ساڵی 1980 بەشداری کردبوو و هەر بەو هۆیەشەوە درابوو بە مەحکەمە، ڕێگەی پێنەدرا بەرگری لە خۆی بکا، هەموو تێکۆشەران و هەروەها بەشدارانی مەحکەمەش پشتیان لە قازی کرد. هێندێک جار هەڵکەوتووە کە لە لایەن تێکۆشەرانەوە مەحکەمە لە دەرەوەی هۆڵی مەحکەمەش هەر درێژەی پێدراوە.

پرسێکی دیکە لە کاتی مەحکەمەکاندا ئەوەیە کە گرووپگەلی دۆستان یارمەتی لە پارێزگار وەربگرن. پێشەی پارێزگاری ئەوەی دەوێ کە هەر چۆنێک بووە ئەو بەرگری لە کلیێنتی خۆی بکا. ئەرکی پارێزگار ئەوەیە کە چاوەدێری بە سەر ئەوەدا بکا کە ئایا دادوەر بەڵگەی ڕاستی پێیە یان نە. ئەگەر هاتوو دادوەر بەڵگەی تەواویشی خستە بەر دەم ئەوە ئەرکی پارێزگار ئەوەیە کە هەڵ بدا سزا بۆ لانی کەمی خۆی دابەزێنێ.

ئەمە لە کردەوەدا بەو مانایەیە کە مەبەستی پارێزگار لە گەڵ ئامانج و مەبەستی گرووپگەلی دۆستاندا کە دەیانهەوێ هەموو شیانەکانی بەرهەڵستکاری باس بکەن و دیالۆگێک بێتە گۆڕێ، بکەوێتە دژایەتییەوە. هەر بۆیە تێکۆشەرانی گرووپگەلی دۆستان هەوڵ دەدەن پارێزگار نەگرن و خۆیان لە خۆیان بەرگری بکەن. چوونکە مەبەست لە مەحکەمە پێکهێنانی دیالۆگە نەک ئەوە بەرگری بکرێ. لە کاتی پێویستدا سرووشتییە کە دەکرێ لە پارێزگارەکان وەک ڕاوێژکار کەڵک وەربگیردرێ.

بەشە جیاجیاکانی مەحکەمە

هەر مەحکەمەیەک لە پێنج بەش پێکهاتووە: داخوازی سزا، ڕوونکردنەوەی تاوان، بەڵگە، باسی وەئەستۆکەوتن و حوکم. ئەم ڕیزە لە زۆربەی کەلتووره وەپێشکەوتووەکاندا بەکار دەبرێ.

دادوەر داخوازی سزا پێشکەش دەکا کە لە زمانی ڕۆژانەدا وەک تاوانبارکردن ناوی دەبردرێ. شیانی ئەوە هەیە بەرگریکەر تاوانەکە وەئەستۆ بگرێ. یان لە ژێرپێنانی یاسا ڕەد بکاتەوە یان وەئەستۆی بگرێ.

- من پێموانیە بە هۆی کردەوەکەمەوە یاسایەکم لە ژێر پێ خستبێ بەڵام ئەوە وەئەستۆ دەگرم ئەگەر هاتباو پێش بە ناردنە دەرەوەی چەکم نەگرتبا ئەوە لە دژی هەزارەکان یاسام لە ژێر پێ دەخست.

ئەمە وەڵامی من بوو لە مەحکەمەی ئودەڤالا (سوید) پاش ئەوەی لە دژی ناردنە دەرەوەی چەک لە هەڵمەتێکدا بەشداریم کردبوو. بێجگە لەمە زۆر ئاساییە کە لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا تێکۆشەران لە ژێرپێنانی یاسا وەئەستۆ دەگرن بەڵام لە هەمانکاتدا بانگەشەی ئەوە دەکەن کە خودی لە ژێرپێنانی یاسا لەو هەلوومەرجەدا کە یاساکە لە ژێر پێ خراوە، پێویست بووە.

بەشی دواتری گرینگی مەحکەمە ئەوەیە کە هەر دوو هەم دادوەر و هەم بەرگری هەر کامە بە جیا ڕووداوی لە ژێرپێنانی یاسا لە ڕوانگەی خۆیانەوە دەگێڕنەوە. ئەگەر هاتوو دادوەر پرسیاری بێ جێ و نەپۆڕی کرد ئەوە ناڕازی بوون پیشان دەدرێ. لێرەدایە شیانی ئەوە پێکدێ کە بەرگریکەر بۆخۆی پرسیار لە شایەتەکانی دادوەر بکا. ئەمە شیانی هێنانە گۆڕێ باس و دیالۆگێکی ئەخلاقیی پێکدێنێ. بێجگە لەمە مرۆڤ

دکاریٚ پرسیاری کۆنکریٚت ئاراسته بکا و داوا بکا لایەنی دژ له پیٚوەندی له گەڵ کاروبارەکانیدا ڕوونکردنەوەی پیٚویست بدا.

له پاش دادوەر تۆمەت وەپاڵ دراوان به یارمەتی شایەتەکانیان دەتوانن باسی جۆری ڕووداني هەڵمەتەکه بکەن. گیٚڕانەوەی ڕووداو دەکریٚ پیٚشینەی کەسیی، کەس و ڕووداوە گرینگەکان له ژیان، چۆن گەڵاڵەی هەڵمەتەکه داریٚژراوە و ئەو هۆکارە سەرەکییەی بووەتە هۆی ئەنجامداني هەڵمەت له خۆ بگریٚ. لەمەی دواییدا بۆ نموونە دەکریٚ باسی ئەوە بکریٚ که هەڵمەتبەران یاسا نیٚونەتەوەییەکانیان پاراستووە. به هۆی نیشانداني ويٚنه و گیٚڕانەوەی ڕووداو، ڕەنگە ڕەوتی ڕووداني ڕووداو زل بکریٚتەوە. بەڵام نابیٚ نیشانداني درووشم و سیمبۆلەکان له بیر بکریٚن. ڕەنگە شياني ئەوەش هەبیٚ که جاریٚکی دیکه داخۆیاني هەڵمەتە له مەحکەمە بخویٚندریٚتەوە. ژمارەیەک تیٚکۆشەر هەمان سروودی هەڵمەتەکان له نیٚو هۆڵی مەحکەمەش دەخویٚنن.

شایەتیش دەتوانیٚ چۆنیەتی ڕەوتی ڕووداني ڕووداو له زماني خۆیەوە بگیٚڕیٚتەوە. هەموو کارمەند و کریٚکاری شەریکەیەک دەتوانن وەک شایەت باسی ئەو هەڵمەتە بکەن که له شویٚنی کاری ئەوان ڕووی داوە. ئەگەر هاتوو تیٚکۆشەریٚک له لایەن دادوەرەوە تۆمەتی کەسی خرایە پاڵ یان باسی تۆمەتی پیٚشووتری کرا، ئەوە دۆستیٚک دەتوانیٚ شایەتی بدا و تۆمەتەکان وە درۆ بخاتەوە. کەساني پسپۆر و شارارەزاش دەتوانن به داني زانیاری تایبەتی، زانیاری له سەر یاسا نیٚونەتەوەییەکان و زانیاری له سەر هەلومەرجی جیهاني سیٚهەم هاوکاری تیٚکۆشەراني گیراو بکەن.

دادوەر وەک ڕۆتین هەم له تۆمەت وەپاڵدراو و هەم له شایەت پرسیار دەکا. کردني ئەم پرسیارانە له لایەن دادوەرەوە ئەو هەله بۆ تیٚکۆشەران دەڕەخسیٚنیٚ که ئەوان باسەکه بەرەولای ڕاستی وەربگیٚڕن و کیٚشەو هەڵە باوو جیٚگرتووەکان دەسنیشان بکەن.

له پاش باسی پیٚشینەو هۆکاری هەڵمەت ئەوە دادوەر و بەرگری دەتوانن هەڵمەتەکه و پەرپرسیارییەتی و وەئەستۆکەوتني هەڵمەتەکه هەڵسەنگیٚنن.

ئا لیٚردەدایە که دەکریٚ باسی ئامانج و مەبەستی هەڵمەت بکریٚ. وەک: بۆ کامە مەبەست هەڵمەتەکه ئەنجامدرا؟ خەباتی نافەرماني مەدەني یان خەباتی ناتوندوتیژی چ مانایەک دەدا؟ کامە شت ڕاست و کامە هەڵەیە؟ بەرپرسایەتی وە ئەستۆی کیٚ دەکەویٚ؟

ئاساییە که دەکریٚ پیٚشنیاری واش بخریٚتە بەردەم که ڕەوتی مەحکەمە بەرەو کامە مەبەست ببریٚتە پیٚشیٚ. ئەمە دەکریٚ پیٚوەندی به سزاوە هەبیٚ. به هەمان ڕادەش گرینگ، دەکریٚ باسەکه له سەر ئەوە بیٚ که قازی، دادوەر و هاووڵاتیان دەتوانن چ بکەن بۆ ئەوە پیٚشگیری له کردەوە تاوناربییەکان بگیردریٚ که له بنەڕەتدا مەحکەمە بۆ هەر ئەو مەبەستە دانراوە.

که داوای سزای کەم بکریٚ له خۆیدا کیٚشەی له گەڵە. چوونکه ئەمە بەو مانایەیە که سزا دەسەلمیٚندریٚ یانیٚ هەڵە کراوە. من بۆ خۆم له باتی ئەوە داوای ئازادبوون دەکەم. ئەگەر من کاریٚکی نائاساییم کردووە کەوابوو دەبیٚ سزای قورسم بۆ ببڕدریٚتەوە چوونکه من زۆر جار به زانابوونەوە یاسام له ژیٚر پیٚ ناوە. بیٚجگە لەمە هەڵمەتەکان به بەرنامەو گەڵاڵەڕیٚژی ڕیٚکوپیٚکەوە ئەنجام دەدریٚن. هەڵمەتەکان وەک دژکردەوەی خۆبەخۆ و هاکەزایی نەکراون. سەرەڕای ئەمەش ئیٚمە داوای دەکەین که کەساني دیکه دریٚژە به هەڵمەتەکان بدەن.

ئەمە له خویدا بەو مانایە نیە که من لایەنگری بڕینەوەی سزام. من بڕوام به سزا نیە. بەڵام مادام سزا هەیە من نامهەویٚ به شیٚوەیەکی جیاواز له گەڵ من هەڵسوکەوت بکەن.

ئەگەر هاتوو مەحکەمە بڕیاری ئازادبوونی دەرکرد ئەوە یانێ مەحکەمە کردەوەی نافەرمانی مەدەنی سەلماندووە. ئەمەش لە خۆیدا پشتگرییەکە بۆ خەڵکی دیکە کە درێژە بە خەبات بدەن. ...

ئەگەر هاتووش بڕیاری سزا سەپێندرا ئەوە دیسان دەبێتە هاندان بۆ ئەوە خەڵکی دیکە درێژە بە خەبات بدەن و نەوەستن. بۆ ئەوە بتوانین و درێژە بە دیالۆگ بدەین ئەوە دەتوانین شکات لە بڕیاری سزادان بکەین و بەوشێوەیە مەحکەمە درێژەی پێ بدرێ. دیارە چاوەڕێی ئەوە ناکرێ کە پاش شکاتکردن، تێکۆشەران مافی خۆیان وەربگرنەوە بەڵام مەحکەمەیەکی باڵا ئەو شیانە دەڕەخسێنێ کە باسەکان لە چوارچێوەی پرسە بنەڕەتی و پرەنسیپییەکاندا درێژەیان پێ بدرێ.

هێزی بەرهەڵستکاری

لە سەر سزا

سەرکەوتن بە سەر ترسدا

"سزا بەشێکی گرینگە لە خەباتی نافەرمانی مەدەنی. مەسەلەی تایبەت حوکمی ئازادکردنە کە لە کردەوەدا بە مانای سەلماندنی هەڵمەتە لە لایەن دادگاوە". من زۆر جار لە گەڵ ئەم تێزە بەرەوڕوو بووم. هەربۆیە دەمهەوێ بەر لەوەی بچمە سەر باسی چۆنیەتی توانای خۆڕاگری لە بەندیخانە و هەروەها ڕەنگە توانای ئەنجامدانی بەرهەلستکاری، برێک بە قووڵی باسی ئەم تێزە بکەم و وەپێشی بخەم. بێجگە لەمە دەمهەوێ باسی دانی پارە لە باتی لە بەندیخانە بوون و غەرامەت بکەم.

ترس لە ئاکامە کەسییەکان پێشمان دەگرێ کە پێش بە تووند وتیژی بگرین و کۆمەڵگایەکی یەکسان پێکبێنین. ئامرازی شکاندن و سەرکەوتن بە سەر ترسدا بە شێوەیەکی دوولایی (پارادۆکساڵ) وەرگرتنی ئاکامەکانی نافەرمانییە یانێ قبوڵ و وەرگرتنی سزا.

کاتێک مرۆڤەکان لە دژی نایەکسانی بەرهەڵستکاری دەکەن، ئەگەر هاتوو بەرهەڵستکاریەکەش ببێتە هۆی دەرکردن لە سەر کار، کێشرانە مەحکەمە، دانی غەرامەت یان زیندانی کردن، ئەمە لە خۆیدا بەو مانایەیە کە سزا لە نێو دەچێ. یان بە شێوەیەکی کونکرێتتر دەکرێ بگوترێ: کارکردی بنەڕەتی سزا کە کۆنترۆڵ کردنی هاووڵاتییانە لە بەین دەچێ. ئینترنالیزە یان ترسی سزا لە خۆیدا وادەکا کە هاووڵاتیان خۆیان بۆخۆیان کونترۆڵ بکەن. یانێ مرۆڤەکان دەبنە زیندانەوانی خۆیان.

زیندان لە پێش هەموو شتێکدا بۆ کەسانێکە کە لەوێ دانانرێن. کاتێک هاووڵاتییەک ئەوەی پێی ڕاستە بە بێ لە بەر چاو گرتنی مەترسی سزا ئەنجامی دەدا، ئەوە دیواری زیندانەکانن کە دەڕووخێندرێن. ئەگەر چی زیندان لە مانا فیزیکییەکەیدا هەر لە جێی خۆی دەمێنێ. زیندانییەکان وەک سیمبۆل لە زیندان دەمێننەوە بەڵام مانای سیمبۆلکی کارەکەیان لە دەرەوەی زیندان دەگەیەتە خەڵکی. بەڵام زیندانییەکانی هەوەڵی _ ئەو هاولاتیانەی لە دەرەوەی دیواری زیندانن _ بە ئەنجامدانی خەباتی نافەرمانی مەدەنی دەتوانن زەنجیری پێیەکانیان بکەنەوەو فڕێی بدەن و خۆیان نەکەنە زیندانەوانی خۆیان.

زەنجیری ڕاستەقینەی پێمان، ترسی کەسیی ئاکامی کردەوەکانمانە لە کاتی لە ژێر پێ خستنی یاسادا. ئەم ترسە تەنیا ترسێکی سایکۆلۆژی نیە. بەڵکوو زەنجیری پێمان پێش هەموو شتێک پێکهاتەیەکی کۆمەڵایەتی و کەلتوورییە. پێکهاتنی ئەم جۆرە زەنجیرانە لە گەڵ یەکدی جیاوازی هەیە. لە وڵاتانی سکاندیناڤیدا خەڵک لە ترسی شێمانەی لەدەستدانی کار یان فێرگە یان ئەوە دۆستەکانمان چۆن چاومان لێدەکەن و چۆن دەتوانین

ئەرکەکانمان لە بەرانبەر هەڵسووڕاندنی کاری بنەماڵە ئەنجام بدەین یان دانی غەرامەت، دەترسن. یانێ لە ترسی هەمووی ئەمانەیە کە خۆمان زیندانێک بۆ خۆمان چێ دەکەین.

کاتێک گرووپێکی سویدی گەڵاڵەی هەڵمەتێکی پلاگبیلی داڕشت لە نەکاو بۆمان دەرکەوت کە ترسی ئاکامە ئابوورییەکان لە ترسی کەوتنە زیندان بۆ ئەندامانی گرووپ گرینگتر بوو. لە خۆئامادەکارییەکانی پێش هەڵمەتدا چەند سەعاتێکمان وەخت بۆ باسی کاتی کەوتنە زیندان تەرخان کرد. هیچ کامە لە تێکۆشەرەکان ترسی کەوتنە زیندانی لە دڵدا نەبوو بەڵام دواتر بۆمان دەرکەوت کە ترس و دڵەخورپەی هەرە گەورەی ئەندامانی گرووپ شێمانەی دانی غەرامەت بوو.

زۆربە لەو بیرەدا بوون لە بەر ئەوە لە ژێر باری دانی غەرامەت دەرچن ئەوە ئەو پارەیەی هەیانە بیدەنە ئەندامانی بنەماڵەکانیان.

لە گرووپێکی دیکەدا کە ئەندامەکانی تا ڕادەیەک گەنجتر بوون – نزیک بە سی ساڵ – ترسی دانی غەرامەت بەو ڕادەیە نەبوو. ئەندامانی ئەم گرووپە لە "مرۆڤە ئەلترناتیڤەکان" کە لە شوێنی بە کۆمەڵژیان یان لە خانەباخ لە گوندەکاندا دەژیان و لە کەسانی بۆ نموونە وەک دوکتۆر، مامۆستا یان فەرمانبەر کەمتر سەقامگرتووتر بوون، پێکهاتبوون. گرووپی یەکەم زیاتر ترسی ئەوەی چ بە سەر کارەکەی یان وانەگوتنەوەکەی دێ، هەبوو هەتا گرووپی دووەم. هێندێک جار ئەوان نەیاندەوێرا پشوو وەربگرن.

- جێگرەوەکەی من پێی خۆش نیە کە من جارێکی دیکە کاتی کارەکەم بگۆڕم.
- خەریکە لە لایەن هاوکارەکانمەوە نقەو و بۆڵەم بە سەردا دەکرێ.
- نا، ئەو کاتە ناتوانم، چوونکە ڕاست ئەو دەمە دەمهەوێ ئینشایەک هەڵسەنگێنم.

ئەوە بەرزی دیوارەکانی زیندان نیە کە دەبێتە کۆسپ لە بەر دەم ڕاکردنی زیندانییەکاندا. ئەوە ڕادەی کەمی و زۆری سزا نیە کە خۆمان لە نێو خۆماندا زیندانی دەکەین. بەڵکوو پێوەندی ئێمە لە گەڵ سزایە کە لە سەر چۆنییەتی سزا کاریگەری دادەنێ. ئەمە لە خۆیدا بەو مانایەیە کە کونترۆڵێکی لەکاردابوو هەمیشە کاریگەری زۆری خۆی دادەنێ.

...

کەرەستەی لابردنی ترس لە سزا خودی پەسەندکردنی سزا و دواتر ئاکامە کەسییەکانی سزایە. ترس لەوێ دایە. من لە لای ترسەوە نایەم. بەڵام من بە سەر ترسدا زاڵ دەبم.

لە بەرئەوە ترس دوایین کۆسپە بۆ ئەوە کۆمەڵگایەکی پتریەکسانی بنیاد بنێین، ئەوە سزا لە خۆیدا گرینگترین بەشی خەباتی نافەرمانی مەدەنییە.

هەتا ترس هەبێ ئەوە دەبێ مرۆڤی واهەڵکەون کە بە سەر ترس لە ترسدا سەرکەون. ئەگەر ئەمە نەبێ ئەوە ترس بە سەرماندا زاڵ دەبێ و ترسە کە ڕۆژانە هەڵمان دەسووڕێنێ.

هێنری دەیڤید توریئۆ Henry David Thoreau زۆر پێشتر لە ساڵی 1849 ئا بەم شێوەیە لە سەر پرەنسیپی کاریگەری خەباتی نافەرمانی مەدەنی دەدوێ: " لە ژێر دەستەڵاتی حکوومەتێکدا کە لە سەر بنەمای ناحەقی کەسێک ڕاپێچی زیندان دەکا ئەوە خودی زیندان دەبێتە ئەو شوێنە بەرحەقەی بۆ وەرگرتنی حەق و ڕاستی. ئەم شوێنە لەبارەی ئێمرۆ، تاقە شوێنێکە کە ماساچووسێت هەیەتی کە لەوێدا ئینسانەکان بە ئازادی (لە باری ویژدانییەوە) دەژین و کەمتر بەستراونەتەوە بە خەڵکانی دیکەوە، ئەو شوێنەش هەمان زیندانی ماساچووسێتە". ئەمە "تاقە شوێنێکە لە ژێر دەستەڵاتی حکوومەتی بەردەداری ئەمریکا کە لەودا ئینسانێک بە ویژدان دەتوانێ بە ئازادی بژی. ئەگەر بێتوو کەسێک لەو باوەڕەدا بێ کە ئینسانەکان لە زینداندا کاریگەریان

نامێنێ و دەنگی نارازیان بە گوێی دەوڵەت ناگا و ئەوان ئیتر لە نێو چواردیواری زینداندا ناتوانن خەبات بکەن، ئەوە ئەو کەسە نازانێ کە هەمیشە ڕاستی لە هەڵە و چەواشەیی بەهێزترە و چۆن کەسانی نێو زیندان دەتوانن دەنگی خۆیان بە دەرەوە بگەیەنن و کاریگەرییان هەبێ..."

گاندیش هەروا ئاکامە کەسییەکانی وەک هێزی پشتەوەی خەباتی نافەرمانی مەدەنی دیووە. کەسێکی ساتیاگراهی لەو باوەڕەدایە کە : " ئازار و زەجر کێشان لە پێناوی ڕاستیدا هێزی تایبەتی خۆی هەیە کە زۆر زۆر لە هێزی شەمشیر و ئاسن بەهێزترە"..

بەڵام خەباتی نافەرمانی مەدەنی شەهید پەروەری نیە. ئەوە خودی ئازار نیە کە هێز دەدا. زۆر کەس بەئاسانی ماوەی زیندان تێدەپەڕێنن. هێزی نافەرمانی لەوەوە سەرچاوە دەگرێ کە مرۆڤ بە سەر ترس لە ئازار و زەجردا سەردەکەوێ. میکانیزم لە خودی زاڵ بوون بە سەر ترسدایە. هەر ئەمە وامان لێدەکا و ناچارمان دەکا کە شیانەکان وەبینین.

شەهید پەروەری بە پێچەوانەی ئەمەیە. چوونکە شیانەکان بۆ هەموو کەسێکی دیکە ناهێڵنەوە. ئێمە لە بەر ئەوە ئەوان خۆیان بۆ ئێمە کردۆتە قوربانی خۆشمان دەوێن. ئەوان پێشڕەوی ئێمەن.

بەڵام هیچ کەسێکی دیکە بێجگە لە خۆمان ناتوانێ ئازادمان بکا. ئێمە تەنیا کاتێک ئازادی وەدەست دێنن کە بە سەر ترسدا زاڵ بین و ئاکامە کەسییەکانی پەسەند بکەین. کاتێک لێخوڕیکی قەتار لە گرێبێستاد Grebbestad لە سوید سەرپێچی لە لێخوڕینی قەتاری چەکهەڵگر کرد ئەوە مەترسی دەرکرانی خرایە بەردەم. هەر ئەم دەرکرانە و پەسەندی مەترسی ئاکامە کەسییەکانی لێخوڕی قەتار بوو بە هۆی ئەوە کەسانی دیکە بۆ ئەنجامدانی خەباتی نافەرمانی مەدەنی هان بدا.

کە بە پێچەوانەی ئەمە بکرێ یانێ لە ژێر باری سزا دەربچی و نافەرمانی بە نهێنی بکرێ ئەوە لە خۆیدا پەسەندی فەرمانییە. لە ژێر ئاکامە کەسییەکان دەرچوون بۆ خۆی کاریگەری سزا بە هێز دەکا.

کاتێک دوو کەس لە کرێکارانی ڕێگای ئاسن لێخوری قەتار لارش فالکێنبەریان Lars Falken¬berg لە جۆری باری ئەو قەتارەی کە ئەو قەرار بوو بۆ شەوێ لێی بخوڕێ، کە چەک بوو، ئاگادار کردەوە، ئەلتەرناتیڤی ئەو ئەوە بوو بۆ ئەوە خۆی تووشی کێشە لە گەڵ ئیدارەی قەتار SJ و دامودەزگای قەزایی نەکا، خۆی نەخۆش بخا و لە چوونە سەر کار خۆی ببوێرێ. ئەمە کردەوەیەکی کەسیی ئەخلاقی بوو کە ویژدانی لارشی ئاسوودە دەکرد. بەڵام لە هەمانکاتدا ئاڵتەرناتیڤێک نەبوو کە باوەڕی قەتارلێخوڕەکانی دیکەی سەبارەت بە خۆبوواردنی ویژدانی کە دەرکرانی بەدواوە بێ، قایم بکا....

کاتێک ساڵی 1987 چوومە گەڕەکێکی هەژارنشین لە سانتیاگۆ دیتم کە لە کارابایی ڕوناکایی کۆڵانەکانەوە، کارەبا بۆ هێندێک ماڵ کێشراوە. دانیشتووانی گەڕەک کارەبایان دەدزی. ئەمە لە باری ئەخلاقییەوە بەتەواوی جێگەی پەسەند و بەرگری بوو، چوونکە ئەو خەڵکە بە بێ کارەبا نەیاندەتوانی لەو زستانە سەختەدا هەڵ بکەن. بەڵام لە هەمانکاتدا هەر ئەم کردەوە وای دەکرد کە دانیشتووان بە هیچ شێوەیەک کارێک نەکەن کە دەمودووی حکوومەت لە گەڕەکەکەیان وەدەربکەوێ. هەر ئەمە وای دەکرد کە ئەوان لە خۆڕێکخستن ببوێرێ و ئیتر ئەوان داوای کارەبای هەرزان لە حکوومەت نەکەن. لە ڕاستیدا ڕێگە لە بەر دەم شیانەکاندا داخرابوو. بۆ دەربازبوون لەو داخرانە ڕێگاچارەیەک نەدەبینرایەوە.

کاتێک پێویستییە سەرەتاییەکان دابینکرابن، دیتنەوەی ڕێگاچارە ئاسانترە. بەڵام دیسان ئەوە بۆ خۆمانین کە بە هۆی ترسەوە ئەو شیانانە لە دەس دەدەین. ئەمە لە خۆیدا مرۆڤ بەرەو خۆکۆنترۆڵکردن ڕادەکێشێ.

کامە دیکتاتۆرترین حکوومەت لە دنیادا هەیە ناتوانێ ئەوەندە پۆلیسی هەبێ کە بتوانێ دانە دانەی هاووڵاتیان کۆنترۆڵ بکا. ئەوە هاووڵاتیان بۆ خۆیانن کە خۆیان و کەسانی دیکەش کۆنترۆڵ دەکەن. پرینس کروپوتکین Prins Kropotkin دەڵێ ئەم پێشوەچوونە بە هۆی هاوکاریی دوولایەنەوە دێتە ئاراوە. من دەتوانم بڵێم دەستەڵات بۆ خۆی لە کۆنترۆڵکردنی دوولایەنەوە سەرچاوە دەگرێ.

بۆ ئەوە سزا کاریگەری خۆی هەبێ دەبێ ئێمە خۆمان بۆ خۆمان کۆنترۆڵ بکەین. خەباتی نافەرمانی مەدەنی هەمیشە بەکراوەیی دەکرێ. ئامانج ئەوەیە کە ئەم خۆکۆنترۆڵکردنە نەمێنێ و کەسانی دیکە هان بدرێن کە هەمان شت بکەن و بە سەر ترسدا زاڵ بن. ئامانج لە خەباتی نافەرمانی مەدەنی ئەوەیە کە کەلتوورێک چێ بکرێ کە لەودا هاووڵاتیان بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ پێش بە نایەکسانی و توونددوتیژی بگرن و بۆ گەیشتن بەم کارەش ترس و سزا کۆسپیان بۆ درووست نەکا.

شیانەکانی سزا

هێندێک جار ڕەخنە لە خەباتی نافەرمانی مەدەنی دەگیردرێ کە گۆیا کات بە فیرۆ دەدرێ. لە دەرەوەو لە ئازادیدا دەکرێ کاری زۆرتر بکرێ. بۆ نموونە ئەو پارەیەی کە لە باتی خەسارەت لە خەباتگێڕانی نافەرمانی مەدەنی وەردەگیردرێ دەکرێ بنێردرێ بۆ جیهانی سێهەم. کاتێک کەسێک لە سەر کار دەردەکرێ ئیتر شیانی کاریگەریی خۆی لە دەست دەدا. کاتێک من شتێکی زۆر سەیر دەکەم ئەوە هاووڵاتیان متمانەیان پێم نامێنێ.

هەموو ئەمانە لە خراپتێگەیشتنەوە سەرچاوە دەگرن. تێڕوانینەکە لەو باوەڕەوە سەرچاوە دەگرێ کە پێیوایە سزا ئاکامێکی خراپی بەرهەڵستکاریکردنە. ئەمە هەڵەیە. سزا چاوگەی هێزی خەباتی نافەرمانی مەدەنییە. ئەم هێزە یەکێک لە بنەماکانە بۆ ئەوە بەرهەڵستکاری بەر بگرێ و بەرهەم بدا.

ئەوەی سەرەڕای تاوانبارکردن پشتی ڕاست دەکاتەوە ئەوە لە هەمانکاتدا تاوانباری دەسەڵات تێکدەشکێنێ.

ئەوەی پشتی ڕاست دەکاتەوە بەڵام هەمانکات سەری لە بەر شیانی لە ژێر دەرچوونی سزا نەوی دەکا ئەوە دەبێتە هۆی قایمکردنی زیاتری دەسەڵات.

دوو هەلوومەرجی تایبەتی پێویستە لە پێوەندی لە گەڵ پێویستیی سزادا لە بەر چاو بگیردرێ. یەکەم، کاتێک بزووتنەوەی ناتوندوتیژی ئەوەندە بە هێزە کە دەتوانێ بە ئامانجەکانی خۆی بگا بە بێ ئەوە پێویستی بە سزا هەبێ. دووەم، کاتێک شیانی واژووکردنی ڕێکەوتنێک لە گەڵ لایەنی دژ هەیە و ئیتر پێویست بە سزا ناکا.

...

جۆرێک لە ڕێکەوتن ئازادکردنی گیراوەکانە لە لایەن دادوەرەوە. کە ئەمە لە کردەوەدا بەو مانایەیە کە یاسا پشتی بەرهەڵستکاری دەگرێ و لە دژی حکوومەت ڕادەوەستێ. لێرەدا نموونە دادوەرێکی ئەڵمانی ڕۆژئاوا بوو کە لە ناکاو هەموو گیراوەکانی هەڵمەتی بنکەی پەرشینگ دوو PershingII لە موتلانگێن Mutlangen ئازاد کرد. ئاخرەکەی حکوومەت ناچار بوو کە کاری دیکە بدا بە ئەو دادوەرەو ئەوی لە سەر دۆسیەی خەباتگێڕانی نافەرمانی مەدەنی دوور خستەوە.

بەڵام زۆر بە دەگمەن هەڵدەکەوێ کە ڕێکەوتنێکی زووبەزوو بێتە کایەوە. زۆر جاران کاتێکی ئێجگار زۆری دەوێ کە بەرهەڵستکارییەکی وا بەهێز چێ بکرێ کە لە باری ئەخلاقییەوە ئەوەندە بە هێز بێ کە

دەسەڵتداران پاشکەشە بکەن. هەر بۆیە لە زۆربەی جارەکاندا خەباتی نافەرمانی مەدەنی بەستراوەتەوە بە سزاوەو (ئەوە سزایە کە خەباتی نافەرمانی مەدەنی وەگڕ دەخا و کاریگەر دادەنێ).

سزا بنەمایە بۆ جێگرتنی چوار کۆڵەکەی کاردانەوەیی لە خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا:

یەکەم، وەک پێشتر ئاماژەی پێکرا، سزا یارمەتیدەرە بۆ خۆدیتنەوەو خۆناسین.

دووەم، پەیامێکە بۆ پێکهێنانی شێوازێک لە داواکاری ئەخلاقییانە کە پشتیوانی لانیکەم بەشێک لە لایەنی دژ بۆ لای خەبات ڕابکێشێ.

سێیەم، جۆرک هاندانە لە دژی پاسیڤبوون و جۆرێک تێکدانی فەرمانی.

چوارەم، بە شێوەیەکی سیمبولیک کاتێک لایەنی دژ داواکاری سزا لە دژی خەباتگێڕان ڕادەگەیەنێ، جۆرێک تێگەیشتنی بەربڵاو لە خودی بەرهەڵستکاری پێکدێ. ئەمە بەو مانایەیە کە بەرهەڵستکاری تەنیا بە شێوەی مۆنۆلۆژی نابێ بەڵکوو دیالۆگێک لە میانەی مەحکەمە لە گەڵ لایەنی دژ چێ دەبێ کە لەودا لایەنی دژ لە پرۆسێسی مەحکەمەدا بەشداری دەکا و هەڵوێستی خۆی دەگرێ.

من ئەم سێ خاڵەی دوایی فرەتر ورد دەکەمەوە.

لە شەوێکی دێسەمبەری 1955 لە مۆنتگۆمەری، ئالباما ژنێکی ماندووی ڕەش لە کورسی ڕیزی پێشەوەی باسێک کە بۆ سپییەکان دیاری کرابوو، دانیشت. کاتێک ژنەکە لە دانی کورسییەکەی بە پیاوێکی سپی خۆی بوارد، لە لایەن پۆلیسەوە گیرا. زیندانی کردنی ژنەکە بووە هۆی بایکۆتی 382 ڕۆژەی پاسەکان و دەسپێکرانی بزووتنەوەیەک کە بە شێوەیەکی ڕادیکاڵ دواتر یاسای ڕەگەزپەرەستانەی ئەمریکای گۆڕی. خۆڕاگری و دەس بۆ توندوتیژی نەبردنی خەباتگێڕانی ڕێگای مافی هاووڵاتییەتی لە بەرانبەر توندوتیژی لە ڕادەبەدەری پۆلیس بووە هۆی ئەوە پشتگری ئێجگار گەورەی چینی نێونجی سپی ئەمریکایی بۆ لای خۆی ڕابکێشێ. یانێ سزا پەیامێک بوو بۆ پێکهێنانی داواکارییەکی ئەخلاقییانە کە توانی پشتیوانی بەشێکی زۆر لە هاووڵاتیانی ئەمریکی بۆ لای خەباتی مافی هاووڵاتییەتی ڕابکێشێ.

سێەمین کارکردی سزا جۆرک هاندانە لە دژی پاسیڤبوون و جۆرێک تێکدانی فەرمانی. ئەمە بە زۆری دەتوانێ لە سەر دۆستان، ئەو کرێکار یان کارمەندانەی کە لە کاتی هەڵمەتەکاندا لە کێشەکەوە گلاون، نوێنەرایەتی دامودەزگای حکوومەتی و ئەو کەسانی کە پاش ئازادبوون لە زیندان دەبیندرێن، کاریگەری دابنێ.

کارکردی چوارەمی سزا بریتییە لە یارمەتیدانی خەبات لە لایەن لایەنی دژ بەر. ئەمە لە خۆیدا بە شێوەیەکی سیمبۆلیک جۆرێک تێگەیشتن لە خەبات لە لایەن دژبەرەوە پێکدێنێ. بە هۆی ئەوەوە کە ئێمە خۆمان لە سەرەوەی یاسا دانانین و هەر بە پێی یاسا سزا وەردەگرین جۆرێک دیالۆگ لە گەڵ لایەنی دژ چێ دەبێ کە ئەم دیالۆگە لە خۆیدا بەشێکە لە خەباتی نافەرمانی مەدەنی. سزا و چوونە مەحکەمە دەبێتە هۆی ئەوە کە بەرهەڵستکاری مۆنۆلۆژییانە نەبێ بەڵکوو دیالۆگێک لە گەڵ لایەنی دژ پێکبێ و هەروەها لایەنی دژ هەڵوێستی خۆی وەرگرێ.

هەڵمەتەکان لە پێوەندی لە گەڵ سزا

لە زیندان مانەوە پلاتفۆرمێکی سیاسییە کە لە خودی هەڵمەت و مەحکەمە ڕاوەستاوترە. ئەمە بە فیرۆدانی هێز و وزەیە کە لە زیندان مانەوە بە باشی بەرنامەڕێژی نەکرێ. لە زیندان کتێبگەلێکی زۆر نووسراون. بەشێکی زۆری یەکەم کتێبی من لە بەندیخانەدا نووسرا. هەر لە زینداندا بوو لە گەڵ خەڵک لە پانتایی هەموو جیهان وەک زیمبابوە، ئوسترالیا و کوستاریکا نامە گۆڕینەوەم کرد. تێکۆشەرێکی دیکەی پلاگبیلی هاوبەندیم بە

ناوی مارتین هولادەی , Martin Holladay هەر جارێک وڵاتێکی هەڵدەبژارد و وتاری لە ڕۆژنامەی سەر بە بزووتنەوەی پلاگبیلی لەو وڵاتەدا بڵاو دەکردەوە. زۆربەی تێکۆشەرانی پلاگبیلی لە گەڵ سیاسەتوانان، دادوەرەکان یان سەرباز و کرێکاری فابریکای چەکسازی نامەگۆڕینەوە دەکەن. لە ڕوانگەیەکی سیاسییەوە من نەمتوانیوە لە دەرەوەی دیوارەکانی بەندیخانە هەروەک کاتی مانەوەم لە زیندان ئاکتیڤ بم.

گاندی دەیگووت ئامانجێک لە کاتی مانەوە لە زینداندا ئەوەیە کە ڕێزی لایەنی دژ بۆ لای خۆت ڕاکێشی. گاندی شەش خەتی گشتی بۆ بەندییەکی ساتیاگراهی Satyagrahi دیاری دەکا:

1- ڕاستگۆ بە.

2- لە گەڵ کاروباری ئیداریی بەندیخانە هاوکاری بکە.

3- بە هۆی فەرمانبەری خۆتەوە ببە نموونە بۆ هاوبەندییەکانی دیکەت.

4- داوای زیاتر لە خۆت و زیادە لە هاوبەندییەکانی دیکە مەکە. مەگەر ئەوە لە کاتی نەخۆشی و هەلوومەرجی تایبەتیدا نەبێ.

5- لە پرسیارکردن خۆت مەبوێرە بەڵام لە جێبەجێ نەکردنی داواکارییەکانیشت تووڕە مەبە.

6- تەواوی ئەرکە پێ ئەسپێردراوەکانت بەو شێوەیەیی کە بۆت دەکرێ و دەگونجێ جێبەجێ بکە.

گاندی لەو بڕوایەدا هەڵسوکەوتێکی وا لە لایەن بەندییەکانەوە هەڵکەوتەی حکوومەت لەق دەکا. هێندێک جار پێویستە لە بەندیخانەدا بەرهەڵستکاری بکرێ. ئەوەش کاتێکە کە پاسەوانانی بەندیخانە یاساکای بەندیخانە ڕەچاو ناکەن و ڕێز لە بەندییەکان ناگرن.

زۆربەی زیندانییە سیاسییەکان ڕەخنە لە گاندی دەگرن و باسی هێندێک هەلوومەرج دەکەن کە پێویستە لە پێوەندی لە گەڵ سزادا لە بەندیخانە بەرهەڵستکاری بکرێ. لە هەشتاکان بەدواوە ئەو جۆرە بەرهەڵستکارییانە ئاسایین.

لەم پێوەندییەدا زۆر نموونە هەیە: 11ی ئۆگوستی 1943 نۆزدە سەرباز مانگرتنێکی درێژخانەی نیو ساڵەیان بە مەبەستی دژایەتیکردن لە گەڵ هەڵاواردنی ڕەگەزی لە بەندیخانەی Danbury’s Federal Correctional Institution لە کاتی ژەمی خواردندا دەسپێکرد. 41 ساڵ دواتر من لەو بەندیخانە کۆنەدا کە ڕابردووییەکی زۆری بەرهەڵستکاری هەبوو، بەند کرام. لە ماوەی شەڕی ویتنامدا هەر لەو بەندیخانەدا قەشەو تێکۆشەی پلاگبیلی فیل بەریگان Phil Berrigan زۆر مانگرتنی کە لەودا بەندییەکان بەشداریان دەکرد، وەڕێخست.

کەمێک بەر لەوەی من ببرێمە ئەوێ، یەکێک لە تێکۆشەرانی ئاشتی هەڵمەتێکی لە دژی فابریکای کابڵچێکەریی بەندیخانە وەڕێخستبوو. لەم فابریکایەدا بەندییەکان ئەو کابڵانەیان درووست دەکرد کە لە چەکی ناوکی و کاوروباری فەزاییدا بەکار دەبران.

مەبەست لە هەڵمەتەکان لە نێوەوەی زیندان دەکرێ درێژەی هەمان هەڵمەت بن کە تێکۆشەران لە دەرەوەی بەندیخانە ئەنجامی داون. یەکێک لە سەرنجڕاکێشترین نموونەکان لەم پێوەندییەدا خۆبواردن لە چوونە سەربازی کۆربێت بیشووپە Corbett Bishop لە ماوەی شەڕی دووەمی جیهانیدا. ئەو 9 سێپتەمبری ساڵی 1944 گیرا. بە پۆلیسەکانی گووت لە بەر ئەوە ئێستا ئیتر ڕۆح و ویژدانی ئەو ئازادە، ئەوان ناتوانن بە بێ ئیزنی ئەو شتێک بە لەشی بکەن و هەر بۆیە بە هیچ شێوەیەک ناتوانێ هاوکاریان بکات. ئەو مانی لە خواردن گرت و لە ڕاوەستان و جل لەبەرکردن خۆی بوارد. ئەوان ناچار بوون بە زۆر خواردنی دەرخوارد بدەن و لە نێوان مەحکەمەو بەندیخانەدا بە کۆڵ هاتووچۆی پێبکەن، دوای 144 ڕۆژ مانەوە لە زیندان لە نەکاو بە

شەرت ئازاد کراو و چوار ساڵ حوکمی بەندیخانەی بۆ بوو بە چەند مانگێک. بەڵام ئەو دیسان لە بەر ئەوە ئازادکرنەکەی بە شەرت بوو حازر نەبوو هاوکاری بکا. هەر بۆیە دیسان لە زیندان خرایەوە بۆ ئەوە ماوەی چوار ساڵ زیندانییەکەی تێپەڕ بکا. بەڵام پاش تێپەڕکردنی 193 ڕۆژی هاوکاری نەکردن لە بەندیخانە ئاخرەکەی بە بێ شەرت ئازاد کرا.

هێندێک جار مەبەستی هەڵمەت دژایەتیکردنە لە گەڵ سیستەمی نێوخۆی زیندان. شێوەی ئاسایی هەڵمەت، خۆبواردنە لە کار لە کاتی کاری زۆرەملیدا. من بۆ خۆم لە کاری پێشەسازی زۆرەملی نێو زیندان خۆم بواردووە. من ئەم خۆبواردنەم لە بەر دوو هۆ کرد: یەکەم لە بەر ئەوە زیندان قازانجی پارەی لە کارەکە دەکرد. دووەم لە بەر ئەوە لە کارەکەدا کابڵی تایبەتی بۆ وزەی ناوکی وەبەرهەم دەهێندرا. زۆر لە تێکۆشەران لە سیستەمی کۆنترۆڵی بەندیخانەشدا خۆ دەبوێرن. بۆ نموونە لە لێکۆڵینەوەی پزشکی وەک تاقیکاری لە سەر خوێن، میز ، پشکنینی لەش بەگشتی و هەروەها لێکۆڵینەوە سایکۆلۆژییەکاندا بەشداری ناکەن و خۆ دەبوێرن. ...

هێندێک جار هەڵمەتەکان لە بەندیخانەدا تەنیا بۆ ماوەی تاقە ڕۆژێک کورت دەکرێنەوە. بۆ نموونە لە ساڵوەگەڕی هیرۆشیمادا لە جێبەجێکردنی بڕیارەکانی بەندیخانە خۆدەبوێردرێ.

زۆر گرینگە هەڵمەتەکانی نێو زیندان بە شێوەیەکی وا ورد گەلاڵەڕێژی بکرێن کە خوێندنەوەی هەڵەیان لێ نەکرێ و واهەست نەکرێ کە تێکۆشەران دەیانهەوێ لە ژێر باری سزا دەربچن. بەرهەڵستکاری دەبێ بەتەواوی کراوە بێ. بۆ نموونە ئەگەر تێکۆشەرێک دەیهەوێ لە چوونە زیندان خۆببوێرێ دەبێ وەک تێکۆشەری نۆروێژی مۆرتێن ڕۆنینگ Morten Rönning پلان بۆ ئەو مەبەستە داڕێژێ و کردەوەکە بەتەواوی کراوە بێ. ناوبراو قەرار بوو لە ئوگوستی ساڵی 1987دا بچێتە زیندان، تاوانی سزای چوونە بەندیخانەی ئەوە بوو کە مۆرتێن لە دانی ئەو پارە جەریمەیەی کە بە هۆی هەڵمەت لە دژی بنکەیەکی ئاسمانی لە قەراخ ئۆسلۆ کە تەیارەی هەڵگری چەکی ناوکی تێدا دەنیشتەوە، خۆی بواردبوو. بەڵام مۆرتێن لە باتی ئەوە لە ڕۆژی دیاریکراودا بچێتە بەندیخانە لە هەمان ڕۆژدا لە هەڵمەتێکدا لە دژی هەمان بنکەی ئاسمانی کە پێشتر لە سەری حوکم درا بوو، بەشداری کرد.

هەروەها لە پێوەندی لە گەڵ دانی جەریمە یان غەرامەت بەرهەڵستکاری و ملنەدان کردەوەیەکی ئاساییە. ئێمە لە بزووتنەوەی پلاگبیلدا کاتێک هەڵمەتێکی چەکشکاندن ئەنجام دەدەین لە دانی غەرامەت خۆ دەبوێرین چوونکە باش دەزانین هەمان پارەی غەرامەت بۆ چاککردنەوەی چەکەکان بەکار دەبرێن.

کاتێک کەسێک لە دانی جەریمە و غەرامەت خۆببوێرێ ئەوە مەحکەمە دۆسیەکەی دەنێرێتە ئیدارەی تایبەت بە فرۆشتنی ماڵ و موڵکی ئەو کەسانەی لە نەدانەوەی قەرزوقۆڵە خۆ دەبوێرن. هێندێک جار ئەمە بۆ خۆی ڕێگایەکی دیکە بۆ خەباتی تێکۆشەران دەکاتەوە. ئوڤە پاینکە تێکۆشەری ئاشتیخوازی ئەڵمانی یەکێک لەو تێکۆشەرانەیە کە لەم هەلە کەڵکی باشی وەرگرتووە. کاتێک ئیدارەی ئامادەپێکراو بۆ هەڕاج و فرۆشتنی ماڵەکەی ویستوویانە سەردانی بکەن، ئەویش شوێنی کۆبوونەوەکەی لە شوێنی فەرمی وەک کلێسە لە وەختی کراوەدا یان لە ساڵۆنی نانخواردنی زانکۆ لە وەختی خواردنی نانی نیوەڕۆدا دیاری کردووە. جارێکی دیکە کە دەیانەویست لە لایەن ئیدارەوە سەردانی ماڵەکەی بکەن و شتوومەکەکانی هەڕاج بکەن، تێکۆشەر ئوڤە دۆستەکانی و هەروەها نوێنەرایەتی میدیای لە هەمانکاتدا بۆ ماڵ داوەت کردبوو. بەم شێوەیە ئوڤە خەڵک و بیروڕاوی گشتی لە هۆکاری فرۆشی ماڵەکەی لە لایەن دەوڵەتەوە ئاگادار کردووە. هەر ئەمەش وایکرد تەنانەت پۆلیس نەتوانێ لە کاتی وادا خۆی لە مەسەلەی ئوڤەوە هەڵقورتێنێ و یارمەتی ئیدارەیی هەڕاج و فرۆشتن بکا. ...

بۆ ئەوە بەرهەڵستکاری لە پێوەندی لە گەڵ سزادا هەموو وزەی خەبات بە خۆوە خەریک نەکا پێویستە هەڵمەتەکان داهێنەرانە بن و خەباتگێران بە سۆزێکی بەرفراوانەوە لە هەڵمەتەکاندا بەشداری بکەن. بۆ نموونە کاتێک کرێکارێک بە هۆی خەباتی نافەرمانی مەدەنییەوە لە سەر کار دەردەکرێ پێویستە ئەو کرێکارە مانگرتنێکی بەپێچەوانە بکا یانێ سەرەڕای ئەوە لە سەر کار دەرکراوە دەچێتە سەر کار و لە شوێنی کار حازر دەبێ.

لە بەر ئەوە جەریمە دەبێتە کۆسپ لە سەر ڕێگەی ژمارەیەکی زۆر لەو کەسانە کە خەباتی نافەرمانی دەکەن، ڕەنگە هێندێک جار چارەسەرییەکە ئەوە بێ کە جەریمەکان بدرێن. چوونکە ئەگەر وانەکرێ، ئەوە ئەو هەستە لای خەڵکی زیاتر بەهێزتر دەبێ کە لە بەر خاتری دەرچوون لە دانی جەریمە خۆیان تووشی مەترسی نەکەن. دانی غەرامەت زۆرتر جێگای کێشەیە چوونکە پارەکە ڕاستەوخۆ دەدرێتە ئەو شوێنەی خەسارەتی لێدراوە. ئاندێرش گریپ Anders Grip تێکۆشەرێکی ئاشتیخوازی سویدی بۆ کێشەی دانی غەرامەت لە پێوەندی لە گەڵ دانی غەرامەت لە کاتی چەکشکاندندا ئا بەم شێوەیە چارەسەرییەکەی دیتەوە: من دەتوانم پارەی غەرامەتی ئەو چەکەی شکاندووەمە بدەمە ئەو کەسانەی کە بە هۆی ئەو چەکە سویدییانەوە کە هێشتا نەمانتوانیووە بیانشکێنن، زەرەد و زیانیان وە خەڵکی گەیاندووە. ...

خۆڕاگرتن لە زیندان

ئەو کاتەی تێکۆشەری پلاگبیلی هێلێن ودسان Helen Woodson سێبەش لە ماوەی مانەوەی حەڤدە ساڵەکەی لە زیندان تێپەڕ دەکرد، نامەیەکم بۆ نووسی. لە سەر دەسپێکی کتێبەکەم لە سەر خەباتی نافەرمانی مەدەنی ئاگادارم کرد و داوای یارمەتیم لێ کرد.

پرسیارەکەی من ئەمە بوو: چۆن مرۆڤ دەتوانێ ئەو مآوە درێژە لە زینداندا بمێنێتەوە؟ وەڵامەکەی منی تووشی سەرسوڕمان کرد. "من ڕەنگە ئەو کەسە ڕاستە نەبم کە وەڵامی پرسیارەکەت بدەمەوە. من لە بەندیخانە مانەوە وەک شتێکی زەحمەت نابینم. لە ژیاندا ئێمە زۆر بڕیار دەدەین کە ئاکامەکەی ئەوەیە کە ئێمە دەبێ دەس لە ئازادی خۆمان هەڵبگرین و شتی دیکە بکەین. پەیمانی ژنومێردایەتی بەستن یان منداڵ چێکردن دوو نموونەی بەرچاون لەم پێوەندییەدا. ڕاست هەر وەک بەرهەڵستکاری ئەو بڕیارانەش بە زۆری پێوەندیان بە داهاتوو و پاراستنی ژیانەوە هەیە. جیاوازییەکە ئەوەیە کە ئەم فیداکارییانە بەشێکن لە کەلتووری ئێمە. لە تێگەیشتنی ئێمەدا ئەوانە بەشێکی جیانەکراوەو ببڕاییبڕاین لە ژیانی ئێمەدا. بۆ ئەوە ژیان لە سەر عەرز بپارێزرێ ئەوە پێویستە بەرهەڵستکاری بکرێ. بەرهەڵستکاریش بەندیخانەی بەدواوادێ کە پێویستە ئێمەش ئەمە وەک بەشێک لە ژیانمان ببینین.

هێلێن کەسێکی تایبەتییە. ئەو لە بەندیخانەبوونی پێخۆشە.

ئاسانە کە لە گەڵ هاوبەندی هێلێن Paul Kabat قشە خۆپێناسە بکەرێ. ویژدانی پۆل ئەوەی ناچار کرد سەرەڕای ترس لە گیران و زیندان لە دژی چەکی ناوکی بەشداری هەڵمەتێک ببێ.

پۆل لە زیندان بێزار بوو.

ئەو داوای لە دادوەرەکەی کردبوو ئازاد بکرێ. پاش دوو ساڵ مانەوە لە زیندان دادوەر وەتەنگ داواکەیەوە هات و ئەوی ئازاد کرد.

من بۆ خۆم یەکەم ڕۆژەکانی مانەوەم لە زیندان زۆر بە زەحمەت تێپەڕاند. نەمدەزانی ئایا لە (ئەمریکا) دەردەکرێم یان بیست ساڵی ڕەبەق لە سلوولێکی تەنگەبەردا دەمێنمەوە. بۆ ئەوە ورەم تێکنەشکێ لە سەر تەختەکەم درێژ دەبووم و بە قووڵی لە هەناسەدانمەوە ورد دەبوومەوە. ئەمە لە بودیستێکەوە فێر بووبوم. لە خودام دەویست ئارام و هێور ببمەوە. ...

هەر زوو لە گەڵ زیندان ڕاهاتم و خووم پێگرت. هێندێک جار زۆرم زیندان پێخۆش بوو. مارتین هۆلادەی Martin Holladay تێکۆشەری دوازەدەمین هەڵمەتی پلاگبیلی لە دوایین مانگی بەر لە ئازادکرانی ڕاگوێزرایە زیندانەکەی من. بۆ من ئەمە قۆناخێکی زێڕین بوو و من تەجروبەی ئەو شتەی زیندانییەکان پێیان دەگووت ئازاری سایکۆلۆژیی نەمدەکرد. بە شێوەیەکی گشتی دوایین کاتەکانی زیندان ناخۆشترین قۆناخی زیندانی بوونە. مرۆڤ دەسوپێی خۆی ون دەکا و ئۆقرەی لێهەڵدەگیرێ. هێندێک بەندی بە شێوەیەکی وا خۆیان ون دەکەن و کردەوەی وا ئەنجام دەدەن کە ڕەنگە ببێتە هۆی ڕاگرتنی زیاتریان لە بەندیخانە.

هەر پاش دوو سێ مانگ لە زیندان ئیتر ژیانی دەرەوەی زیندان دەبێتە شتێکی خەیاڵی و دوور لە ڕاستی. کاتێک مرۆڤ ئازاد دەکرێ ئەوە ئاسایشی نێو زیندان لە دەس دەدا. هەستێکی شیزوفرێنی چێ دەبێ یانێ هاوکات کە بەندی بیر لە ئاسایشی نێو زیندان دەکاتەوە لە قولایی دڵیشیەوە دەیهەوێ بچێتە دەرێ و لەوێ نەمێنێ....

ئەو بەندییانەی کە خۆیان وەک بەندی سیاسی دەناسێنن زۆر ئاسانتر لە زیندانی دیکە دەتوانن لە زینداندا خۆ بگرن. ئەمە دەگەڕێتەوە بۆ زۆر هۆکار:

ئێمە (زیندانییە سیاسییەکان) لە دەرەوەی زیندان گرووپی پشتگیریمان هەبوو. ئەوان دەیاندەتوانی بە زووترین کات لە کاتی پێویست و دڵخوازدا یارمەتیمان بدەن.

زۆر کەس لە ئێمە عەلاقەو نزیکی تیۆریکی هەبوو کە لە زیندان باشتر دەمانتوانی خەریکی ببین هەتا دەرەوەی زیندان. من بە چەند سەعات لە ڕۆژدا باس و مناقشەم دەکرد. بێجگە لەوە زۆر کتێبم دەخوێندەوە ڕەنگە سێ قات زیاتر لە دەروەی زیندان.

جیاوازییەکی دیکەی گرینگی نێوان زیندانی سیاسی و ئاسایی ئەو شتەیە کە هێلێن ئاماژەی پێدەکا. بەندی بەرهەڵستکار لە زیندان مانەوە وەک بەشێک لە خەبات دەبینێ. بەڵام دزێک لە زیندان بوونی تەنیا وەک هەڵەیەک دەبینێ.

زیندانییەکی سیاسی لە سەرووی هەموو زیندانییەکانی دیکەوەیە، لە هەمووان زیاتر شیانی هەیە، ئەمە ڕاستییەکەو ناشێردرێتەوە.

سەرەڕای ئەمە زۆر گرینگە کە خۆئامادەکاری باش بۆ زیندان بکرێ. زیندانی کامە مافی هەیە؟ بۆی هەیە کامە ماف وەربگرێ؟ و هەتا چەندە دەکرێ کردەوەو و هەڵسوکەوتی زیندانەوان پەسەند بکرێ؟

هەمیشە کاتێک کە من بۆ زیندانییەکی نوێ ڕادەگوێزرامەوە، لە هەوڵی ئەوەدا بووم بزانم شکاندنی کامە ڕێسا دەبووە هۆی بەندکردنم لە سلوولی تاکە کەسیدا. ئەگەر هاتوو هاوبەندییەک بەرۆکی پێگرتبای و کێشەی بۆ سازکردبای، ئەوە دەکرا توخنی نەکەوی و لێی دوور کەوی.

پێشوەخت هیچ کاتێک ناکرێ پێشدیتنی ئەوە بکرێ کە ماوەی زیندانی چۆن تێپەڕ دەبێ. من بۆ خۆم نەمدەتوانی پێشدیتنی ئەو گشتە ڕاوگوێستنە لە نێوان زیندانی جۆراوجۆر بکەم. وەختی دوورودرێژی چاوەڕوانبوون لە لە سلوولی ساردوسڕدا لە کاتێکدا مرۆڤ نازانێ چی چاوەڕێی دەکا و لە ڕاستیدا چ ڕوو دەدا، بۆ خۆی ڕۆحکوژ و دەروون ئازاردەرە. ...

بنەماکانی بەرهەڵستکاری
لە سەر دیمۆکراسی
وەپێشخستنی دیمۆکراسی

لە ئاخرو ئوخری سەدەی نۆزدەدا بزووتنەوەی کرێکاری، بزووتنەوەی کلێسەی ئازاد و بزووتنەوەی دوورەپەرێزی لەخواردنەوەی ئەلکۆل وەپێشکەوت، ئەو بزووتنەوانە لە خۆیاندا هەمان شێوازی دیمۆکراسین کە ئێستاش خۆبەخۆ لە پێشوەچووندان. ئەم دیمۆکراسییە نوێیە بەرهەڵستکارییەکی گشتی بوو لە دژی قەوارەو چوارچێوە کلێسەیی و سیاسییەکان کە مرۆڤەکانی بە پێی بایەخە جیاوازەکان دابەش دەکرد و کۆمەڵگای وەک ئورگانیزمێکی هیرارشی دەدەی کە لەودا گرووپە ئینسانییە جیاوازەکان کەم تا زۆر دەیانتوانی لە سەر ڕەوتی ڕووداوەکان شوێندانەر بن. بە پێچەوانە، بزووتنەوە خەڵکییەکان بیرێکی ئازادتر و لیبراڵتری هەبوو کە تاک یان ئیندیڤیدی وە پێش دەخست و پێی لە سەر مافە کەسییەکان دادەگرت. هەموو کەس بایەخی یەکسانی هەیە و هەر بەهەمان ڕادەش مافی یەکسانی هەیە. دەنگ و مافی هیچ کەس نابێ لە سەرەوەی دەنگ و مافی کەسێکی دیکەوە دابنرێ.

خەبات بۆ تاک لە هەمانکاتدا خەبات بۆ زۆرایەتی بوو. کەمایەتییەک مافی ئەوەی نەبوو دەسەڵاتی بە سەر زۆرایەتییەوە هەبێ. کاتێک ژمارەیەک تاک پێکەوە دەنگ بۆ پێشنیارێک دەدەن ئەوە دەبێ دەنگەکەیان ببیسرێ و سەرکەوێ. ئەگەر دوو پێشنیاری دژ بەیەک هەیە ئەوەی کە زۆربە پشتگیری لێدەکا دەبێ جێگر بێ و هەموو پشتگیری بکەن هەتا ئەو دەمە پێشنیارەکەی دیکەش دەنگی زۆرایەتی وەدەست دەهێنێ.

پاش خەباتێکی سەخت لە نێوان شێوە جیاجیاکانی خەباتی نافەرمانی مەدەنیدا، بیرە جیاکان بوون بە یەک. ئەلتەرناتیڤی دیمۆکراسی ترادیسیۆنی لە سویدا ئەوەندە پێگەی کز بوو کە دیمۆکراسی نوێی بزووتنەوە خەڵکییەکان بووە تاکە دەنگێکی بەهێز لە سەرتاسەری وڵاتدا. هەر زوو ئەم دیمۆکراسییە نوێیە واپێشکەوت کە وەک شێوازێکی ئیدەال کە لە هەموو سەردەمەکاندا بتوانێ خۆی بگرێ، چاوی لێکرا.

لە شوێنەکانی دیکەی جیهاندا بەو شێوەیە نەبوو. ئەگەر چی Robert’s Rules of Order وەک شێوازێکی کلاسیکی زۆرایەتی – دیمۆکراسی پێگەیەکی بەهێزی لە وڵاتانی ئینگلیزیزمان هەبوو بەڵام هەمیشە شێوازەکانی دیکەی دیمۆکراسی وەپێشدەکەوتن.

ئەو ترادیسیۆنە دیمۆکراتیکەی کە من دەمەوێ لێرەدا بڕێکی لە سەر باس بکەم لە ڕاستیدا لە سۆنگەی ئەو بزووتنەوانەوە پێشکەوتووە کە لە سەر بنەمای ناتووندوتیژی دانراون. ئەمە هەوڵێکە بۆ ئەوە دیمۆکراسی دینامیزە بکرێ یانێ دیمۆکراسییەک کە هەمیشە لە پاش هەڵکشان و داکشانەکان پێشوەچوون بە خۆوە دەبینێ و بەرەو باشتر بوون دەچێ. ئەو کەرەستە دیمۆکراتیکانەی کە پاشتر باسیان لێوە دەکەم لە بزووتنەوەی ئاشتی و ئەلتەرناتیڤی ئەمریکای باکوو سەرچاوەی گرتووە. زۆربەیان لە بزووتنەوەی فیمینیزمەوە هەڵقوڵاون و پێشکەوتوون و گەیشتوونەتە سەردەمی ئیمڕۆ.

ئەم پێشوەچوونە سەرنجڕاکێشە بووە هۆی ئەوە زۆر کەرەسەی دیمۆکراتیک لە میانەی سەرهەڵدان و کاری گرووپە جیاجیاگەلی وەک شەریکە هەرەوەزییەکان و گرووپە بەرهەڵستکارییە پاسیفیستەکان قاڵ ببنەوە. ئەو کاتەی لە ئەمریکا بووم، من ئەندامی بانکێک و بازاڕێکی هەرەوەزی بووم. لە ڕێداکسیۆنی ڕۆژنامەیەک کارم دەکرد و هەروەها لە نانەوخانەیەکیش کاری زیادەم دەکرد. لە نێو هەموو ئەو گرووپگەلەدا لە شێوازە

نوێیە دیمۆکراتیکەکان کەڵک وەردەگیردرا. بێجگە لەمە بڕیارەکان لە باتی دەنگی زۆربە بە پێی تێگەیشتن و وشیاری تەواوەتی ئەندامان دەدران.

کەرەسەکانی دیمۆکراسی

کاتێک خوێندکارە سویدییەکان لە کۆتای شەستەکاندا ویستیان دیمۆکراسی دیمۆکراتیزە بکەن قەوارەو ڕێکخراویان وەلاوە نا. کۆبوونەوەی بەرین و کۆبوونەوەی نافەرمی برەوی پەیدا کرد. ئاکامەکەی بوو بە تێکەڵپێکەڵی. لە کۆبوونەوەکاندا تەنیا ئەوانەی قسەزان بوون، قسەیان دەکرد. کامە بڕیار لەو کۆبوونەوە نافەرمییانەدا دەدرا؟ مەیل بۆ وەپێشخستنی دیمۆکراسی لە ساردی دا. ژیانی ئەو ڕێکخراوە بێ قەوارەو ڕێکخستنانە کورت بوو. ئاخرەکەی ئەندامان و بەشداربووانی ئەو ڕێکخراوە بێ ڕێکخراوانە بە هۆی خۆڕێکخستنەوەی چەند پاتەوەبوو پاش هەر جارەی بڕیاری شتێکی نوێ درابا، ماندوو بوون.

پێشوەچوونی فیمینیزمی ئەمریکای باکوور و بزووتنەوە ئەلتەرناتیڤەکان بەرەو لای پێچەوانەوەی ئەوانەی سەرەوە ڕۆیشت. قەوارە کۆنەکان بەڕادەی پێویست نەیاندەتوانی وەڵامدەری پێویستییەکانی دیمۆکراسی بن. ئامانج ئەوە بوو کە بێدەنگەکان وە قسە بێن و ببیسرێن و دەم لەپێش و هەمیشە قسەکەرەکان پاشەکشەیان پێبکرێ. هەروەها بزووتنەوەی ژنان دەیەویست شێوازی وا ببینێتەوە کە لە شێوازی ترادیسیۆنی و نەریتی پیاوانە کاریگەرتر بێت. ئەوان هزرەکانیان لە سەر ئەوە بنەمایە بوو کە کاتێک ئێمە پێکەوە دەتوانین کار بکەین، پێکەوەش دەتوانین بڕیارەکان بدەین.

بزووتنەوەی نێونەتەوەیی دژی توندوتیژی زۆر بە دڵفراوێنییەوە ئەم ئەرکەی لە پێناوی پەرەپێدان بەم جۆرە شێوەکارە نوێیە وەئەستۆ گرت. بەڵام لە ڕووبەڕووبوونەوە لە گەڵ بزووتنەوە ڕادیکاڵە پاسیفیستە کۆنەکان بۆ نموونە لە وڵاتی هیندوستان، میسیۆنێرە دیمۆکراسییەکان بۆیان دەرکەوت کە شێوەکاری نوێ لە هەموو بوارەکاندا بێ کەموکوڕی نیە. هزرە نوێیەکان زۆرجار تەنیا نوێکردنەوەی هزرەکۆنەکانی دامەزراندنی دیمۆکراسی بوون.

من بۆ خۆم لەم پێوەندییەدا ئەزموونم هەیە. کاتێک چوومە ئەمریکا و لە گرووپێکی ناوچەیی لایەنگری ئاشتی لە سیراکۆس Syracuse کارم دەسپێکرد، من تەنیا گوێبیستی شێوازە جیاجیاکانی دیمۆکراسی بووم و بە کردەوە شتێکی وام لێنەدەزانی. بۆ من زەحمەت بوو قەناعەت پەیدا بکەم. یان کەس نەبوو قەناعەتم پێبکا.

پێشتر من لەو کۆرسانەی کە بە دژەبەرگەیی دەنگدانی نەریتی ناسراون، بەشداریم کردووە. زۆر جار من وەک ئەندامی دەستەی کارگێڕ یان سەرۆک ڕۆڵم بینیوە. لە بەر ئەوە دەکرێ بگوترێ کە سوید وڵاتێکی تەریک و لە قەراخەوە هەڵکەوتوو بووە، پێموابوو کە لانیکەم هیچ نەبێ بنەماکانی دیمۆکراسی دەزانم. بەڵام لە ڕاستیدا من بە تەواوی لە پێشوەچوونەکان تێنەگەیشتبووم....

(لە کۆرسەکاندا) هەڵسەنگاندن یان نرخاندن زۆر سەرنجی منی ڕاکێشا. پاش هەر کۆبوونەوەیەک بۆ ماوەی پێنج خولەک هەڵسەنگاندنمان دەکرد. خاڵەکە ئەوە بوو کە هیچ چەشنە شێوازێک هەموولاگر و تەواو نەبوو. هەر گرووپێک پێویستی جیاوازی خۆی هەبوو. دیمۆکراسی دیاردەیەکی دینامیکییە. لە گەڵ هەلومەرج دەگۆڕدرێ و لە گەڵ باروودۆخی نوێ خۆی ڕادێنێ و ئەزموون وەدەگرێ. لە کاتی هەر هەڵسەنگاندنێکدا هەر کامە لە بەشداربووان بە نۆرە کێشەیەکی وەک نەبوونی کات، ئەوە کە هەموو کەسێک بۆی هەیە بۆچوونەکانی خۆی باس بکا یان ئەوە بەشداربووان قسەی یەکتری دەدەبڕن، دەهاتە بەر باس. گرینگ ئەوە بوو کە چی بکرابایە بۆ ئەوە کێشەیەک لە کۆبوونەوەی داهاتوودا باشتر بکرابایە.

نۆرە کەرەسەیەکە کە هەر زوو لە لایەن بزووتنەوەی ژنانەوە بوو بە باو. ئامانج لە بەکاربردنی کەرەسەی وەک نۆرە ئەوەیە کە هەموو بەشداربووان بتوانن قسەی خۆیان بکەن و هەر لەو سۆنگەوە پێشگیری لە دۆمینانس و باڵادەستی بگیردرێ. ئاسایترین شێوازی نۆرە ئەوەیە کە ئەو کەسەی کە قسە دەکا پاشماوەی قسەکەی بەجێدێڵێ بۆ کەسەکەی تەنیشتی. بەڵام هەر کەسێک دەتوانێ بەتەواوی بۆچوونەکانی خۆی بە نۆرە دەرببڕێ، مەبەست تەنیا ئەوەیە کەسێک دووجار لە نۆرەیەکدا قسە نەکاو مافی قسەکەرەکانی دیکە ببڕێ. ئەگەر هاتوو کەسێک شتێکی بۆ گوتن پێ نەبوو ئەوە نۆرەکە بۆ کەسی دیکە پاس (تێپەڕین) دەدرێ.

ڕاپۆرتدانی کەسیی، کەرەسەیەکە کە لە سەر ئەو باوەڕە چێ بووە کە کۆبوونەوەکان ناکرێ لە دەرەوەی چوارچێوەی ژیان ببیندرێن. بە هۆی نۆرە قسەکردنەوە ئەو شانسەمان دەدرێتێ کە باسی ئەوە بکەین چۆن لە کۆبوونەوەکە دەڕوانین و لە کۆبوونەوەی پێشترەوە هەتا ئێستا چ شتێکی تایبەتی هاتووەتە گۆڕێ کە لەم کۆبوونەوەیەدا باس بکرێ. زۆر جار ئێمە پێش لەوەی بچووباینە سەر باسە سەرەکییەکانی کۆبوونەوە، ئەو ڕاپۆرتە کەسییانەمان دەخستە بەر باس. ڕاپۆرتی کەش و هەوا وشەیەکی دیکە کە کەسانێکی دیکە لە باتی ڕاپۆرتی کەسی دەکاری دەهێنن.

من هەر زوو بۆم دەرکەوت کە ڕاپۆرتە کەسییەکان لە سەر قسەوباسەکانی داهاتوومان شوێندانەر بوون. بۆ نموونە هاڤاڵێک دەیتوانی باسی ئەوە بکا کە ئەو بە شێوەیەکی کاتی لە بەر ئەوە هەموو شەوێ بە دیار کچە نەخۆشەکەیەوە شەونوخونی کێشاوە، هێندێک تووڕەو بێوازە. شتێک کە زۆر جار لە کۆبوونەوەکاندا دەکەوتە بەر باس ئەوە بوو کە هاڤاڵان بە هۆی کار و پێشەی بژیووی پەیداکەر ماندوو دەبوون. یان هێندێک جار هەڤاڵێک ئاشق دەبوو و دەبوا ئێمە ڕەچاوی هەلوومەرجی ئەو هەڤاڵەمان بکردبایە. ئەم پرسە کەسییانە شتگەلێگ بوون کە ئێمە لە کۆبوونەوەکاندا دەمانخستنە بەر باس و بە لەبەرچاو گرتنی ئەو پرسانە بڕیارمان دەدا و بەرپرسایەتیمان بۆ هەڤاڵان دیاری دەکرد.

پێشنیاری وردگەلاڵەکراو لە لایەن بەشدارانەوە دەتوانێ کاتی کۆبوونەوەکان بەفیڕۆ نەدا. ... هاوینی 1988 من لە کەمپێکی درێژخایەنی نافەرمانی مەدەنی لە گرێبستاد Grebbestad بەشداریم کرد. دوو ڕۆژی تەواو کاتمان لە سەر ئەوە بە فیڕۆ چوو کە هەر پەنجا کەسی بەشدار بوو لە کەمپەکەدا دەیانەویست هەموو چەشنە پرسیارێکی پراکتیکی و ڕێکخستنی بخەنە بەر باس. لە سۆنگەی دیمۆکراسی ڕاستەوخۆوە گەلاڵەڕێژی و بڕیاردان تێکەڵکێشی یەکتری کرابوون. کۆبوونەوە شێوازێکی خراپە بۆ گەلاڵەڕێژی ورد. بە پێچەوانە کۆبوونەوە شوێنێکی باشە بۆ باسکردن و بڕیاردان لە سەر پێشنیارە جیاوازەکان.

بێجگە لەو کەرەسانەی لە سەرەوە ئاماژەی پێکرا، دەکرێ لە ئامرازی دیکە کەڵک وەرگیردرێ. لە سیراکۆس Syracuse لە کۆبوونەوەکاندا، سکرتێرێک هەموو جارێک کورتەی کۆمێنت و تێبینییەکانیشی یاداشت دەکرد. لە کاتە ئاساییەکاندا تەنیا بڕیارەکان دەنووسرێنەوە.

شێوازێک کە ئێستا بۆ نەبڕینی قسەی یەکتری بە تایبەتی لە کۆبوونەوە گەورەکاندا کەڵکی لێوەردەگیردرێ لە نەریتێکی کۆنی ئیندیانەکان لە ئەمریکای باکوورەوە سەرچاوە دەگرێ. ئەوەی کە لە کۆبوونەوەدا قسە دەکا، چێوێک بە ناوی چێوی قسەکردن بە دەستەوە دەگرێ و هەتا قسەکانی تەواو نەبێ چێوەکەی بە دەستەوە دەبێ و پاش تەواو بوونی قسەکانی کەسێکی دیکە چێوەکەی لێوەردەگرێ و قسە دەکا.

کەرەسەیەکی کۆن سەبارەت بە بڕیاردان کە ئیمرۆکە لە بیر کراوە، کەرەسەی بێدەنگی یە. لە کۆبوونەوەکانی گرووپگەلی پلاگبیلی لە ئەمریکای باکوور لە میانەی باسە گرینگەکاندا لە پاش قسەی هەر کەسێک بۆ ساتێک بێدەنگ دەبووین. بۆ ئەمەش زۆر هۆکار هەبوون: پێش هەموو شتێک بە قووڵی لە

قسەکانی ئەو کەسە تێدەفکراین بە بێ ئەوە لە بیری ئەوەدا بین کە کومێنت و تێبینی ئێمە لە قسەکانی ئەو کەسە چییە. لە هەمانکاتدا ئەم بێدەنگییە دەبووە هۆی ئەوە کە ئێمە ئەوە لە بیر بکەین کە گۆیا بە دووپاتکردنەوەی قسەکان بەشداران زیاتر تێدەگەن. ئەمەش لە خۆیدا کاتی زۆری بۆ دەگەڕاندینەوە. لە لایەکی دیکەوە بێدەنگی دەبووە هۆی ئەوە کە ئێمە لە قسەکانی ئەو کەسە تێدەفکرین کە هەر ساتێک پێشتر قسەی کردبوون. هەر بۆیە تێبینی و کۆمێنتەکانمان تەنیا لە لە سەر قسە تازەکان نا بەڵکوو لە سەر قسە و تێڕامانە پێشووەکان چێ دەبوون، ئەمە بە شێوەیەک هەر وەک شێوازی دیالیکتیکیانەی باسەکانی سوقرات دەچوو....

هەروەها بێدەنگی ئەو هەلەشی بۆ دەرەخساندین کە باسەکانمان لە چوارچێوەی ئامانجەکانماندا بێت. ئەمەش لە خۆیدا لە لایەک زیاتر سەرنجمانی بۆ لای بابەتە سەرەکییەکانی کۆبوونەوە ڕادەکێشا و لە لایەکی دیکەوە توانای باشتر بینین و زۆرشکانمان بە سەر هەلوومەرجی ڕەخساودا بە هێز دەکرد. ...

سەرچاوەکان:

1 Thoreau, H. D. *Om civilt motstånd.* (R. Ekner, översättning.) Stockholm: Arkturus. 1977. s 18.

Gandhi, M. K. *Non-violent resistance.* New York: Schocken 2 Books. 1985. s 18. (Min översättning.)

Rawls, J. A *theory of justice.* Cambridge, Massachusetts: The 3 Belknap Press of Harvard University Press. 1971. s 333-391.

Habermas, J. Civil olydnad—den demokratiska rättsstatens 4 grundbult. *Retfaerd Nordisk Juridisk Tidskrift,* 35. 1986. (Original publicerat 1985.)

Fischer, L. *The Life of Mahatma Gandhi.* London: Granada. 4 1982. s 336-340.

Sharp, G. *The methed of nonviolent action.* Boston: Porter 5 Sargent Publishers. 1980. (Original publicerat 1973.) Se speciellt Part One och Part Three.

Kropotkin, P. *Inbördes Hjulp.* (K.G. Ossian-Nilsson, översätt-6 ning.) Stockholm: Federativ. 1978.

Nyström, S. Palmemord och affärer bakom säkerhets-boo-7
men. *Veckans affärer, nr 37.* 5 september 1988. s 86-89.

Britton, C. Fler anställda än hos polisen. *Dagens Nybeter, In*-8
rikes, 22 augusti 1988.

Andersson, B. G. Nye Säpochefen: Öppenhet ska ge nytt för-9
troende. *Dagens Nyheter, Inrikes,* 21 september 1989.

Bratt, P. Detta är Gunnar Ekberg... *Folket i Bild Kulturfront.* 10
nr 10. 1973. s. 4-5.

Andersson, B. G. Ansträngda USA-relationer 1979, CIA av-11
bröt Säposamarbete. *Dagens Nyheter,* 24 september 1989.

Davis, W. D. Schemes and devices, Surveillance. 12
Soujournes, nr2. 1986. s 16-19.

Marx, K. *Kapitalet Första bandet. (I.* Bokman, 13
översättning3 Bo Cavefors Bokförlag. 1974.

Plowshares Newsletter 1. P.O. Box 585, Orlando FL 32802, 14
USA. 1988.

the Nuclear Resister nr 53 ~ 54. P.O. Box 43383, Tucson, 15
AZ 85733, USA. 1988.

Women's Encampmentfor a Future of Peace &: Justice. 16
Womans Encampment for a Future of Peace & Justice, 5440 Rt.
96, Romulus, NY 14541, USA. 1983.

Hindenfeldt, C. *Arbetaren nr 42,* 1988, 21 oktober. s 2.17

Wellbring, C. *Arbetet.* 30 augusti 1984.18

Foreman, D. & Haywood, B. (Redaktörer.) *Ecodefense. A* 19
field Guide to Monkeywrenching. (2 reviderade upplagan.) Kalifor
nien: Ned Ludd Books, P.O. Box 5871, Tucson, AZ 85703.
USA. 1987.

Ricoeur, P. *The Conflict of Interpretations Essays in* 20
Hermeneutics. Evanston: Northwestern University Press. 1974. s 12. (Original publicerat 1969).

Bergwall, P. Ett helt dygns symfoni. *Pax Tidningen för Fred,* 21
nr 3. 1988. s 9.

Wright, P. Spy Catcher ”Spionfångaren” Den nakna 22
sanningen om brittiskt kontraspionage. Stockholm: Norstedts. 1987.

Habermas, J. *Borgerlig offentlighet.* (J. Retzlaff, 23
översättning.) Lund: Arkiv förlag. 1984.

Månson, P. Jürgen Habermas och moderniteten. Månson, P. 24
(Red.), *Moderna Samhällsteorier.* Stockholm: Prisma. 1988. s 239.

Wallis, J. Ett nytt sätt att leva. Örebro: Libris. 1982. (Origi-25
nal, The Call to Conversion. Washington. Publicerat av Sojournes, Washington.)

Goss, J. & Goss-Mayr, H. *Jesu ickevåld - En kraft som* 26
skapar fred. (H. Rödholm-Siegrist, översättning.) Kristna Fredsrörelsen, Götgatan 3, 752 22 Uppsala, Sverige. (Original, Die Gewaltlosigkeit Jesu - eine Kraft, die Frieden schaffl. Publicerat av Bund der Deutschen Katholischen Jugend, Düsseldorf.)